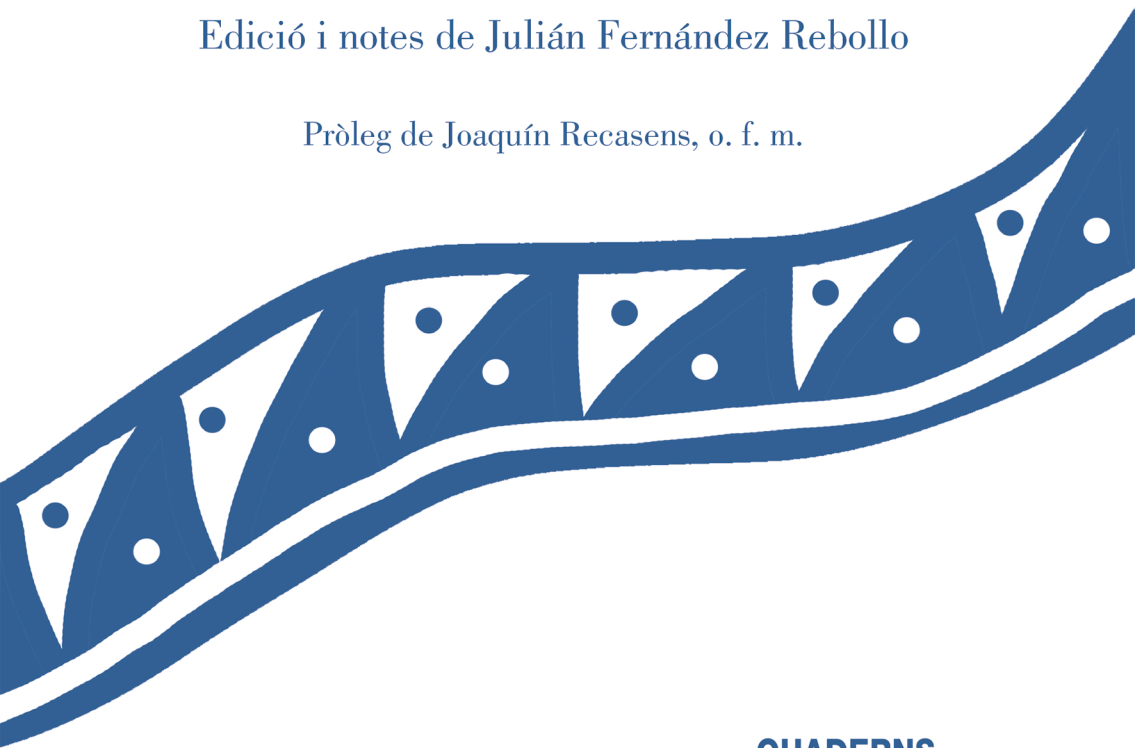

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

TEATRE

Edició i notes de Julián Fernández Rebollo

Pròleg de Joaquín Recasens, o. f. m.

FRANCESC GAMISSANS I ANGLADA, o. f. m.

TEATRE

Edició i notes de Julián Fernández Rebollo

Pròleg de Joaquín Recasens, o. f. m.

Col·labora:

Ajuntament de Lleida

© del text: Francesc Gamissans i Anglada, 2022

© de l'edició i les notes: Julián Fernández Rebollo, 2022

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida - IREL

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - Tel./fax 973 28 15 38

i

Pagès Editors

www.pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2022

DL: L 609-2022

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.bobala.cat

Pròleg

Francesc Gamissans, un perfil

Sí. Es tracta del P. Gamissans. Adverteixo que aquest perfil estarà mancat de tota mena d'objectivitat, neutralitat, fiabilitat i una muntanya més de coses acabades amb "...tat", donat que el qui el firma és algú que li deu gran part del que és en la seva vida. Li deu moltes coses i totes bones. Si alguna de les coses que el sotasignat té i no és bona aquesta no la deu, ni de bon tros, al P. Gamissans.

P. Gamissans, Francesc, Gami, Paco... Qualsevulla d'aquests noms li esqueia i agradava. No li agradava gens que li diguessin Curro perquè a ell no li sonava gens bé. Jo li deia molt sovint Paco. En Paco, el P. Gamissans, neix a la Guixa, poble actualment assimilat al municipi de Sentfores, a un parell de kilòmetres de la ciutat de Vic. Vaja, entre Vic i Santa Eulàlia de Riuprimer. Ell sempre deia que era de Vic perquè la Guixa era un lloc ignot i així s'estalviava allargar-se en les explicacions. Nascut, segons ell, a la casa pairal de les dos mentides, Can Serrarrica, doncs ni era rica ni tampoc hi havia cap serra. La seva família era d'una militància cristiana arreladíssima i fidelíssima. De fet, un germà seu fou sacerdot de la Diòcesi de Vic i també tenia una germana religiosa dominica. Els seus pares eren en Joaquim i la Maria, terciaris franciscans, membres de la Fraternitat Franciscana Seglar adscrita al convent dels franciscans del Remei a la mateixa ciutat de Vic. Una família culta, formada i instruïda. Ja des de petit va créixer imbuït en el món de la inquietud cultural, de l'afany de saber i de la sensibilitat artística. La seva mare, tot i que no es prodigà, fou una bona pianista.

Eren tota una colla de germans. En Lluís, en Carles, en Joan, en Miquel, la M. Àngels, ell mateix i una de més petita. Ja ho us he dit abans, ara amb més detall. Tres d'ells consagraren la seva

vida al servei de l'Església. En Joan, Mn. Joan, com a sacerdot de la diòcesi de Vic, tot i que acabà guanyant les oposicions a la Catedral de Barcelona com a organista titular. La M. Àngels, que fou religiosa dominica de l'Ensenyament i es prodigà en aital causa, sobretot a Calaf. Tot i que tenia molta i molt estreta relació amb tota la família i era l'oncle preferit dels nebots, amb la M. Àngels s'hi entenia d'allò més bé, suposo per la condició de religiosos que tots dos ostentaven. Ella era per a ell una còmplice, una "confessora"... En Miquel seguí la tradició dels pares, continuà ferm a la parròquia del Remei, com a feligrès i com a membre del barri, un remeienc més.

Ja de petit deixà la llar familiar per traslladar-se al mateix convent de Vic on en aquell moment la Província Franciscana de Catalunya tenia el Seraficat, és a dir, el seu Seminari Menor. Li costava sortir a passeig, passar per davant de Can Serrarrica i veure la seva mare com se'l mirava per la finestra per veure'l passar i no poder-li fer cap petó. Després ja van venir les etapes formatives a Balaguer, el noviciat a la Bisbal d'Empordà, els estudis filosòfics entre Balaguer i Berga, l'ordenació de sotsdiaca, de diaca i de sacerdot.

A Balaguer i a Berga passà moltes hores tocant el piano. Era un bon músic i sabia traslladar a les tecles el seu estat d'ànim interior. Ell sempre diu que això fou possible donat que no li agradava gens el futbol i en comptes d'anar al pati a jugar a la bimba, se n'anava o bé a la sala del piano o al cor de l'església conventual per donar-li a la tecla de l'harmònim. Fou deixeble musical del gran mestre Fr. Manuel Mola Mateu, fet que comentava i explotava amb orgull. Sí, un bon organista i un gran pianista. Quan se li "trencava algun budell", corria a la sala del piano a interpretar "desaforadament" i sempre de memòria unes quantes sardanes i la "Danza Española n.º 5" d'Enric Granados.

Sempre deia que no va entendre mai la mística del Padre Arinterro i que li era igual la diferència entre la mística adquirida i la infusa. Teològicament parlant podríem dir que visqué a remolc del carro de l'escotisme, de fet, en aquest carro hi tenia un seient que emprava sovint. Era un romàntic amb totes les seves

connotacions. En el ple sentit. Tal com ara entendríem Gustavo Adolfo Bécquer, Walter Scott, el mateix Goethe, Schumann i Liszt. Sí, amb menys fama però amb idèntiques característiques. Tot un defensor de les causes perdudes. Més o menys, ell era admirador de tots ells, tant literàriament com, en particular, musicalment.

Era lector fins a l'avorriment. Lector de tot, fins i tot dels prospectes dels fàrmacs i de les etiquetes de la roba que portava. Un gran amant de la poesia. Tenia debilitat per dos autors, tot i conèixer-ne molts d'altres (i he dit conèixer, i sé el que vol dir “conèixer”...): Mossèn Cinto Verdaguer i Gilbert Keith Chesterton. Llegia i llegia i també escrivia. I escrivia molt bé. Publicà quasi mig centenar de llibres. Molts d'ells de temàtica franciscana. Crec que fou un dels cinc més grans divulgadors del franciscanisme a tot Espanya, jo diria fins i tot a la península Ibèrica, però m'ho callo per raons que no venen al cas, i a Catalunya possiblement el més gran. Fou el traductor de *Les fonts franciscanes* al català, l'obra que més el va satisfer al llarg de la seva vida. Va divulgar cultura i també va ajudar a crear-ne.

La seva ploma era molt àgil, simple i molt intel·ligible. Molt fàcil de llegir i agradable alhora. Escrivia amb correcció totalment literària tant el castellà com el català. Escriure bé, a gran nivell literari, és molt difícil, escriure bé amb el mateix nivell literari en dos llengües diferents i satisfer el paladar dels seus lectors i despertar curiositat de saber en ells és quelcom quasi quimèric. Ell ho aconseguí i ho convertí en “normal”. Normal per a ell. Tot i que darrerament es prodigava molt més en català.

Va viure en diversos indrets de Catalunya i en els llocs més distants. A Barcelona, per exemple, visqué en el barri de Sant Gervasi, un lloc benestant, i també al barri de la Salut, això el portà a conviure amb gent d'una certa potencialitat econòmica i benestant. Però també conegué la crua realitat de les barriades marginals a Sant Cosme i Sant Damià al Prat de Llobregat. Li era familiar l'ambient més de poble i rural, ja que estigué destinat a la Bisbal d'Empordà i Balaguer, al cap i a la fi, era l'ambient d'on ell provenia. A Sabadell conegué el món obrer i de la immigració de la segona meitat del segle XX.

Passà molts anys dedicat al periodisme. Va ser un gran comunicador, però per damunt de tot informador, amb la particularitat de la clarividència, l'objectivitat i la neutralitat. Sé el que em dic. Tant premsa escrita com visual i oral. Fou guionista de ràdio i televisió en cadenes estatals, articulista en rotatius importants i de gran tiratge, i cronista de revistes de gran difusió. Redactor de periòdics d'informació cristiana. Va dirigir revistes de caràcter intern de l'Orde i era membre de diversos consells de redacció de revistes de pensament editades per l'Orde.

La joventut. Passà hores i hores amb el jovent, que el veien i el tenien com a referència. Era proper i es feia trobadís. No li venia de cinc minuts; tampoc li venia d'una hora si el necessitaven. D'ací que fos membre amb compromís públic del moviment *scout*. Guardava amb afecte l'uniforme fins que li aparegué en un cul d'armari tot desfet pel pas del temps i per la manca d'ús. De la mateixa manera i amb jovent amb el qual va romandre vinculat fins a la mort —alguns d'ells el tenien com un segon pare—, va treballar en l'acció social al servei dels més necessitats i mancats de tot. Ho va fer durant molts anys.

Crec que d'aquells anys va destacar (i ara diré un nom, malgrat que durant tota aquesta semblança he intentat evitar dir noms) el Servei Social i Sanitari, exercit des del convent del carrer Santaló de Barcelona.

Treballà molt fermament per la cultura i les lletres catalanes. No escatimà cap segon de la seva vida per a fer-ho. Edità col·leccions de llibres en català i sempre mirava d'aprendre'n més. Va ser un defensor acèrrim dels dialectes regionals. Amb l'accent no ho aconseguí però en terminologia i paraules, a Lleida estant, era capaç d'expressar-se en un vocabulari perfecte propi dels nadius del Segrià. Es fixava en l'ús de la llengua i en prenia nota. Amb els mateixos girs. Una mica, potser, com ho va aprendre a fer de Cinto Verdager, que recorregué Catalunya buscant formes dialectals pròpies del català més local. Cal dir que organitzà dos Jocs Florals, un any dedicat a sant Francesc i l'altre dedicat a santa Clara.

Era un home serè, equilibrat, reflexiu. Viví una profunda interioritat. Bon conseller. Estudiava el que li demanaven i es

deixava temps per a pensar abans de donar un consell. Ara, això sí, era bon amic de donar consells però quan se'ls havia d'aplicar sobre si mateix era un autèntic drama. Una anècdota graciosíssima. Ja malalt i en cadira de rodes, el vingué a visitar una cosina germana seva i ell no parava de lamentar-se del seu estat. Era un gemegaire calamitós. La seva cosina li va dir que ja era hora de posar en pràctica tots aquells consells que havia donat als avis i a la gent gran en el seu llibre *La vellesa encalmada* (Pagès editors; Lleida, 2012). Ell va respondre que d'allò ja en feia tres anys i que havia canviat la seva experiència de vida. I que, a més, quan ho va escriure estava bé de salut. Era un mal malalt. Fins i tot això ho sabé fer bé amb força. Era un dels deu o dotze pitjors “mal malalts” de la història de l'Orde.

Si us hi heu fixat, al llarg d'aquest perfil no hi surten els títols dels llibres, ni noms particulars que el vincuessin a les activitats realitzades ni en l'àmbit d'acció social, ni tampoc de mitjans de comunicació i periodisme, ni literàries, ni pastorals... Ell tenia una màxima que aprengué en el convent de Lleida on fou destinat la primera de les dos vegades que hi va viure, cap als anys seixanta, de boca del P. Pallars: “¡Fer paret. Fer paret!” Sobretot treballar per a Déu a l'estil de Francesc d'Assís. Per això per a ell el més important era ésser, més, inclús, que fer, molt més. I fou. Ja ho crec que sí. Va ésser un frare franciscà en plenitud, pobre, cast, obedient, menor, pecador i fratern i també un punyetes, com ens escau a tots els frarets. En Paco és dels que ajuden a comprendre que el somni de Francesc, la utopia franciscana, és possible: va ser germà dels seus germans.

Era el cunyat més estimat per les cunyades, era l'oncle favorit per als seus nebots. Sabia estar i fer. De la mateixa manera que va saber estar i fer amb la seva família d'esperit, així mateix ho feu amb la seva família de sang.

Home polifacètic. Culte, llegit, molt il·lustrat, músic i melòman, escriptor, periodista, guionista de ràdio i televisió, a Lleida va descobrir el seu talent com a dramaturg tot escrivint les obres de teatre que es publiquen en aquest llibre i que són fidel reflex dels trets que han marcat la seva vida. La seva passió per Francesc

i Clara, la seva passió per la lectura, la seva passió per la comunicació i el seu do prodigiós per l'escriptura. Si em permeteu el comentari, el P. Gamissans va saber posar-ho tot en una coctelera i creà un saborós refresc amb el qual va voler, tota la vida, satisfer la seva set i ajudar els altres a satisfer la pròpia.

JOAQUÍN RECASENS MURILLO, O. F. M.

Introducció

La vida del pare Francesc Gamissans i Anglada (Vic, 1927 – Lleida, 19 de maig de 2016) té dues vessants íntimament lligades entre si. Per una banda la seva pertinença a l'orde dels framenors i per una altra la seva vessant de periodista, traductor i escriptor que al mateix temps reflecteix el seu amor per la llengua catalana, *la llengua de la meva dolça mare*. No podem parlar de l'escriptor sense parlar del framenor ni podem parlar del frare si no parlem de l'escriptor.

La seva faceta d'escriptor i periodista no només va ser la seva professió sinó que va ser la seva forma apassionada de plasmar i difondre l'espiritualitat franciscana i particularment les figures de Francesc i Clara d'Assís. Tant és així que amb ocasió del seu traspàs algun mitjà de comunicació s'hi va referir com *la veu catalana de Francesc i Clara*.

9

Francesc Gamissans cursà estudis eclesiàstics i va ser ordenat sacerdot l'any 1951. La seva vinculació amb el periodisme arrenca el 1953 quan va dirigir la revista *El pan de San Antonio*, i a partir de 1968 la revista *Bona Nova*, publicacions vinculades també al món franciscà. Redactor des del primer número del setmanari *Catalunya Cristiana*, va col·laborar en diverses revistes com ara *Verdad y Vida*, *Teologia Actual*, *Acollida i Esperança* i *Foc Nou* així com a diverses publicacions de premsa local. Com a guionista va treballar durant nou anys en el programa radiofònic *Paraula i Pensament*, de Ràdio Nacional d'Espanya a Barcelona i va ser guionista d'un programa juvenil per la COPE. Així mateix, va ser productor i presentador de quatre documentals sobre Terra Santa per a Televisió Espanyola.

La seva obra de traductor és potser la que li va reportar més reconeixement. De 1991 a 1998 traduí del llatí i l'italià al català

per primera vegada *Les fonts franciscanes*, obra en cinc volums que conté *Francesc i Clara d'Assís* de Tomàs de Celano, *Biografia de sant Francesc d'Assís* de sant Bonaventura, *Llegendes de sant Francesc d'Assís*, *Floretes de sant Francesc d'Assís* (n'havia publicat una primera versió el 1979) i *Els escrits de sant Francesc d'Assís i de santa Clara*. En el prefaci del primer volum declarava: “El català d'aquesta versió és d'un estil planer, sense afany literari”, afirmació qüestionada per M. Àngels Anglada en sostenir que “el català del traductor (...) és ric de lèxic, és matisat, genuí en la construcció i el joc de la frase”, o per Ramon Folch i Camarasa, que en lloava el “català planer i expressiu en el qual dóna gust d'abeurar-se”. El mateix Salvador Espriu va elogiar la forma en la qual havia plasmat els diversos escrits al català. Ha traduït també *Paraules de llum* (2004), de Clara d'Assís i, del català al castellà, *El hilo de la vida* (2003), de Ramon Prat i Pons conjuntament amb el seu germà framenor Joaquín Recasens.

Publicà més de 30 llibres entre biografies i assaigs de temàtica religiosa, amb *un estil personal bellíssim* a dir dels seus crítics, alguns d'ells traduïts al castellà i a l'eusquera, i va ser també fundador de la col·lecció “Cultura i Pensament” d'edicions Terra Nostra. D'entre les seves obres podem destacar *Clara de nom i de fets* (1992), *Francesc d'Assís, sant i ecologista* (1994), *Aures franciscanes de Catalunya* (1999), *De tot cor* (1999), *Chesterton, la persona i el pensament* (2003), *El Papa Joan XXIII, paradigma de bondat i pau* (2005), *De tots colors* (2009) o *La vellesa encalmada* (2013) així com diversos llibrets dins de la col·lecció Sants i Santes del Centre de Pastoral Litúrgica. Va ser l'autor de la primera biografia de Santa Clara en llengua catalana i que va titular precisament *Chiara d'Assís* (1983) la qual va ser traduïda al castellà i reeditada l'any 2011.

Els darrers anys residí a les comunitats franciscanes de Balaguer i Lleida i el 2014 va rebre la medalla de la ciutat de Lleida al mèrit cultural.

La seva obra dramàtica està formada per sis obres. Cinc d'elles *Clara d'Assís, història d'un amor*¹ (2004), *Joan XXIII, paradigma de pau i bé* (2005), *El Carmel de Lleida* (2009), *La Marieta té un blau al front* (2014) i *Francesc Castelló, visqué estimant i morí perdonant* (2006) estrenades a la ciutat de Lleida mentre que l'última d'elles, *La Passió de Jesús*, mai va ser representada i el seu text romaníà inèdit fins avui.

Per l'autor, *el teatre tradicional d'inspiració cristiana és una escola d'humanisme i catequesi de primer ordre*.² És per això que totes les seves obres tenen un marcat estil pedagògic i esperit catequètic i estan concebudes per poder ser representades en petit format tant en teatres com en altre tipus d'espais com esglésies i sales d'actes. Aquest propòsit també és palès en el seu català ric però al mateix temps planer i ple de modismes i frases fetes (alguns d'ells amb regust osonenc) per tal que el missatge arribi al públic.

Totes les obres van ser escrites i estrenades a la ciutat de Lleida i això queda reflectit en la temàtica de la majoria d'elles. Les cinc obres estrenades poden dividir-se en dos grups. Les de temàtica franciscana i que comprendria les dues primeres que van ser escrites i estrenades, i la resta, de temàtica pròpiament lleidatana.

11

Tractant-se del Pare Gamissans no és d'estranyar que la primera d'elles estigués dedicada a difondre les figures de Francesc i Clara, clarament el *leitmotiv* de la seva obra com a escriptor, i la segona a un gegant de la història de l'església, i del segle xx en general, com va ser Joan XXIII pel qual sentia profunda admiració i devoció.

1. Sovint les ressenyes i els articles que fan referència a aquesta obra de teatre utilitzen el títol *Francesc i Clara d'Assís, una història d'amor*. Ens hem estimat més fer servir el títol original que va posar l'autor.

2. Entrevista de Jordi Curcó al P. Gamissans publicada en *Catalunya Cristiana*. Núm. 1700. 22 abril 2012. pàg. 31.

Si volem esbrinar el perquè de l'elecció de les temàtiques de la resta d'obres no podem sinó referir-nos a la figura de l'Enric Castells.³

L'obra dramàtica del pare Gamissans, però, no pot entendre's sense l'Enric Castells. L'Enric i el Francesc van anar desenvolupant una estreta amistat al llarg dels anys en què el pare Gamissans va residir al convent lleidatà. L'Enric Castells no només era un home profundament vinculat al convent del carrer Vil·la Antònia, era qui en els ambients culturals d'avui en dia s'anomena un activista cultural. Vinculat professionalment al món de la comunicació i la publicitat, Castells va ser un autèntic homenot de la capital del Segrià, on formava part de gairebé una quarantena d'entitats i associacions cíviques, culturals, socials, religioses i esportives i era membre de set juntes directives, entre les quals la del grup teatral TOAR,⁴ que presidia.

3. Enric Castells Granés (Lleida 1932 – 2015). Des de la seva joventut va estar vinculat al món de la comunicació i la publicitat. Desenvolupà una intensa activitat associativa a través de la seva participació en les més diverses entitats religioses, esportives i culturals com per exemple el Caliu Ilerdenc, l'Associació Ilerdenca de Pessebristes, els Armats de Lleida, els Amics de la Seu Vella o el grup teatral TOAR tot participant en la creació de moltes d'elles sovint amb marcat accent lleidatà. Durant les dècades dels 50 als 70 va ser funcionari de la delegació d'Informació i Turisme; també va ser gerent del grup editor del *Diario de Lérida* i va col·laborar en nombroses publicacions de la premsa escrita local. Dels llibres que va publicar destaquen la sèrie de cinc volums *50 Lleidatans* (1991-1994), en què realitza les semblances de dues-cents cinquanta persones pertanyents a tots els estrats del teixit social de la ciutat. Va ser promotor, autor o coautor de diverses obres recopilatòries i commemoratives referides a institucions, entitats i tradicions lleidatanes entre elles diversos números de la col·lecció municipal "La Banqueta". Va promoure i va participar activament les tradicions locals com els Fanalets de Sant Jaume o les Cavalcades dels Reis Mags on va donar vida al rei Melcior al llarg de vint-i-cinc anys. L'any 2013 la Paeria li concedí la medalla de la ciutat al mèrit cultural.

4. L'Agrupació Teatral TOAR va ser fundada l'any 1955 a la ciutat de Lleida per José Olóndriz i un grup d'actors i actrius procedents majoritàriament de l'Acció Catòlica. L'any 2020 va celebrar el 60è aniversari de la seva fundació.

És en aquesta doble faceta d'home de profundes conviccions religioses i de president del TOAR que va animar el Pare Gamissans a escriure les primeres dues obres basades en la vida de Francesc i Clara d'Assís i de Joan XXIII de qui era devot i admirador amb l'avinentesa que serien estrenades pel TOAR. Després de l'èxit de les dues primeres propostes, l'Enric va proposar al pare Gamissans que augmentés el repertori del TOAR amb obres de temàtica religiosa més local i que abastarien la vida del màrtir lleidatà Francesc Castelló, la història del convent del Carme o les llegendes locals com en el cas de la Mare de Déu del Blau. Així mateix va ser l'Enric qui va convèncer el Pare Gamissans a escriure una Passió pròpia de la ciutat que bé podria haver-se anomenat *La Passió de Lleida*, a l'estil de les de Cervera o Esparreguera, si s'hagués arribat a estrenar cosa que dissortadament no es va arribar a produir.

Va ser sota la direcció de l'Enric Castells que el TOAR va representar totes i cadascuna de les obres del Pare Francesc Gamissans tant el dia de la seva estrena com en les successives representacions. Poques vegades podríem parlar d'una simbiosi tant perfecta entre autor i companyia teatral.

13

La publicació d'aquestes obres té una triple finalitat. Per una banda la de difondre i conservar pel futur aquest petit tresor que són les obres de Francesc Gamissans. Un retall de la història de la nostra diòcesi i encara més de la cultura de la Lleida del primer quart del segle XXI que d'una altra forma quedarien perdudes per sempre.

Per una altra banda un homenatge a la vida i l'obra del Pare Gamissans. Un vigatà que va esdevenir un lleidatà d'adopció. Veritable lletraferit que malgrat la seva amistat amb algunes de les figures de la Lleida d'aquell moment com l'alcalde Àngel Ros o el mateix Enric Castells i del reconeixement de la Paeria a la seva contribució a la cultura local, va portar una vida discreta a la nostra ciutat.

Per últim també vol ser un petit homenatge a l'Orde Franciscà que al llarg de més de 800 anys ha enriquit amb la seva presència

la vida espiritual, acadèmica i cultural de la nostra ciutat. Sense ànim de fer història antiga només en aquests últims seixanta anys els framenors a Lleida han comptat figures de tant prestigi com el pare Pere Sanahuja, historiador i membre de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el pare Ramon Domènech, medalla de la ciutat com reconeixement a la seva tasca solidària en el seu compromís amb la lluita per la democràcia a Lleida, o el mateix pare Gamissans. En aquests moments tristos en què, degut a la mancança de vocacions, el convent de Lleida tanca les seves portes serveixi aquesta publicació per retre homenatge als fills de Sant Francesc, els nostres benvolguts *frarets*.

Pau i bé.

Clara d'Assís, història d'un amor

Ens ha deixat Francesc Gamissans, la veu catalana de Sant Francesc i Santa Clara. Així encapçalaven diversos mitjans informatius la notícia del seu traspàs. Si bé es cert que tot frare franciscà i tota monja clarissa són testimonis vius de la empremta que van deixar en la història Francesc i Clara no és menys cert que el pare Francesc Gamissans va dedicar bona part de la seva vida i de la seva obra a que la seva història i la seva espiritualitat arribessin a ser conegudes i, si més no, a col·locar en els cors una espurna de curiositat al voltant d'ells. A tal fi, va publicar nombrosos articles, traduccions i llibres així com aquesta breu obra de teatre que ara ens ocupa.

15

Especialment important va ser la tasca donant a conèixer la figura de Clara d'Assís. Ell va ser el primer en escriure una biografia en català de Santa Clara que es va titular precisament *Chiara d'Assís*,¹ de la qual van exhaurir-se dues edicions. L'obra va ser traduïda castellà i així mateix exhaurí les tres edicions que es van publicar. L'any 2011, en el marc del 800 aniversari de la fundació de les Clarisses, el pare Gamissans va fer una nova edició revisada i ampliada de l'obra que va ser publicada per Pagès editors.²

En paraules del Pare Gamissans, Clara va ser una dona extraordinària, la millor intèrpret dels ideals de Sant Francesc. La primera i única dona en escriure una regla per les seves monges, la primera dona que va fundar una ordre que mentre ella encara era viva va arribar a tenir tres mil membres. Dolça però de ferm caràcter va enfrontar-se amb el Sant Pare que pretenia mitigar e que als seus ulls era excessiva *santa pobresa evangèlica*.

1. Francesc Gamissans. *Chiara d'Assís*. Ediciones Paulinas (1983).

2. Francesc Gamissans. *Chiara d'Assís*. Pagès editors. Lleida (2011).

Francesc i Clara, Clara i Francesc són part essencial de la fundació de l'obra franciscana. Seria fragmentària una història dels inicis del franciscanisme que es refereixi únicament a un dels dos. L'obra de Francesc no seria la mateixa sense l'ajut, els consells i el consol de Clara i les seves germanes pobres.

Amb motiu del 750è aniversari de la mort de santa Clara d'Assís, "la petita planta" de sant Francesc, el pare Gamissans escriu l'obra escènica *Clara d'Assís, història d'un amor*. L'obra de teatre ens mostra en tres quadres la íntima relació d'amistat i la sintonia espiritual que van mantenir Francesc i Clara. En el seu llibre l'autor ens diu com per més que *Francesc admirava Clara per la bellesa extremosa del seu cos i pels nobles sentiments del seu esperit, per damunt d'això l'estimava perquè fou la millor intèrpret del seus ideals d'imitació de Jesús pobre*, una pobresa viva de la qual ell s'havia enamorat. De la mateixa manera, Clara estimava Francesc perquè era la imatge personificada del Crist al qual ella s'havia entregat.

L'obra del pare Gamissans ens presenta les tres fases del que podríem anomenar festeig espiritual de Clara i Francesc. En un primer moment Clara sent parlar de Francesc i de les seves idees i comença a destacar-lo d'entre tots els joves d'Assís. A continuació vindrà el festeig pròpiament dit, l'etapa en la qual es van coneixent i sintonitzant els seus esperits, compartint anhels i esperances, preparant el futur. Per fi la culminació del festeig, que si d'un amor romàntic es tractés seria la boda dels enamorats, boda en aquest cas contrària als desitjos dels pares d'ella però que els trobadors probablement cantarien com un triomf de l'amor, i que en aquest cas serà la professió religiosa de Clara i la seva unió a la que serà la creació de l'obra franciscana.

Així, l'obra s'estructura en tres quadres que reflecteixen resumidament aquests tres estadis. En el primer d'ells Clara i la seva mare parlen del seu imminent prometatge però Clara ja ha sentit parlar del jove Francesc i expressa a la seva mare el seu punt de vista sobre les riqueses com obstacle per a guanyar el Regne.

El segon quadre ens presenta una trobada al bosc entre Clara i Francesc que serveix de pretext per donar a conèixer el que va

empènyer Francesc a deixar casa i posició per fer-se pobre entre els més pobres així com la comunió espiritual que existia entre tots dos.

Al tercer i últim quadre contemplem la trobada de Francesc i Clara tot just després de la cèlebre fugida nocturna de casa seva i que culminarà amb la seva professió religiosa a la Porciúncula.

L'obra incorpora cançons del grup de música cristiana Kairoi,³ en concret del seu àlbum *Germana Lluna* de 1993. L'obra està dedicada íntegrament a les figures de Clara i Francesc. Les cançons triades pel pare Gamissans complementen perfectament els continguts del text literari.

L'estrena fou el diumenge 2 d'octubre de 2004, festa de la Mare de Déu de l'Acadèmia patrona de Lleida, en el Santuari de Sant Antoni de Pàdua dels franciscans de Lleida, ple de gom a gom, i posteriorment a l'església parroquial de la Mare de Déu del Pilar de la mateixa ciutat, així com després al convent i parròquia de la Mare de Déu del Remei a Vic i a l'Església del Sant Crist de Balaguer, seu del monestir de clarisses de la localitat que porta el nom de Santa Clara. L'any 2006 tornaria a ser representada al Santuari de Sant Antoni de Lleida. Totes les representacions van ser a càrrec del grup teatral TOAR de la capital de Ponent sota la direcció d'Enric Castells.

3. Kairoi és un grup de música cristiana que va néixer l'any 1979 en el si de la comunitat marista. És fruit d'un intens moment creatiu que viuen un grup de germans i laics maristes a la llum de l'Evangeli. El grup ha esdevingut un dels màxims referents dins del panorama de la música cristiana de Catalunya, Espanya i Llatinoamèrica. L'àlbum *Germana Lluna* va ser gravat en versió catalana i en versió castellana.

Clara d'Assís
Història d'un amor
(en tres quadres)

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Francesc
Clara
Hortulana
Cambrer

QUADRE PRIMER

Personatges: CLARA, HORTULANA i CAMBRER.

Decorat: Plaça de poble medieval. Un bar, una taula i unes cadires.

Música: S'escolta la primera cançó: "Clara, imatge de Déu"

A l'última estrofa de la cançó, apareixen en escena HORTULANA i CLARA, i s'asseuen a unes cadires...

CLARA: Has sentit, mare, què cantaven els trobadors aquí a la plaça? M'han vist amb tu i m'han adreçat una corrandà. *(Pausa)*. "Clara, il·lumina el nostre camí," "Clara, misteri de Déu," "Clara, alegria del món, instrument de pau.." "Clara, enamorada de la vida..." *(Pausa)*. I des d'un racó, un pobre leprós cridava: "vida, vida!!!" Em desitjava vida, pobre!, ell que la té tan curta i esgarrifosa... Ben segur que morirà a la presó del carrer del Call... Nafrat, esmaperdut, potser mutilat... *(Pausa)*.

21

HORTULANA: No diguis això, filla meva ...!!

CLARA: Els joglars i trobadors em dirigien amoretes: "Clara, pobra entre els pobres..." Quina vergonya! Jo entre els pobres? Si tu i jo vivim en un palau! *(Pausa)*. "Clara, misteri de Déu..." On és el misteri? Potser en el meu nom? *(Pausa)*. Mare, diga'm per què jo em dic Clara. No t'ho havia preguntat mai, però ara ho vull saber... El meu nom no es troba en cap donzella de la nostra nissaga feudal, en cap dels parents que tenim a Assís o a Perusa. Perquè em posareu el nom de Clara?

HORTULANA: No t'ho havia dit mai; primer perquè eres petita i no ho hauries entès, i segonament perquè mai no m'ho havies preguntat.

CLARA: Doncs ara t'ho pregunto!

HORTULANA: Escolta: Quan estava embarassada de tu, anava cada dia a la catedral. M'agenollava sola als peus del Sant Crist. Jo temia pel meu part, tenia por... El dia abans de donar a llum, també vaig anar a resar. Plorava. *(Pausa)*. Tot d'una vaig sen-

tir una veu misteriosa que em deia: “Hortulana, Hortulana, no tinguís por! Aquesta nit donaràs a llum una nena que il·luminarà tot el món...”. (*Pausa*). Aquella mateixa nit vingueres al món. Jo no me’n sabia avenir. Havia nascut la pubilla del castell dels Favarone, filla de nobles, dels nobles Ofreducci... Tenies uns ulls blaus, i ben aviat et va créixer un cabell abundant i ros. Tothom em felicitava... (*Pausa*). Els trobadors que cantaven ara, coneixerien aquest fet, i potser per això t’han dedicat aquesta cançó..

CLARA: I qui em va posar el nom de Clara?

HORTULANA: Jo, jo mateixa! El diumenge següent quan et batejaren. El capellà preguntà quin nom et volíem posar i jo vaig dir: “Clara!” (*Pausa*). Sempre més t’hem dit així.

CLARA: Mare, tu creus que jo il·luminaré tot el món? Em fan riure els trobadors...!

HORTULANA: Filla meva, tu ets de família noble. Saps parlar i escriure el llatí; t’agrada la música, brodes i saps cuinar; entens en vins i herbes medicinals; files i fas ganxet amb traça. Més encara: des de petita jo t’he ensenyat a resar. T’he explicat la vida de Jesús, i de com Ell estimava els pobres... Tu ho has après i dones almoïna quan truquen a la porta del nostre palau. Tant de bo que imitis sempre a Crist en la teva vida...

CLARA: Imitar jo a Crist? Ell va néixer en una cova i jo visc en un palau. Ell fou verge, i jo m’enamoro dels fadrins més rics d’Assís... Jo estimo la vida com cantava el pobre leproós, mentre que Crist morí a la creu... (*Pausa*). Jo imito a Crist? (*Plora*).

HORTULANA: No ploris, filla meva! Jo sempre t’he educat amb fermesa de caràcter... N’hem passat de morades els nobles d’Assís. Quan eres petita tinguérem que fugir a Perusa perquè les tropes comunals, s’aixecaren contra nosaltres. Hi hagué una guerra ferotge, sang i mort... Guanyàrem nosaltres, i tots els nobles tornàrem a Assís...

CLARA: Sí, la classe cortesana va guanyar, i el poble senzill va perdre... I des de llavors només veus pobres pels carrers: menestrals sense feina, dones esclaves dels aristòcrates, nens

bruts i tristos, i leprosos desemparats que han de viure fora de la ciutat i moren sols amb terribles sofriments...

HORTULANA: Però tu sempre has ajudat i protegit als més desafavorits. Compleixes el manament de Jesús: “Tot allò que feu a un d’aquests, per petit que sigui, a mi m’ho feu”. (*Pausa*).

CLARA: No n’hi ha prou, mare, amb això, per seguir a Jesucrist. Hi ha unes paraules seves que sempre m’han impressionat i m’han fet pensar.

HORTULANA: Quines?

CLARA: Les que digué a un jove ric: “Si vols ser més perfecte, vés, vent tot el que tinguis; dona-ho als pobres i segueix-me...” (*Pausa*).

Entra un cambrer i pregunta què volen prendre.

CAMBRER: Què vol prendre la dama il·lustríssima, esposa de Don Favorone? I vós, gentil senyoreta Clara?

HORTULANA: Jo, una aigua d’herbes aromàtiques. És per l’estómac...

CLARA: Jo un vol de llet calenta amb un pastís... (*Pausa*). Mare, que no et trobes bé?

HORTULANA: Sí, filla... Però a vegades penso i rumio...

CLARA: Què rumies? (*Pausa*).

HORTULANA: Doncs... el què seràs tu quan siguis gran... El teu pare i l’oncle Monaldo et tenen escollit un jove noble, ric, ben plantat i fort... (*Pausa*).

El cambrer serveix el que han demanat.

CLARA: Un jove noble? (*Pausa*). Qui és? Com es diu?

HORTULANA: Raineri! És d’Assís. Fou armat gentilhome, cavaller... (*Pausa*). Amb tot, jo no ho veig clar... Raineri és un genet gal·laire, presumit, gandul i donat a les copes... Passa les nits en

blanc ballant en els saraus que es munten en tots els castells de la rodalia... *(Pausa)*.

CLARA: Mare, tu has sentit a parlar del fill de Don Pietro Bernardone? Sí, dona! Vull dir, el fill de l'amo de la botiga que tu vas a comprar els teus vestits i joies?

HORTULANA: A Don Pietro Bernardone sí que el conec, però el seu fill, no... Com es diu?

CLARA: Francesc...! *(Pausa)*. M'han dit que ell també guerrejà a Perusa, però a favor del poble... Moriren molts joves, companys seus. Ell va caure presoner. Al cap de dos anys, el seu pare —Don Pietro— l'alliberà pagant una forta suma de diner. Francesc tornà a Assís com nosaltres, però caigué malalt, desbriajava. Darrerament diuen que s'ha refet, però que no té il·lusió per a res... *(Pausa)*. No vol heretar el negoci del seu pare, ni tornar a la guerra per ser armat cavaller... És romàntic, saps? Diuen que no s'entén amb el seu pare... *(Pausa)*.

HORTULANA: Bé, que tingui discussions amb el seu pare, no m'estranya. Don Pietro Bernardone és un comerciant avar, intractable i esquerp. L'afany de diner li ha endurit el cor... *(Pausa)*. No conec el fill, però espero que no sigui tan garrepa i usurer com el seu pare... *(Pausa)*.

CLARA: Altres diuen que han vist a Francesc resant als peus del Sant Crist de Sant Damià, i que passa després moltes hores fent de paleta, reparant aquell ermita mig enderrocada. Diuen que vesteix pobre i demana caritat pels carrers...

HORTULANA: Tampoc em fio d'aquests místics. Acaben heretges, perquè volen donar lliçons al Papa de Roma.

CLARA: Potser sí, potser no...! *(Pausa)*. Jo el que no entenc ni em fio és dels rics i poderosos de la terra, com l'oncle Monaldo... Són corruptes i escanyen els menestrals i camperols. Són hipòcrites; van a missa per fer-se veure, no pas perquè siguin devots... Tu saps el que diu Jesús d'ells: "Ai dels rics, que difícil serà per a ells entrar al Regne dels cels...! Més difícil que passar un camell pel forat d'una agulla..." *(Pausa)*.

HORTULANA: Per a Déu, filla meva, res no és impossible... Jesús vingué al món per salvar rics i pobres. (*Pausa*). Anem que es fa tard. Les minyones han de fer el sopar i nosaltres pararem taula. Avui tenim invitats. Venen els teus oncles de Perusa i uns amics del teu pare. Anem!

CLARA: Jo, encara acabaré un ganxet. El brodaré i sortirà un mocador preciós! Anem... (*Pausa*). Mare, mare!! Els trobadors s'han adonat que marxem i volen cantar-me una altra cançó... Me'n dono vergonya, no en sóc digne.

HORTULANA: Sempre m'han agradat els trobadors amb flautes i mandolines. A vegades acompanyen la dolça veu d'una donzella. Els trobadors són idealistes, però tenen bon cor. Escoltem-los. A veure què diuen de tu, filla meva...

Música: *S'escolta la segona cançó: "Clara, filla de la llum"*

A l'última estrofa, com saludant els trobadors que no es veuen, HORTULANA i CLARA desapareixen de l'escena.

TELÓ

QUADRE SEGON

Personatges: CLARA i FRANCESC

Decorat: *Un bosc, i en ell una creu gran feta de dos tronc.*

Es veu a FRANCESC agenollat fent oració mentre s'escolta la tercera cançó.

Música: *Tercera cançó: “Pregar no és altra cosa”*

FRANCESC: *(Acabada la cançó, FRANCESC s'aixeca i mira al seu voltant...)*

“...Pregar no és altra cosa, que mirar al teu voltant i escoltar”.
(Pausa).

(Mira als voltants i tot d'una veu com entra Clara. S'inclina reverentment.)

Pau i bé! *(Pausa)*. Benvinguda sigui la filla del castell dels Ofreducci! Gentil donzella filla dels nobles Favarone, ¿perquè has vingut aquí?

CLARA: Perquè vull que tu m'aconsellis. Et vaig escoltar predicant a la catedral diumenge passat, i se m'ha capgirat el cervell; no m'aclareixo...! *(Pausa)*. Francesc, germà Francesc!! Pobre entre els pobres, profeta de la pau, enamorat de Crist! *(Pausa)*. ¿És possible que jo visqui en un palau i tu en una cova? ¿És possible disposar de riqueses i plaers, mentre els leprosos moren sols i abandonats? ¿Puc estimar Crist que anuncia la pau, i ahora enamorar-me d'un cavaller que vol la guerra? *(Pausa)*.

FRANCESC: Lloat sigui l'Altíssim i bon Senyor per totes les coses belles que ha creat! Lloat sigui Jesucrist —l'Amor dels meus amors— per la germana Clara, filla de la llum! *(Pausa)*. Has parlat d'un cavaller que vol la guerra? Qui és aquest cruel genet?

CLARA: Raineri, fill de nobles i guerrer. *(Pausa)*. El mateix diumenge a la nit, es va organitzar un banquet al palau de casa meva. Totes les donzelles presumien dels seus vestits i escots...

Hi acudiren un grup de joves de la noblesa. S'organitzà un ball a la "Sala del Tresor." Raineri hi vingué; alçava la copa sense parar. En mig d'una música sensual, m'agafà i m'abraçà apassionadament. Em besava i se'm va declarar d'una manera provocativa.

FRANCESC: I què feres tu?

CLARA: No ho vulguis saber... Quin fàstic, Senyor! (*Pausa*). Escolta Francesc: els batecs del meu cor i el perfum de la meva virginitat no els vull lliurar a cap noble i guerrer. No vull viure un amor dividit. Desitjo la totalitat de l'amor, la plenitud de l'amor. *Pausa*. Jo només vull servir el Déu del pessebre, el Déu de l'Eucaristia, el Déu de la creu. *Pausa* Com tu, Francesc!!

FRANCESC: Clara, asseiem-nos sobre l'herba. (*S'asseuen tots dos. Pausa*).

M'alegra que vulguis seguir a Crist, pobre! Si ho fas seràs feliç! La seva generositat és més gran que la dels nobles i guerrers; el seu posat més galant que la dels cavallers, i el seu amor més pur que tots els amors humans... (*Pausa*). Escolta el que m'ha revelat l'Altíssim Senyor: "On hi ha pobresa i alegria, no hi ha avarícia ni enemistats. On hi ha serenor espiritual, no hi ha neguits ni por de ningú..." (*Pausa*).

27

CLARA: Francesc, jo tinc por... Temo el meu oncle Monaldo... Tu saps del poder i crueltat dels nobles d'Assís. A tu t'empresonaren a Perusa en un penal i, si no hagués estat pel teu pare, encara hi series o t'haurien mort. Jo tinc por de l'oncle i dels seus soldats... M'esgarrifa pensar que em pugui reptar el cavaller Raineri. (*Pausa*). Ajuda'm, Francesc!! (*Clara plora...*)

FRANCESC: (*Tot agafant les mans de Clara*)

"Benaürats aquells que són perseguits per causa de la justícia, perquè d'ells és el Regne dels cels..." No temis, Clara! "El Senyor és a prop dels qui l'invoquen, dels que l'invoquen amb sinceritat, i res no els farà cap mal..." (*Pausa*).

CLARA: Francesc, jo no vull saber res d'un genet orgullós i presumit, guerrer i bevedor. Jo, com tu, vull viure estimant a Crist, pobre! Consagrar-me a Ell. Vull ser la "teva petita planta," i

amb altres noies, amigues meves, viure en el monestir de Sant Damià, que tu vares restaurar... (Pausa).

FRANCESC: Déu meu i totes les coses! Us enalteixo, Senyor. per haver cridat al vostre servei la gentil donzella del palau dels Favarone! (Pausa). A Vós es vol consagrar per sempre! (Pausa). Clara, vivint segons l'Evangeli, tu i les que et segueixin donaríeu glòria a Déu...

(*Francesc s'aixeca i col·loca les seves mans sobre el cap de Clara*).

Que el Senyor et beneeixi i et guardi, que et mostri la seva mirada i es compadeixi de tu. Que giri el seu rostre vers tu, i et doni la pau. Que Déu et beneeixi, germana Clara! (Pausa).

CLARA: Francesc, d'ara endavant tu serà el meu guia, el meu mestre, el meu pare. (Pausa).

FRANCESC: Cal que ens alegrem i celebrem aquesta trobada.

CLARA: Com ho podem fer?

FRANCESC: Amb un cant de lloança, talment com ho fan els ocellets del bosc. Lloem el Senyor i demanem que a tots dos ens faci nous en l'esperit...

28

Tots dos s'aixequen i canten la quarta cançó

Música: *Quarta cançó: "Et lloem, Senyor."*

CLARA: És bonica la cançó. La teva veu em recorda quan eres trobador i cantaves al peu de les finestres dels palaus d'Assís. Jo també t'escoltava... (Pausa).

FRANCESC: Celebrem-ho també amb el "germà cos..."

FRANCESC treu uns bocins de pa i un cànir d'aigua fresca i ofereix menjar i beure a CLARA. Pausa. Mengen i beuen tots dos

CLARA: Francesc, m'agradaria saber què és el que et va fer canviar de vida i a seguir Jesús pobre. Jo només recordo aquell dia que a la plaça gran, davant del Sr. Bisbe, de l'alcalde i de tot el poble, et despul·lares i tirares per terra la teva roba i les

monedes que duies a les butxaques. Després digueres al teu pare: “Fins ara he dit pare a Pietro Bernardone; d’ara endavant diré: Pare nostre que esteu en el cel...”

FRANCESC: Tu hi eres a la plaça?

CLARA: Sí, Francesc, i vaig quedar impressionada. (*Pausa*). Quan vaig arribar a casa em preguntava: què li haurà passat a aquest noi? Em recordava que tu havies estat un jove presumit; volies ser armat cavaller i anar a la guerra; eres el capdavanter d’una trepa juvenil de trobadors que cantàveu amoretes a les noies més bufones d’Assís... Tothom anava rere teu...

FRANCESC: Tens memòria, Clara! Fins i tot havíem vingut a cantar davant de casa teva, el palau dels Ofreducci. Els meus companys de gatzara comentaven dient: “Aquí viu la donzella més rica de la noblesa d’Assís...”

CLARA: Tot el que sóc i el que tinc és un do de Déu... (*Pausa*). Expliquem què et va passar i perquè vares canviar!

FRANCESC: Fou una inspiració del Déu Altíssim i bon Senyor! (*Pausa*). Escolta: tu saps que ajudava al meu pare en la tenda de teles i joies que teníem. No és pas que m’agradés gaire...

29

CLARA: Sí, aquella botiga encara és la més acreditada de la ciutat. La meva mare hi va sovint a comprar arracades, anells i vestits.

FRANCESC: Doncs bé. Un dia entrà a la botiga un captaire, i em demanà una almoina per amor de Déu. Jo no en vaig fer cas, li vaig obrir la porta i el vaig tirar al carrer... Després a casa, a la nit abans de ficar-me al llit, pensava: has estat incorrecte i mal educat. Si hagués entrat algú que t’hagués demanat alguna cosa en nom del rei o d’un príncep, oi que l’haguessis atès? Ha entrat un pobre, que t’ha demanat en nom de Déu, i l’has menyspreat...

CLARA: Tens tota la raó!

FRANCESC: Des d’aquell dia estant, no he negat mai més res a ningú que m’hagi demanat alguna cosa per amor de Déu.

CLARA: Jo faig igual quan venen pobres i truquen a la porta del palau de casa meva, però... si són leprosos m’esgarriren, tanco la porta! Tinc por que m’encomanin la seva malaltia.

FRANCESC: A mi em passava igual. Els leprosos són un cos de carn podrida i pudent. La seva sola presència fa feredat. Jo sentia una gran repugnància per ells. Però escolta: un dia galopava amb el meu cavall blanc. Tornava de Perusa. De cop i volta em topo amb un leprós. La primera reacció fou tirar-li una moneda a terra i arriar fortament el cavall.... Però no, m'aturo i baixo del cavall.

CLARA: I què vares fer?

FRANCESC: Vaig col·locar la moneda en la mà nafrada i repugnant del leprós. En acabat, el vaig agafar i besar amorosament. I mira: en acomiadar-me d'ell, allò que m'havia semblat amarg, se'm va convertir en dolçor per l'ànima i pel cos... *(Pausa)*.

CLARA: I canviaries de vida?

FRANCESC: Sí, germana Clara! El Senyor m'inspirà a començar d'aquesta manera a fer penitència, i tot seguit, al cap de poc, vaig deixar casa meua. No sabia què fer, però el mateix Senyor em va revelar que havia de viure segons el sant Evangeli, i que quan anés pel món digués. "Pau i bé!"

CLARA: Oh, el sant Evangeli! *(Pausa)*. Tots dos podem seguir el mateix camí?

FRANCESC: Sí, germana Clara! Hem de ser trobadors del bon Déu, missatgers de pau i de bondat... Jo aniré pel món anunciant la Bona Nova de l'Evangeli, i tu resaràs perquè els meus sermons donin fruit... *(Pausa)*. Ara, vés, germana Clara, i que el Senyor beneeixi els teus propòsits. Que no et manqui l'aprovació del Bisbe d'Assís i del senyor Papa de Roma.

CLARA: Francesc, i quan ens tornarem a veure?

FRANCESC: Quan? Quan arribi la primavera i floreixin les flors...

CLARA: Quan floreixin les flors? *(Pausa)*. Quines flors?

FRANCESC: Les del jardí del monestir de Sant Damià... *(Pausa)*. M'entens? Tu i les noies que et segueixin sereu les millors flors d'aquell. *(Pausa)*. Germana Clara, acomiadem-nos amb un altre cant, lloant el Senyor.

CLARA: Sí, Francesc!

Música: S'escolta la cinquena cançó: "Càntic de les criatures"

*En l'última estrofa s'abracen i després desapareixen de l'escenari
per sortides diferents.*

TELÓ

QUADRE TERCER

Personatges: CLARA i FRANCESC

Decorat: *Dins l'ermita de la Porciúncula.*

Música: *Se sent la sisena cançó “El do de la fraternitat”*

Es veu FRANCESC sol en actitud de pregària.

FRANCESC: *(S'aixeca i escolta; poc després canta ell mateix el següent fragment de la mateixa cançó)*

“El do de la fraternitat, regal del mateix Déu, que s'ha de cuidar dia a dia amb un amor sempre nou...”

És ben cert Senyor! *(Pausa)*. Haig de tenir cura dia a dia d'un nou amor, de la germana Clara que Vós crideu. Ella vol seguir les vostres petjades humils i pobres. Vol ser la meua “petita planta.” Tant de bo que els meus frares i jo visquem en fraternitat amb la germana Clara i les seves filles, i formem tots una sola família... *(Pausa)*.

32

(Entra en escena CLARA i crida.)

CLARA: Francesc, Francesc!!

FRANCESC: Oh, germana Clara! A què has vingut aquí?

CLARA: M'he escapat del palau de casa meua. A trenc d'alba quan tots dormien, he sortit per una porta falsa, he travessat la muralla d'Assís, i he vingut tot corrent a aquesta ermita de Santa Maria dels Àngels, perquè sabia que t'hi trobaria...

FRANCESC: I què vols, germana meua?

CLARA: Vull consagrar-me a Déu per sempre! Vull seguir Nostre Senyor Jesucrist, pobre!

FRANCESC: Estàs decidida?

CLARA: Sí, sí! tinc divuit anys i sóc major d'edat. Déu em crida a una vida evangèlica. Jesús m'ha dit: "Si vols ser perfecta, vés, ven tot el que tinguis, dona-ho als pobres, vine, i segueix-me..."

FRANCESC: Ja ho sap el senyor Bisbe d'Assís?

CLARA: Sí, i m'ha dit que tu siguis testimoni de la meva consagració.

FRANCESC: Lloat sigueu, Senyor, per la germana Clara! *(Pausa)*. Tu ets noble i cortesana, forta i afavorida, dolça en la mirada! Clara, ma germana, filla de la llum, donzella d'un castell i verge enamorada. Consagrat, doncs, a Crist, l'Amor dels meus amors! Desfés-te de les teves joies i vestits. *(Pausa)*. Agenolla't ara als peus de la nostra Mare, Santa Maria dels Àngels. *(Pausa)*.

(CLARA es treu les arracades i joiells i els vestits de sobre, i apareix amb un hàbit humil i pobre. Després s'agenolla als peus de FRANCESC i amb les mans juntes diu...)

CLARA: Lloat sigueu, Senyor perquè meu he creat! *(Pausa)*. Jo, serventa de Crist, encara que indigna, us prometo seguir el camí de la santa simplicitat, la humilitat i pobresa de Nostre Senyor Jesucrist, tal com ho ha fet el vostre servent, Francesc. I us demano que hem concediu començar bé, i em doneu la gràcia de perseverar fins a la fi de la meva vida... *(Pausa)*.

33

CLARA s'aixeca, i amb en FRANCESC escolten la primera estrofa de la setena i última cançó. Després canten ells mateixos i en l'última estrofa es donen les mans tots dos somrient i de cara al públic mentre la música va augmentant de volum.

Música: *Setena cançó: "Pare de les misericòrdies".*

TELÓ

FINAL DE L'OBRA

Joan XXIII, el Papa bo

El Pare Gamissans era un enamorat de sant Francesc d'Assís potser per això li va estar molt fàcil estimar i ser devot de Joan XXIII, un home que segons el mateix autor “va ser un altre sant Francesc al món”.¹

La seva admiració i devoció per Joan XXIII l'empenyen a donar a conèixer la seva vida i en particular la seva relació amb l'orde franciscà. El Pare Gamissans va escriure sobre Joan XXIII, a més a més de l'obra teatral que ens ocupa, el llibre que *Joan XXIII Terciari Franciscà*, que va ser traduït al castellà, així com el llibre *El papa Joan XXIII, paradigma de bondat i pau*² que recull les conferències del Seminari del mateix títol que l'autor va dirigir i impartir a la Universitat de Lleida l'any 2005.

35

No només això, fra Francesc va ser el principal impulsor del que va ser el primer altar dedicat a Joan XXIII a Catalunya poc després de la seva beatificació. Al pedestal de la figura del Sant Pare es llegeix, *Beat Joan XXIII. Terciari franciscà*.³

1. “Si en la vida i en la mort Sant Francesc fou *un altre Crist a la terra (Alter Christus)*, el papa Joan XXIII fou *un altre sant Francesc en el món*” GAMISSANS o. f. m., Francesc. *Joan XXIII Terciari Franciscà*. Pàg. 95. Ed. La Formiga d'Or. Barcelona, 2000.

2. GAMISSANS o. f. m., Francesc. *El papa Joan XXIII, paradigma de bondat i pau*. Editat per l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida – IREL. Col·lecció *Quaderns de l'IREL* núm. 13. Lleida, 2005.

3. El mateix P. Gamissans escriu en *La Nostra Comunitat* (Butlletí anual de la Unitat Pastoral de l'Eix) núm. 4. Lleida. 2005, pàg. 23. “El dia 9 de maig de l'any passat, 2004, a Lleida i en el Santuari de Sant Antoni de Pàdua dels franciscans, el pare Joaquim Recasens, guardià de la fraternitat, beneí solemnement un altar i una imatge del beat papa Joan XXIII. A l'acte hi acudí una munió de fidels que omplia de gom a gom el temple. És el primer altar del papa Joan que s'ha bastit a la nostra ciutat i, segons alguns, de tot el Principat. L'estàtua de ceràmica (...) és obra de l'escultora Maria Rosa Parés”.

La relació del *Papa bo* amb els frares menors va ser molt estreta durant tota la seva vida. No hem d'oblidar que el papa Joan era terciari franciscà des de l'adolescència fins al punt que després de la seva mort van ser els propis frares franciscans que van rebre l'encàrrec de postular el seu procés de beatificació.

En una entrevista publicada en la revista *Acción Antoniana*⁴ amb ocasió de la publicació del seu llibre sobre Joan XXIII,⁵ l'autor comenta com la relació amb l'orde franciscà provenia de la seva infantesa. Va néixer a Sotto il Monte (Itàlia), a un parell de quilòmetres del convent dels franciscans de Bacanello, que els seus pares freqüentaven amb ell. El mateix papa Joan recorda com “Des de la meua infància els meus ulls van ser familiars a la vida senzilla del convent de frares menors de Bacanello, que era el primer edifici religiós a prop de casa: l'església, el cenobi, el campanar i uns frarets que venien a demanar a les cases de camp. (...) Després d'un llarg recorregut pels camins del món, res ha estat tan dolç i deliciós per al meu esperit com tornar a Bacanello ...”⁶

36

Als catorze anys, al Seminari diocesà de Bèrgam, va ingressar a l'orde franciscà com terciari i ho va se de cor al llarg de tota la seva vida. Quan ja Papa es dirigia a grups de terciaris seculars els deia: “Estimats fills, jo sóc Josep, el vostre germà des dels catorze anys”,⁷ de com es sentia de tot cor un fidel i humil terciari i els exhortava que recorreguessin el món i fossin instruments de pau i bé.

És precisament el desig de fer palesa aquesta pertinença a la família franciscana i com l'espiritualitat franciscana traspua totes les seves accions i missatges, el que porta al Pare Gamissans a escriure aquesta obra i a emmarcar-la en els actes del VIII Centenari de la fundació de l'orde franciscà (1209-2009).

4. *Acción Antoniana* núm. 112. Mayo-agosto de 2000. Any 76. II Època.

5. *Op. cit.* nota 7.

6. Homilia de SS el papa Joan XXIII amb motiu del 750 aniversari de l'aprovació de la Regla Franciscana, Basílica de Sant Joan del Laterà, Roma, dijous 16 d'abril de 1959.

7. *Ibidem*.

L'obra s'estructura en quatre quadres i cadascun està dividit en dues escenes essent la primera sempre un text llegit pel narrador que ens situa en el moment exacte de la vida de Joan XXIII que es recrea en la segona escena.

El primer quadre se situa a la casa familiar de Sotto il Monte després que un adolescent Joan de tot just catorze anys havia pres la decisió d'entrar al seminari diocesà i que deixa paleses les dificultats econòmiques de la seva nombrosa família.

El segon quadre ens vol mostrar la bondat de cor del papa Joan que ajuda al necessitat sense distinció de nacionalitats ni credos. El situa com a visitador apostòlic a Bulgària, on va romandre deu anys, en els mesos posteriors al gran terratrèmol del 14 d'abril de 1928 que va sacsejar la ciutat de Chirpan. Tal i com es narra a l'escena primera del quadre, Monsenyor Roncalli va tenir un rellevant rol creant els anomenats "Menjadors del papa" que asseguraven alimentació a tots els damnificats pel terratrèmol que podien atansar-s'hi. La primera part de l'escena segona se'ns mostra renegociant el finançament que havia demanat precisament per aquesta obra mentre que la segona el presenta com un pastor que es cuida de les ovelles sense importar-li siguin catòliques o ortodoxes.

Al tercer quadre ens presenta Monsenyor Roncalli nunci del Vaticà a París. En el moment del seu nomenament el desembre de 1944 l'església francesa es trobava en un moment extremadament delicat. Al llarg de la Segona Guerra mundial el Vaticà havia continuat reconeixent al govern de Vichy com el govern legal de França i el nunci, elaleshores arquebisbe Valeri, havia traslladat la nunciatura a Vichy. El moviment de la Resistència i el mateix General De Gaulle retreien a la Santa Seu aquesta postura així com la manca de valentia per part d'alguns dels bisbes davant les actuacions del règim de Vichy. Amb l'alliberament, l'establiment del Govern Provisional presidit per De Gaulle i l'onada nacionalista que va inundar França, alguns líders de la Resistència esperaven de Roma actuacions immediates i contundents. El general De Gaulle havia exigit a la Santa Seu la renúncia d'almenys trenta bisbes tinguts per col·laboracionistes amb el govern de Vichy així com el cessament del nunci també pel mateix motiu.

L'entrevista que recrea el Pare Gamissans vol ser reflex de la simplicitat evangèlica, que be podem titllar de franciscana, amb la que va afrontar el problema i que Angelo Roncalli va posar en pràctica en tots els aspectes de la seva vida. El mateix Joan XXIII ens la resumeix en el seu *Diari de l'ànima*: “Deixo per als demés l'excés d'astúcia i l'anomenada habilitat diplomàtica i m'accontento amb la bondat i la senzillesa de la meva paraula i el meu tracte. Al final sempre guanya aquell que roman fidel als ensenyaments i l'exemple del Senyor”.

En l'escena primera del quart i últim quadre el narrador fa un resum dels principals fets en el vida de Joan XXIII des de la seva elecció com Patriarca de Venècia fins l'11 d'octubre de 1962 dia de l'apertura del Concili Vaticà II. L'escena segona conclou el quadre i l'obra amb el que ha passat a la història com el “*Discurs de la Lluna*”, discurs improvisat que aquella mateixa nit va pronunciar el papa des de la finestra del Palau Apostòlic davant de les més de cent mil persones que amb torxes enceses omplien la plaça de Sant Pere.

És així que l'obra vol més que presentar un recorregut per la seva apassionant biografia, dibuixar el perfil de Joan XXIII com un home bo, un home imbuït de l'esperit franciscà de pau i bé, un home que com hem comentat abans intentava conduir-se en tots els aspectes de la seva vida amb bondat i simplicitat evangèlica.

L'obra va ser estrenada per l'Agrupació Teatral TOAR el 2 d'octubre de 2005 al Santuari de Sant Antoni de Pàdua dels PP Franciscans de Lleida amb motiu del primer aniversari de la benedicció de l'altar del Beat Joan XXIII. Aquell mateix any va ser representada a la Catedral i l'any següent a les parròquies de Sant Jaume, Sant Ignasi i de la Mare de Déu del Pilar de la ciutat de Lleida.

Joan XXIII

“El Papa bo”

(en quatre quadres i vuit escenes)

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Cronista

Pietro

Raimundo

Giovanni, pare de Joan XXIII

Angelino (Joan XXIII nen)

Marianna, mare de Joan XXIII

Director del Banc Milà

Mons. Angelo Roncalli / Joan XXIII

Roberta

Sr. Herriot

Sra. Herriot

Cardenal Secretari d'Estat

Cardenal 2

VIII CENTENARI DE LA FUNDACIÓ DE L'ORDE FRANCISCÀ
(1209-2009)
DEL QUAL JOAN XXIII EN FOU TERCARI

QUADRE PRIMER

ESCENA PRIMERA

CRONISTA: A un poblet d'Itàlia, Sotto il Monte, va néixer el 25 de novembre de 1881 un nen que amb el temps seria Papa, el papa Joan XXIII. Li posaren per nom Angelino-Giuseppe. Fou el tercer dels deu fills del matrimoni Giovanni Roncalli i Maria Anna Mazola.

El pare era pagès, i la mare feinejava a casa. Ell amb un treball dur al camp; ella fent miracles, perquè el pa es pogués llescar a una taula de deu boques. Vivien tots, pare i fills, molt units en família. Angelino-Giuseppe era un xiquet despert i simpàtic. Empaitava papallones i collia moreres dels marges dels camins i del camp... A l'escola primària de Sotto il Monte es donaven classe en un local únic. Ell era intel·ligent i gaudia de bona memòria. Ocupava el primer banc, que era el dels millors alumnes.

43

Angelino era escolà de la parròquia. Tenia força de voluntat, i de bon matí anava a ajudar missa, moltes vegades amb els peus descalços, perquè el sabater del poble no li havia adobat encara les sabates. El Sr. Rector, mossèn Zaveri, li ensenyava llatí, cosa que li agradava més que pasturar el ramat de cabres del seu pare.

Diu un del seus germans: “Angelino tenia molta afició als llibres. A vegades quan tothom dormia a casa, ell, sense fer fressa, s'aixecava del llit, i pujava a la golfa amb un llibre qual-sevol. I amb la llum d'una espelma passava hores llegint...” Una germana seva recorda: “els cèntims de la seva guardiola no els gastava en coca o xocolata com els altres xiquets, sinó per comprar o llogar algun llibre. Als 10 anys havia après francès i anglès i sabia de memòria la història dels reis d'Itàlia...”

“Des de molt petit —digué ell mateix essent arquebisbe i patriarca de Venècia— jo volia ser capellà...” Ho manifestà primer en secret a la seva mare, que en tingué una gran alegria... No

havia complert els 15 anys, quan un dia a taula ho descobrí ell mateix i ho revelà al seu pare, Giovanni Roncalli, i als seus germans... El pare digué al seu fill que no tenia cap inconvenient que es fes capellà, però que en el seu cas hi havia una dificultat insuperable: els fills de pagesos no podien estudiar cap carrera; els pares d'Angelino eren camperols i no podien pagar la pensió ni la roba, ni la matrícula i els llibres que exigien els seminaris eclesiàstics... Com s'ho feu la família Roncalli de Sotto il Monte?

Desapareix el cronista... Música a primer pla...

ESCENA SEGONA

Personatges: *Giuseppe-ANGELINO Roncalli, un noi de 15 anys, futur Papa. GIOVANNI Roncalli i MARIANNA Mazzola, pagesos, pares del futur papa Joan XXIII. PIETRO i RAIMUNDO, dos veïns i amics dels Roncalli.*

Decorat: *En pantalla (diapositiva): cuina-menjador d'una casa de pagès. És la de la família Roncalli.*

PIETRO: Arrastro!! Amb el cavall et faig saltar l'as i me faig les deu de la darrera amb el tres! (*Pausa*). A tu Giovanni, no t'han agradat mai gaire les cartes...

RAIMUNDO: Jo t'he vist jugar-hi poc, com tampoc t'agrada el dòmino, oi?

GIOVANNI: Teniu raó, no sóc aficionat al joc. El meu pare deia que tres coses arruïnen a un home: les dones de mala vida, el joc i fer de pagès...

PIETRO: A tu t'haurà fet pobre el fer de pagès, mentre que a nosaltres... (*Pausa*). En Raimundo és ferrer i jo mestre d'obres. No em puc queixar, de feina no me'n falta, el ram de la construcció m'ha afavorit... (*Pausa*).

RAIMUNDO: Cap de nosaltres tres no ens hem "lligat" mai amb cap dona; som casats com Déu mana, i prou!

GIOVANNI: Tens raó, i donem-ne gràcies a Déu... però... tornant a fer de pagès, és ben veritat: a mi m'ha arruïnat...!

PIETRO: No serà tant, Giovanni!

RAIMUNDO: Jo crec que en tu hi ha una altra cosa....: els dotze fills que has tingut, home! Amb dotze xiquets a coll-bé n'hi ha per arruïnar al més pintat!

GIOVANNI: Òndia, Raimundo! Però un fill és un do de Déu! (*Pausa*). Tu saps que al nostre poble, n'hi ha que ploren més per la mort d'una vaca que d'una nena en xin de néixer...!

RAIMUNDO: En això tens raó! No fa gaires dies que en Miquel de can Babau dugué preocupat al veterinari un xai empanxonat,

mentre la seva dona plorava perquè el nen petit estava a 39 de febre i ningú no avisava el metge... *(Pausa)*.

GIOVANNI: Jo no sé què seran els meus fills. Els dos grans ja m'ajuden a llaurar i a sembrar, munyen les vaques i porten al mercat un parell de vedells engreixats cada setmana... *(Pausa)*. Però als altres fills que venen, no els aconsello pas que siguin pagesos.. De pobres, ja en som la meva dona, i jo....

RAIMUNDO: Giovanni, tens un fill, que ara no recordo com se diu... De catorze o quinze anys. No sé, el veig diferent dels altres germans, fins i tot dels meus fills.

GIOVANNI: Voldràs dir l'Angelino.

RAIMUNDO: Potser sí! Quan va pel carrer i veu per terra un paper de diari el cull...

PIETRO: Tan avar i garrepa és?

RAIMUNDO: No, no! Plega els fulls de diari per llegir-los, i el mateix fa amb revistes a la barberia mentre s'espera. *(Pausa)*. Jo no m'imagino al teu Angelino fent de pagès, Giovanni..."

46

PIETRO: Jo tampoc! L'altre dia el vaig trobar que anava amb bicicleta i s'aturà. Em va dir que volia estudiar, però no digué què... *(Pausa)*.

ANGELINO: Hola, papa! Veig que heu aprofitat la tarda. En diumenge no heu discutit de política. Qui ha guanyat més partides?

RAIMUNDO: Angelino: jugant a cartes es guanyen poques partides!

PIETRO: Més aviat és perd diner!

GIOVANNI: Angelino, els que perdem sempre som els pagesos. Un tip de pensar... i total, per a què? *(Pausa)*. Ja sé que tu no vols fer de pagès, oi?

ANGELINO: No, ja t'ho he dit més d'una vegada i encara et vull dir una altra cosa. *(Pausa)*.

RAIMUNDO: Veig que és un assumpte vostre. *(Pausa)*. Jo me'n vaig perquè és hora de munyir les vaques. Fins després. *(Raimundo surt de l'escenari)*

GIOVANNI: Angelino! No és pas que em sàpiga greu que vulguis fer-te capellà i entrar al seminari de Bèrgam, però veus, el que deïem:

justament per ser pagesos ta mare i jo, no et podem pagar els estudis ni comprar-te la roba que necessites i et demanen.

Pietro calla, fa el solitari i escolta...

ANGELINO: El que et volia dir, no sé si ho saps, papa: la mama va pel poble i diu a la gent que jo vull ser capellà, i demana si ens poden ajudar...

GIOVANNI: Sí que ho sabia això, i jo no era pas partidari de demanar caritat... Angelino, malament rai quan has de demanar als altres..! (*Pausa*). I als pobres és a qui menys s'ajuda! Fixa't el que fan els Bancs i les Caixes: només deixen diners als que ja en tenen, els rics... (*Pausa*).

Entra en escena Marianna, mare de l'Angelino

ANGELINO: Hola, mama! (*Pausa*). Com t'ha anat? Et veig cansada: seu, seu! Perquè estàs trista? Explica't!

47

MARIANNA: Tot difícil, fill meu! Molt difícil!! Perdona Pietro, no t'havia vist! (*Obre el moneder sobre la taula i surten rodolant uns quants cèntims només...*) Ja ho veus, Angelino, misèria! (*Marianna plora...*)

GIOVANNI: Ja t'ho deia, Marianna!! Malament quan els pobres s'han de refiar dels altres! (*Pausa*). Et recordes quan ens casarem? Qui ens va ajudar aquí? No foren pas els veïns, ni els nostres parents! (*Pausa*).

ANGELINO: Mama, Jesús diu en l'Evangeli "Tot això que féreu a un d'aquests més petits i pobres, a mi m'ho féreu..."

GIOVANNI: Sí, però què vols dir amb això, noi?

ANGELINO: Vull dir...: ¿qui us va ajudar per pagar el vostre casament?

MARIANNA: Mira: fra Antoni del convent de Bacanello, on anem a missa, ens va donar uns diners de part de *Donya* Jacoba di Cassale.

PIETRO: *Donya* Jacoba, la que ve a passar els estius aquí a Sotto il Monte? (*Pausa*). És una senyora excel·lent i rica.

MARIANNA: Fra Antoni també ens donà una carta d'ella que deia:
“Giovanni i Marianna, Déu no abandona mai els seus fills...”
(*Pausa*). Sort en tinguérem, oi Giovanni?

GIOVANNI: Ostres, i tant! (*Pausa*).

ANGELINO: Ho veus mama!?

GIOVANNI: De *Donya* Jacoba di Cassale jo us en diré encara una altra cosa. Uns dies abans que tu Angelino fessis la Primera Comunió al convent dels franciscans, ella em donà uns diners per pagar-te el vestit de mariner... (*Pausa*).

MARIANNA: Veus, Angelino? (*Mirant el seu fill*) En el món sempre hi ha bones persones!

ANGELINO: Papa, mama, jo confio en Déu. Vull ser un capellà pobre com Jesús, com sant Francesc. Si un dia arribo a ser bisbe, també vull ser pobre; i si arribés a Papa, també! Recordaria a tothom que quan era petit, tenia uns pares pobres, però que m'estimaven molt... (*Fa moixaines a la seva mare*).

MARIANNA: Fill meu, Tu vols ser un capellà pobre, com Jesucrist, com sant Francesc, i fas bé... (*Pausa*), però... ¿qui et pagarà els estudis i la carrera?

PIETRO: Jo, sí, jo!! (*amb veu forta i ferma*).

GIOVANNI: Què dius, ara?!

PIETRO: El que sents, Giovanni! El qui té ha de donar, i el qui no té, rebre! Tu Angelino estudia, i jo continuaré pagant-te la carrera!

Es treu de la butxaca un sobre ple de bitllets i el dona a Angelino que no l'obre sinó que el dona a la seva mare... Marianna l'obre i treu els bitllets!

MARIANNA: Ai, Verge!

GIOVANNI: Vaja!! Sant Nin i sant Non!!

(GIOVANNI abraça PIETRO, i ANGELINO la seva mare...)

TELÓ

QUADRE SEGON

ESCENA PRIMERA

CRONISTA: Angelino pogué entrar al seminari de Bèrgam. Acabats els estudis eclesiàstics, el 10 d'agost de 1904 fou ordenat prevere a Roma, on no pogueren anar i assistir els seus pares i germans, per manca de recursos econòmics. Fou ell que cinc dies després, el 15 d'agost, festa de l'Assumpció de Maria, anà al seu poble i va cantar solemnement la seva Primera Missa. Hi assistí tot el poble en pes. Quan petits i grans passaren en fila per besar-li les mans, un avi, veí de casa seva, li digué: "Ara, Angelino, a treballar de valent, fins arribar a Papa...!"

Fou cridat a Roma i, molt pocs anys després, entre altres càrrecs de responsabilitat, fou nomenat President de la Sagrada Congregació de *Propaganda Fide*. Organitzà les Obres Missionals Pontifícies i viatjà per tot Europa obrint delegacions per tot arreu... A Roma es deia que mossèn Angelino Roncalli era un capellà "de molta fe i pietat, de sòlida cultura, educat, carregat de seny i optimisme, sempre de bon humor, equilibrat en les opinions i ferm en les decisions..."

El 19 de març de 1925 és consagrat bisbe i al mateix any és enviat a Bulgària com a Visitador Apostòlic. Més tard és destinat a Turquia i Grècia, sempre com a pastor de les comunitats cristianes i mantenir al mateix temps un contacte amb la jerarquia de l'Església ortodoxa.

A Turquia, gràcies a la seva bondat i diplomàcia, aconsegueix que alliberin 24.000 jueus, salvant-los del nazisme i ser deportats a un camp de concentració i d'extermini...

El 14 d'Abril de 1924, Bulgària havia estat devastada per un terratrèmol espantós. Monsenyor Angelino Roncalli acudí als llocs més afectats i perjudicats. Féu costat a centenars de mares amb fillets els braços que ho havien perdut tot... A la ciutat de Cirpan, Monsenyor Roncalli fundà els "Menjadors del Papa" on tots els damnificats podien atipar-se i proveir-se de viandes.

Roncalli, endeutat, acudí a un banc de Sofia, capital, i signà un crèdit amortitzable, esperant que el Vaticà -assabentat del cas per ell mateix- col·laboraria per saldar els deutes; però, per desgràcia, els ajuts promesos de Roma no arribaren mai a les mans de monsenyor Roncalli... Qui es féu càrrec, doncs, del préstec? Qui el saldà al banc de Sofia?

Desapareix el cronista... Música a primer pla...

ESCENA SEGONA

Personatges: MONSENYOR ANGELO RONCALLI, DIRECTOR del “Banc Milano”, ROBERTA, *una dona que ho ha perdut tot al terratrèmol.*

Decorat: *Despatx senzill del bisbe* MONS. ANGELO RONCALLI. *A la paret penja un quadre, reproducció d’una icona bizantina de la Mare de Déu.*

SR. DIRECTOR: Monsenyor Roncalli, la nostra institució bancària no pot esperar ni un dia més. El préstec no ha estat saldat, ni en la seva totalitat ni en els terminis concertats.

MONS. RONCALLI: Senyor Director: té tota la raó! Segui, segui, per favor!

SR. DIRECTOR: Vostè, Sr. Bisbe, es refia *inútilment* de les finances del Vaticà. Dic “inútilment,” perquè fins ara no ha arribat cap transferència bancària de la Santa Seu. El Vaticà presumeix de generositat amb el diner dels altres. Intolerable!

MONS. RONCALLI: Assereni’s! (*Pausa*). Certament que m’han desenganyat les promeses d’uns cardenals de la Santa Seu... Hi ha hagut una lleugeresa i inconsciència greus. (*Pausa*). Amb tot, seria més greu si el diner que jo vaig demanar a vostès hagués anat a parar a qui no el necessita, no li sembla? (*Pausa*). Vostè sap que no ha estat així: el terratrèmol de la nostra comarca ha estat devastador, ha causat morts i ferits, ha malmès les cases i petites indústries, ha deixat misèria per tots cantons (*Pausa*). Moltes mares joves i vídues no tenen res per donar als seus fillets. (*Pausa*). “*Els Menjadors del Papa*” són els únics llocs on pot anar tot el qui passa gana...

SR. DIRECTOR: Sí, sí, “Menjadors del Papa,” però avalats, finançats pel nostre Banc! Quina barra tenen les altes esferes eclesiàstiques!

MONS. RONCALLI: Permeti’m una senzilla observació, Sr. Director. La filosofia de la banca és prestar diner només als qui ja en tenen... (*Pausa*). Deixen diner als rics per fer-se més rics. Diner, per altra part, Sr. Director, de la classe modesta, a la

qual vostès satisfan amb uns interessos de misèria! (*Pausa*). Òbviament vostès no són hipòcrites; són sí, víctimes d'un capitalisme lliberal i salvatge, no li sembla? (*Pausa*).

SR. DIRECTOR: Aquesta acusació la pot adreçar als accionistes, que són ben lliures de col·locar el seus estalvis allà on vulguin. No?

MONS. RONCALLI: Miri: Jo no sóc expert en economia, ni especialista en finances, però segons informa la premsa, cada any la banca italiana tanca l'exercici amb balanç positiu, amb un superàvit de centenars de milions a favor seu!

SR. DIRECTOR: Monsenyor, no és el lloc ni el moment de discutir els drets i els deures aliens. (*Pausa*). Vostè té unes responsabilitats com a Bisbe, i jo les tinc com a Director del "Banc Milano" de la nostra ciutat. Vostè és qui va signar el préstec i no l'ha tornat... (*Pausa*). Sr. Bisbe, puc demandar-lo als tribunals de justícia per gansoner, per morós irresponsable! He reclamat a l'ajuntament aquests dos guardes municipals per si fa falta!

MONS. RONCALLI: I em portaran a la presó per lladre, oi? Miri, Sr.

Director: l'endemà de venir a Sofia com a bisbe, vaig anar a la presó, no per lladre, sinó per saludar els interns de la garjola. Entre altres coses els vaig dir: "Com que vosaltres no podeu venir a veure'm, he vingut jo a veure-us a vosaltres. Fillets meus, vosaltres, els de dins, i nosaltres, els de fora, tots som fills de Déu!"

SR. DIRECTOR: A què va ara recordar el sermó que va fer als bandolers i mafiosos de la presó?

MONS. RONCALLI: Doncs, senzillament, per recordar que també vostès, senyors de l'economia i de les finances, són fills de Déu; d'aquest Déu, Senyor i Creador de totes les coses visibles i invisibles... (*Pausa*). Per cert, he dit de "totes les coses..." Doncs, sí, fins i tot de les de més valor. (*Pausa*). Fem un tracte, Sr. Director.

SR. DIRECTOR: Res d'hipoteques o vitalicis!

MONS. RONCALLI: No, no! Li proposo una donació absoluta! Res d'hipoteques ni vitalicis! (*Pausa*). En el Banc Milano d'aquí Sofia vostès tenen una "caixa forta" on hi col·loquen or, plata,

pedres precioses... Doncs, miri: jo dono al seu Banc l'anell d'or de bisbe que em varen regalar els feligresos catòlics al venir aquí, i vostès se'l queden com a pagament i liquidació del préstec. (*Es treu l'anell i el dóna al Director del Banc*) Què li sembla? Estic segur que el meu anell episcopal agradarà més a Déu que serveixi per omplir els estómacs dels pobres, que no pas per ser besat per la boca dels rics... (*Pausa*).

SR. DIRECTOR: (*Mira per tots costats la joia*). Veig que hi ha incrustades unes pedres precioses: una esmaragda i uns quants robins de gran vàlua!

MONS. RONCALLI: Sí, sí...! Aquí no fan gaire cas de les pedres precioses, però a centre Europa tenen un valor inversemblant, increïble...! (*Pausa*). Malgrat tot, jo prefereixo i m'estimo més les pedres vives que són els fill de Déu, que no pas les pedres mortes —ni que siguin precioses que brillen en les joies dels poderosos! (*Pausa*).

SR. DIRECTOR: Monsenyor, queden liquidats i saldat els seus deutes... (*Pausa*). Entengui que el nostre Banc —i seu— està sempre per servir-lo.

53

MONS. RONCALLI: O per tirar-me als tribunals! (*Pausa*). Que Déu el beneeixi...!

El Director es retira, i MONS. RONCALLI amb les mans juntes sobre la taula del despatx fa aquesta pregària tot sol, amb un fons de música gregoriana

MONS. RONCALLI: Oh Jesús, Vós diguéreu: “Si vols ser perfecte, ves, ven tot el que tinguis, dóna-ho als pobres, vine i segueix-me...” Aquest és el camí que vull seguir... (*Pausa*). També diguéreu: “Tot allò que feu a un dels més petits i necessitats a m’hi m’ho feu...” (*Pausa*). Petits, dèbils, pobres són els pobles de la rogalia després del terratrèmol! (*Pausa*).

(Després es gira i mira la icona de la Mare de Déu que penja de la paret...)

Oh Maria, mare meva dolcíssima! Vós diguéreu un dia: “Senyor: Vós disperseu els homes de cor altiu, derroqueu els poderosos del soli i ompliu de bens els pobres...”

Se sent la veu de la ROBERTA que demana permís per entrar al despatx interrompent la pregària.

ROBERTA: Senyor Bisbe, senyor Bisbe! Es pot passar?

MONS. RONCALLI: Endavant, filla meva! Què tens? Per què plores?

(ROBERTA intenta besar l'anell del bisbe)

Aixeca't! No porto anell, però sóc pare igualment de tots vosaltres. Què et passa, perquè estàs afligida?

ROBERTA: Sr. Bisbe! Monsenyor Roncalli! Sóc d'un poblet prop d'aquí. Sóc cristiana ortodoxa. Amb el terratrèmol, morí el meu marit i el fill gran, M'han quedat tres fillets petits, indefensos; només veuen que ploro quan em demanen pa i no els hi puc donar... Sr. Bisbe, ajudi'm, ajudi'm, Sr. Bisbe!! He sentit la seva pregària a la Mare de Déu: “Ompliu de bens els pobres...!”

MONS. RONCALLI: *(Mira el quadre-icona de la Mare de Déu)*

“Sí, i els rics se'n tornen sense res..!” *(Pausa)*. Oh Maria, Mare nostra! Aquí teniu aquesta serventa vostra, pobra de bens, de tot, però rica en la fe... *(Pausa)*. Com et dius, filla meva?

ROBERTA: Roberta, però el meu marit em deia Robertina, i ara les veïnes i amigues em diuen “Tina!”

MONS. RONCALLI: Seu aquí al meu costat, Tina! *(Pausa)*. Escolta'm! Jo també vinc d'una família pobre. Fórem dotze germans, i la nostra mare moltes vegades no tenia res per tirar a l'olla. Quan jo vaig voler ser capellà no podia entrar al seminari perquè els meus pares -que eren pagesos- no podien pagar-me els estudis ni la roba... Tanmateix el Senyor no em deixà. Vaig poder acabar la carrera, m'ordenaren de sacerdot i als pocs anys em consagraren bisbe i el Papa em destinà aquí perquè fos el vostre Pastor... Tina, sempre he demanat a Jesús de Natzaret que em conservi pobre com Ell. Cada dia reso aquesta pregària

del profeta David: “Senyor, no em doneu ni massa riquesa ni massa pobresa; només el necessari per a viure...”

ROBERTA: “El necessari per a viure!” És això el que demano i vull pels meus fillets...

MONS. RONCALLI: Si Déu no m’ha deixat a mi, tampoc no et deixarà a tu...

ROBERTA: Senyor Bisbe! Són moltes les necessitats que passem. El meu marit també era pagès i treballava la terra. Vivíem justets, però vivíem. No ens faltava el pa a taula. *(Pausa)*. Ara ho he perdut tot *(Plora)*, l’espòs i el fill gran i casa nostra s’ha ensorrar. També moriren les vaques, les ovelles i les cabres, els porcs, les gallines i els conills... Hem quedat sense res, Sr. Bisbe! Estic endeutada amb tothom. *(Pausa)*. L’Ajuntament del poble ha quedat bloquejat, i el Sr. Rector, mossèn Serafino, s’ha quedat amb les mans buides, ell i la parròquia... Ha estat el mossèn qui m’ha indicat que vinguéss a vostè.

MONS. RONCALLI: Filla meva, et diré el que digué l’apòstol sant Pere a un coix: “No tinc or ni plata, però accepta el que tinc...” Jo era més ric que sant Pere: tenia un anell d’or i de plata amb pedres precioses. Ara no tinc res, ni préstecs bancaris... però... et donaré el que tinc...

55

ROBERTA: Li agraeixo el seu bon cor, Monsenyor..!

MONS. RONCALLI: Mira, veus aquell quadre? Doncs és una icona original de la Verge feta aquí en l’antic imperi bizantí. Té molts anys i segles! Els entesos diuen que el quadre té un gran valor artístic, que val molts, molts diners! *(MONS. RONCALLI s’aixeca i despenja el quadre)* Ja sé que el quadre no és meu, pertany a la comunitat cristiana d’aquí... *(Pausa)*. Però, mira, Tina, jo estic convençut que a la Mare de Déu li plaurà més que el quadre serveixi per pujar els teus fills, que no pas per estar aquí penjat i ser fotografiat pels turistes.

(ROBERTA abraça plorant a MONS. RONCALLI i rep el quadre)

MONS. RONCALLI: Amb el meu permís, ven la icona al qui més te'n doni, perquè necessites molt ajut. (*Pausa*). Ara bé, conserva una gran devoció a la Verge Maria. Et dono aquesta estampa del mateix quadre. Guarda-la sobre la tauleta de nit, i més encara dins del teu cor... (*Pausa*).

MONS. RONCALLI, dempeus, beneeix a la ROBERTA que està agenollada. Després, ella s'aixeca, abraça de nou el Bisbe, pren el quadre i l'estampa i desapareix per una banda, mentre el Bisbe s'asseu i escolta atent el cant de la "Salve Regina..."

TELÓ

QUADRE TERCER

ESCENA PRIMERA

CRONISTA: El dia 22 de desembre de 1944 el papa Pius XII nomena Monsenyor Àngelo Roncalli Nunci Apostòlic de França, i el dia 30 del mateix mes i any arriba a l'aeroport de Orly (París). A París, Monsenyor Roncalli té que enfrontar-se amb un problema greu i espinós que dividia el govern de la nació i el Vaticà: El general de Gaulle, President de la República, es mostra disgustat i durament irritat per l'actitud col·laboracionista —es deia— de l'episcopat francès amb Hitler i el seu exèrcit alemany d'ocupació. De Gaulle té pensat i decidit desterrar de les seves diòcesis a 53 bisbes, però no vol actuar amb l'oposició de Roma.

De Gaulle envia el seu primer ministre, Sr. Herriot,¹ a la Nunciatura perquè amb Monsenyor Roncalli, el nou Nunci, gestionin tots dos el problema i busquin vies de solució. Monsenyor Roncalli fa el miracle d'apaivagar els ànims i odis polítics. Amb seny, prudència, energia i bon humor, salva el bon nom de l'episcopat per un cantó, i el prestigi del govern francès per altre: dels 35 bisbes que el general de Gaulle volia degradar, només tres foren destituïts, gràcies a una conversa distesa entre l'esmentat primer ministre, Sr. Herriot, i el Nunci. Amb seny i clarividència, sense corre però tampoc sense

1. Édouard Herriot (Troyes, 1872 – Saint-Genis-Laval, 1957) fou Primer Ministre i ministre d'Afers Estrangers de la Tercera República Francesa en tres períodes diferents els anys 1925, 1926 i 1932. Quan es desenvolupen els fets als que es refereix l'obra no ocupava cap càrrec en el govern. Probablement l'autor es refereix a Georges Bidault (Moulins, 1899–Kanbo, 1983) que era ministre d'Afers Estrangers del govern provisional presidit pel General De Gaulle quan Monsenyor Roncalli arriba a París i amb el qual va negociar l'afer que ens ocupa. Va ocupar la Presidència del Govern provisional en 1946. El gener de 1946 va contraure matrimoni amb Suzanne Borel, prestigiosa funcionaria del Ministeri d'Afers Estrangers francès.

parar-se, aconsegueix noves i òptimes relacions diplomàtiques entre París i Roma.

A París, la Nunciatura Apostòlica tenia sempre les portes obertes i la taula parada per a tothom. Mons. Roncalli rebia a presidents i primers ministres, a polítics i intel·lectuals, la majoria agnòstics; també a artistes cèlebres, a dames distingides per la seva frivolitat, moltes d'elles esposes d'ambaixadors i cònsols, de militars i lloctinents; rebia a rics i pobres, a sants i pecadors...

Les recepcions diplomàtiques en la Nunciatura, que havien revestit fins a les hores una certa fredor, canviaren d'aire totalment. Com se'n va sortir Monsenyor Roncalli? Perquè, després de vuit anys de Nunci Apostòlic, amb responsabilitats complexes i embrollades, va ser acomiadat amb respecte i estimació pels polítics, intel·lectuals i agnòstics d'una França orgullosa? Com aconseguí ell que el govern de la República acceptés de nou la majoria dels bisbes que el President de Gaulle volia destituir i expulsar?

Desapareix el cronista... Música a primer pla...

ESCENA SEGONA

Personatges: MONS. ANGELO RONCALLI, *Nunci Apostòlic*, SR. HERRIOT, *primer ministre del govern i la seva dona*, SRA. HERRIOT (*un xic escotada*), i altres personalitats, si és possible...

Decorat: *Un menjador luxós de la Nunciatura de París. Sobre la taula una safata de fruita: peres, pomes i raïm... També ampolles de vi i copes...*

SR. HERRIOT: (*mentre omple de vi la copa del Sr. Nunci...*). Monsenyor, quins han estat els anys més feliços de la seva vida: els de la joventut o els de la seva edat madura d'ara?

MONS. RONCALLI: Oh! senyor primer Ministre! Els homes són com el vi. Els mediocres, cap de pocs anys, es converteixen en vinagre, però els bons, amb el temps, guanyen en bondat. (*Pausa*) Amb tot, jo no crec que el món està dividit entre bons i dolents; tots, tots hem estat redimits per la Sang de Crist... (*Pausa*). Vostè és socialista i agnòstic, oi? Doncs bé, encara que li pugui saber greu, vostè i jo som del mateix partit!

59

SR. HERRIOT: Què diu ara!?

MONS. RONCALLI: Sí, el partit dels grossos, vull dir dels grassos! (*es toca la panxa*). No li sembla? (*Pausa*). Alguns diuen que entre vostè, intel·lectual i primer ministre, i jo, ens separen les idees... Ben poca cosa, oi? Miri, Sr. Herriot: entre tots els homes i dones del món, és més el que ens uneix, que el que ens separa... Si es comença pel que ens separa, no arribarem a entendre'ns mai, però si comencem pel que tenim en comú, —que és molt més i més important— podem fer camí plegats...

SRA. HERRIOT: Monsenyor: m'he assabentat que abans de ser nomenat Nunci de Franca vostè era representant pontifici a Turquia, com també ho havia estat a Grècia i a Bulgària. En aquestes països abunden distintes ètnies i religions. S'hi trobava bé entre —en certa manera— moros i cristians?

MONS. RONCALLI: Les tribulacions no m'han vingut dels anys viscuts allà. A Bulgària i a Turquia, per exemple, em trobava

molt bé; podia apropar-me a la gent, interessar-me per les seves penes i ajudar-los. *(Pausa)*. Aquí, a l'Europa central és tot una altra cosa: les dificultats provenen d'uns altres sectors, de les relacions diplomàtiques, més concretament dels òrgans de l'administració de la Santa Seu per una banda, i de les ambaixades europees, com la de França, per altra. Com a Nunci Apostòlic del Sant Pare, jo haig de tractar amb les altes esferes polítiques del país... *(assenyala la persona del primer ministre)*, però la gentilesa és la flor de la caritat... *(agafa una poma de la safata i l'ofereix a la senyora Herriot)*. Prengui, Excel·lentíssima signora!

SRA. HERRIOT: Gràcies, Monsenyor, justament la poma és la fruita meva preferida!

MONS. RONCALLI: Potser sí, però aquesta poma és especial!

SRA. HERRIOT: Què vol dir?

MONS. RONCALLI: ...és la poma d'Eva, la nostra mare. Eva, en el Paradís. després de mossegar la poma, s'adonà que estava despullada, nua...

SR. HERRIOT: Entenc monsenyor Roncalli que vostè es trobi incòmode en aquestes cancelleries diplomàtiques, on les senyores figuren més com exponents de modes que d'esposes de polítics i ambaixadors... Disculpi!

MONS. RONCALLI: Oh! No es preocupi, Sr. Herriot! No les miro! El que he observat és que els ministres del seu govern, com també els senyors ambaixadors, quan entren senyores escotades, no les miren, sinó que em miren a mi per veure quina cara hi faig... *(Pausa)*.

SR. HERRIOT: Excel·lència, el felicito pel sentit de l'humor! No és freqüent en les dignitats eclesiàstiques. *(Pausa)*. El que no entenc de l'Església catòlica són les actituds condemnatòries. Només sap desaprovar, censurar i excomunicar! El "Sant Ofici" d'avui és una mena de "Tribunal de la Inquisició" d'abans, que condemnava a la foguera qualsevol dissident. *(Pausa)*. No sé si vostè pensa igual, donat que fa poc temps que està entre nosaltres. *(Pausa.)*

MONS. RONCALLI: A mi em sembla que per principi, no convé esbrinar els motius de la discòrdia, sinó els motius de la bondat. Sr. Herriot, patim massa per veure només els aspectes negatius de la vida! En el món hi ha també persones bones, oi? *(Pausa)*. Vostè té raó quan diu que l'Església catòlica condemna els errors amb massa severitat, i excomunica els culpables sense compassió. *(Pausa)*. Tanmateix avui apareixen nous “signes dels temps...,” i cal que l'Església els sàpiga llegir... *(Pausa)*. L'Església ha d'usar més la medicina de la misericòrdia que no pas de la rigidesa. *(Pausa)*. Ha de defensar les veritats de la fe, però amb caritat. No n'hi ha prou amb l'ortodòxia, cal també l'ortopraxi. No sé si m'explico...

SRA. HERRIOT: Perfectament, excel·lència!

MONS. RONCALLI: Francament, jo no espero gran cosa de prohibicions i condemnes que vinguin del “Sant Ofici” de Roma, sobretot quan són fetes de forma individual i pública, que fereixen els afectats. *(Pausa)*.

SRA. HERRIOT: Monsenyor, tot i que jo no sóc cristiana practicant, tinc fe i estimo Jesucrist; fins i tot llegeixo l'Evangelí de tant en tant.

61

MONS. RONCALLI: Senyora! El que més val en la vida no és la moda en el vestir ni un cos exuberant i provocador... El més estimable i valuós és Jesucrist beneït i el seu Evangelí, que vostè llegeix de tant en tant. I de l'Evangelí de Jesús, el que més val és la bondat suau i benigne, activa i pacient, invencible i victoriosa... *(Pausa)*.

SR. HERRIOT: Doncs jo, sóc agnòstic, incrèdul! Per a mi, Déu, la vida i la mort, el més enllà, el cel i l'infern, tot és un misteri i un absurd... *(Pausa)*

MONS. RONCALLI: Que Déu és un misteri ho accepta la fe cristiana, i així ho expressem els creients quan confessem el “Misteri de la Santíssima Trinitat” o simplement el “Misteri de Déu” *(Pausa)*. però que la vida i la mort i el més enllà, tot plegat sigui un absurd, no és pas una convicció general, Sr. Herriot!

SRA. HERRIOT: Monsenyor: quina diferència hi ha entre un fet misteriós i una cosa absurda?

MONS. RONCALLI: És misteriós allò que està per damunt dels nostres coneixements, de la nostra intel·ligència, i és absurd el que és contrari a la raó i al sentit comú. El misteri cristià suposa una fe, la absurditat no necessita fe. *(Pausa)*. La fe religiosa és un do de Déu, el qual hem d'agrair i correspondre. *(Pausa)*.

SR. HERRIOT: Monsenyor Roncalli: la seva fe és com la de la meva mare... *(Pausa)*.

MONS. RONCALLI: Si té una mare que creu i resa per vostè, rebrà la llum de la fe, sempre que no la rebutgi. *(Pausa)*.

SRA. HERRIOT: Tot París diu que el nou Nunci és un home de pau; que posà pau a l'Orient i que ha vingut ara a França amb els mateixos propòsits. *(Pausa)*. Però... què entén vostè per pau?

MONS. RONCALLI: Pels creients la pau és un altre do de Déu, al qual els homes també han de correspondre. La pau comença per un mateix i s'obté amb esforç, humilitat, diàleg i pregària. *(Pausa)*.

SR. HERRIOT: No n'hi ha prou amb la pau del cor, Monsenyor! Cal una entesa social, econòmica i política, internacional, entre tots els pobles de la terra.

MONS. RONCALLI: Sr. Ministre: la pau social no és el resultat d'un equilibri entre militars i poders polítics. Per aconseguir la pau de les nacions, cal la veritat, la justícia, l'amor i la llibertat... *(Pausa)*.

SR. HERRIOT: I en totes aquestes coses, i té que veure el sexe femení?

MONS. RONCALLI: I tant! El que he dit val igual per homes com per dones, per blancs i gent de color, per pobres i rics, per a tothom. *(Pausa)*. La veritat i la justícia seran fonament de la pau, si cada individu pren consciència, més que dels propis drets, dels deures envers els altres. L'amor serà també fonament de la pau, si la gent sent les necessitats alienes com a pròpies, i comparteix el que té... I la llibertat farà fructificar la pau, si els individus es guien pe seny i la raó i assumeixen la responsabilitat de les pròpies accions... *(Pausa)*. M'explico? Potser m'allargo massa...

SRA. HERRIOT: No, no, Sr. Nunci! Dona bo escoltar-lo!

SR. HERRIOT: Aquestes condicions que vostè assenyala venen expressades ja en la “Declaració Universal dels Drets de l’Home,” que decretà l’ONU l’any 1948. (*Pausa. Es queda pensatiu abans de continuar.*)

Excel·lència: ha estat un plaer per a nosaltres la seva invitació a la Nunciatura: la taula ben parada; la conversa intel·ligent i agradable, respectuosos els criteris, les baralles inexistents, mentre que han abundat les mostres de consideració, i fins i tot de bon humor...

MONS. RONCALLI: Gràcies, Sr. Ministre!

SR. HERRIOT: Tant és així, que li vull donar una sorpresa. Espero que li serà del seu agrat...

MONS. RONCALLI: França ha estat la pubilla de l’Església catòlica durant molts anys. (*Pausa.*)

Què em vol dir? Quina sorpresa em vol donar, Sr. Herriot?

SR. HERRIOT: Sa Excel·lència sap que el President de la República, general de Gaulle, m’ha confiat resoldre personalment el problema dels bisbes francesos. Ho tenia estudiat i pensat, però la nostra conversa d’avui m’ha fet canviar d’opinió i criteri, i de decisió... Demà sortirà de Presidència un comunicat oficial adreçat a la Nunciatura -a sa excel·lència- en el qual el govern notifica la rehabilitació i reintegració de 50 bisbes en llurs diòcesis; només tres seran destituïts...

63

El primer Ministre, SR. HERRIOT, abraça a MONS. RONCALLI, mentre la seva senyora li besa l’anell... Mons. Roncalli fa un gest profund d’agraïment...

Desapareix el matrimoni de l’escena, i resta sol MONS. RONCALLI mirant un quadre de la Mare de Déu... Música clàssica de fons...)

TELÓ

QUADRE QUART

ESCENA PRIMERA

CRONISTA: El Nunci Apostòlic de París, Monsenyor Angelo-Giuseppe Roncalli, fou creat cardenal i Patriarca de Venècia pel papa Pius XII el 15 de Gener de 1953. Durant aquests anys Roncalli visita la ciutat d'Assis i el sepulcre de sant Francesc. Viatja per Europa, i l'any 1954 ve a Espanya i a Catalunya: passa per Barcelona, puja a Montserrat, visita la cova de sant Ignasi a Manresa, i arriba a la nostra ciutat de Lleida.

Cinc anys després, el 28 d'octubre de 1958, el cardenal-arquebisbe Roncalli és elegit Papa amb el nom de Joan XXIII. L'endemà mateix, el nou Papa surt del Vaticà i visita els presos de la garjola "Regina Coeli" de Roma, com havia fet abans en Bulgària a la garjola de Sofia.

64

El 12 d'abril de 1959, Joan XXIII canonitza els primers sants: fra Carles de Sezze, franciscà italià, i Joaquina Vedruna de Mas, catalana i fundadora de les Carmelites de la Caritat... Les dues encícliques seves de ressò mundial foren "*Mater et Magistra*" (Mare i Mestra), i la "*Pacem in terris*" (La pau a la terra). En totes dues, la pau ocupa un lloc central: presenten un projecte per l'ordenació d'una societat pacífica.

Entre les devocions més íntimes del Papa Joan cal assenyalar l'amor a l'Eucaristia, com ho palesen els seus ardents missatges radiofònics dirigits als Congressos Eucarístics Nacionals, celebrats a Catània (Sicília), a Guatemala, Amèrica Central, i també les seves paraules al final de la processó de Corpus del juny de 1962 a Roma.

Ara bé, un dels fets més transcendents que assenyalen el pontificat del papa Joan XXIII fou el Concili Ecumènic Vaticà II, anunciat el 2 de febrer de 1962 i con-vocat l'11 de setembre del mateix any. Aquest dia aparegué davant d'una històrica assemblea de cardenals, arquebisbes, patriarques i bisbes vinguts de tot el món, amb assistència també d'observadors d'altres Esglésies cristianes.

A la nit del mateix dia, el poble cristià es va reunir a la plaça de Sant Pere. Unes 500.000 persones acudiren per expressar el seu amor a aquell home anomenat Joan que havia estat enviat per Déu perquè fos el *Papa bo!* Només al cap d'un any i escaig, el 3 de juny de 1963, moria santament. ¿Què digué el Papa en el discurs esmentat, ell que coneixia la proximitat de la seva mort, víctima d'un càncer irreversible? Lo cert és que el seu missatge fou escoltat amb llàgrimes d'emoció i agraïment per aquella multitud immensa... Encara avui el món recorda i enyora les seves paraules...

Desapareix el cronista... Música a primer pla...

ESCENA SEGONA

Personatges: *El papa JOAN XXIII, vestit amb sotana i solideu blancs fent un discurs a la multitud. Si es vol pot estar assegut, llegint el seu discurs. L'acompanyen el CARDENAL SECRETARI D'ESTAT i un altre CARDENAL, un a cada banda.*

Decorat: *La finestra de la façana de la Basílica de Sant Pere de Roma.*

JOAN XXIII: *(Discurs pronunciat pausadament)*

Estimats fillets! Escolto les vostres veus i súpliques! La meva, és una veu tènue, però vull que la sentiu tots vosaltres que representeu a tot el món. Avui hem inaugurat el Concili Vaticà II aquí en la basílica de Sant Pere de Roma amb la presència de cardenals i patriarques, arquebisbes i bisbes vinguts de tot el món. Que n'és de bonic i confortant caminar junts en perfecta harmonia a la casa del Senyor! La meva persona compta poc; sóc un germà vostre que us parla, un germà que s'ha convertit, per voluntat de Nostre Senyor, en pare, en Papa... En cada u de vosaltres hi veig un motiu de consol i d'alegria. Fillets meus, llegiu en el meu cor millor que en les meves paraules! *(Pausa).*

El Concili Vaticà II, que hem inaugurat, vol transmetre el missatge evangèlic, que és patrimoni comú de tots els homes i dones de bona voluntat. *(Pausa).* Crist està radiant sempre en el centre de la història i de la vida. Enfortits en la fe, ¿per què no sentir-nos curulls de joia i d'optimisme? Crist ha ressuscitat veritablement en cada u dels nostres germans: ha ressuscitat el qui estava en pecat; han ressuscitat els que dubten, els qui desconfien, els qui temen! Els que tenen por! *(Pausa).* El món no està dividit entre bons i dolents; tota la humanitat ha estat purificada per la sang de Jesucrist... L'Església és la font de la plaça del poble d'on brolla aigua viva, per tal que tothom en begui... *(Pausa).* L'Església no ha de ser una bóta de vinagre, sinó un ram de flors

Fillets meus: sigueu bons! La bondat obre les portes del cor, és una virtut que a mi m'ha resolt les pitjors dificultats. No discutim qui té raó, acostem-nos, coneguem-nos, estimem-nos, i respondrem a la pregària de Jesús: “Que tots siguin u.” (*Pausa*). Em toca acomiadar-me de vosaltres. És l'hora del “adéus,” o més ben dit de “reveure,” (*Pausa*). Torneu-vos-en a casa, que ja és tard! Trobareu els vostres fillets; feu-los un petó, i digueu-los-hi que és un petonet del Papa.

A tots us desitjo una bona i santa nit! Invoco damunt vostre i de tots els vostres parents i amics, l'abundor de les benediccions divines, de les quals la meva n'és penyora i promesa... (*Amb solemnitat i pausadament*) En nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant. Amén! Al·leluia! (*Pausa*).

CARDENAL SECRETARI: Sa Santedat! Radio Vaticà, que ha difós el vostre discurs, demana de la vostra bondat una frase; només un pensament adreçat a tot el món cristià i no cristià; als infants, joves i vells, a homes i dones, a rics i pobres, a blancs i a gent de color. Un pensament sortit del vostre cor de pare...! Sa Santedat, el micròfon funciona. (*Ofereix el micròfon al Papa*)

67

JOAN XXIII: Un pensament? Doncs ... (*Pausa*). **FILLETS MEUS, SIGUEU BONES PERSONES!!!**

Música de fons a primer pla

TELÓ

FINAL DE L'OBRA

Apèndix

L'autor va escriure un altre quadre per a aquesta obra que no va ser mai representat. El quadre consta de dues escenes que no segueixen la pauta marcada pels quatre quadres anteriors prescindint en la primera escena del cronista i substituint el seu parlament per la projecció d'un fragment d'una pel·lícula.

La primera narra la cèlebre i profundament emocionant visita que el papa Joan va efectuar el 26 de desembre de 1958 a la presó romana de Regina Coeli dos mesos després de la seva elecció i que va ser recollida per les càmeres de televisió.

La segona escena situa el pontificat de Joan XXIII en el context de la Guerra Freda. L'autor fa esment la mediació que la Santa Seu va portar discretament a terme a l'anomenada *Crisi dels míssils* (1962) entre els governs dels Estats Units i la Unió Soviètica dirigits respectivament pels aleshores president John Fitzgerald Kennedy i el secretari general del Partit Comunista de la Unió Soviètica i Primer Ministre Nikita Khrusov i que va culminar amb el missatge del 25 de d'octubre, retransmès per Ràdio Vaticana, dirigit “a tots els homes de bona voluntat” un missatge en francès, ja entregat prèviament a l'ambaixador dels Estats Units davant la Santa Seu i als representants de la Unió Soviètica. A continuació recrea la no menys cèlebre audiència privada concedida a Rada Khruseva, filla de Khrusov, i al seu marit Alexei Adjubei, aleshores director del diari *Izvestia*, el 7 març de 1963 i que va marcar l'inici de l'*Ostpolitik*² vaticana. Malgrat que l'escena es desenvolupa en

2. L'*Ostpolitik* (en alemany *Política de l'est*) de la Santa Seu, va ser desenvolupada durant els pontificats de Joan XXIII (1958-1963) i Pau VI (1963-1978) sota l'impuls del Cardenal Agostino Casaroli. Consistia en aplicar a les relacions de la Santa Seu amb els països del bloc soviètic l'anomenada diplomàcia realista, és a dir, buscar la millor situació possible davant un govern contrari o obertament hostil.

castellà per indicar una llengua comuna diferent de l'italià (representat en l'obra pel català) i del rus en la qual poder comunicar-se a soles, en realitat va desenvolupar-se amb l'ajut d'un traductor. Aquesta llicència permet a l'autor crear un ambient més íntim al prescindir de terceres persones que a més haguessin dificultat el ritme de l'escena.

Així doncs, la segona part d'aquest cinquè quadre inèdit s'emmarca cronològicament a continuació del quart.

Es desconeixen però les raons que van portar l'autor a descartar-ho de la versió de l'obra que va ser estrenada; si el va escriure amb el propòsit de què fos el quadre final o si formava part d'una primera intenció d'afegir algun quadre més (probablement un quadre final) i que es va descartar per tal de no allargar-la excessivament. El publiquem a continuació com a apèndix a l'obra amb el títol *Quadre inèdit*.

QUADRE INÈDIT

ESCENA PRIMERA

*A la pantalla es projecten imatges de la visita del papa Joan XXIII a la presó de Roma de la pel·lícula italiana...*³

ESCENA SEGONA

Personatges: JOAN XXIII. ALEXEI ADJUVEL. RADA KHRUSEVA.

El Papa sol en el seu despatx del Vaticà...

70

JOAN XXIII: Us dono gràcies, Senyor, perquè l'endemà de ser escollit com a Vicari vostre a la terra, he pogut visitar la presó més gran de Roma i mantenir una conversa agradable amb els seus interns. També els lladres i facinerosos són fills vostres...! (*Pausa*). Així mateix he arbitrat entre les dues potències més grans del món: Estats Units i Rússia per aconseguir la pau. Una segona i terrible guerra nuclear amenaçava a la terra... Després d'escriure una carta al president John Kennedy i una altra a Khruixov, suplicant la pau, han depositat les armes i han promès una treva esperançadora... (*Pausa*). En contra de la diplomàcia vaticana avui tinc concedida una visita privada a la filla de Khruixov, comunista, i al seu marit, també comunista... Els soviètics són també fills vostres, Senyor! (*Pausa, i mira el seu rellotge*). Són ja les cinc, l'hora convinguda... (*Pausa*).

3. Es refereix a la producció per televisió *Joan XXIII: el Papa de la pau*. Títol original: *Papa Giovanni. Joannes XXIII*. Dirigida per Giorgio Capitani. (Itàlia, 2002) i amb l'actor Ed Asner interpretant el papa Joan.

Entra en escena la parella

JOAN XXIII: Buona sera!

ALEXEI: (*Amb un castellà mal pronunciat...*). Buenas tardes, ilustrísimo señor! Le presento a mi esposa...

JOAN XXIII: Come si chiama Lei?

RADA: Rada, Santo Padre!

JOAN XXIII: Veo que saben el español. Les felicito. Me expresaré yo también en esta lengua... ¿Cuántos hijos tenéis?

RADA: Uno, Santo Padre.

JOAN XXIII: Y ¿cómo se llama?

RADA: Iván!

JOAN XXIII: ¡Oh, Iván, como yo! “Iván” en ruso significa Juan. Me hubiera gustado que hubieseis traído Iván aquí. Un hijo es un tesoro, un don de Dios. ¡Mis padres tuvieron doce hijos!

RADA: ¡Doce tesoros! ¡Felicidades! (*Pausa*).

ALEXEI: Una pregunta, Sumo Pontífice. Además de ser yerno del presidente de la Unión soviética, yo soy periodista...

71

RADA: Director del rotativo *Izvestia*, el periódico más importante de la nación.

JOAN XXIII: ¡Grande responsabilidad, Alex! ¿Y cuál es tu pregunta, hijo mío?

ALEXEI: Quizás, más que una pregunta es un deseo: ¿Podría indicarnos cuáles son los caminos para que los dos bloques más poderosos del mundo -ahora separados y enfrentados- puedan conocerse, encontrarse y amarse? Y de parte de mi suegro, Nikita Khruixov, cómo reanudar las relaciones diplomáticas entre el Vaticano y el Kremlin.

JOAN XXIII: Alex, tu eres periodista. Seguro que conoces la Biblia. Dios empleó seis días para crear el cielo y la tierra. Los días bíblicos son épocas geológicas. En el primer día, el Señor dijo: “*Fiat lux*,” hágase la luz... He aquí, por ahora, la luz de mis ojos están en los vuestros; ¡ya es mucho! Se ha conseguido una tregua... Trabajemos todos por la reconciliación de todos los

pueblos de la tierra; la paz es otro de los tesoros que debemos descubrir para gozar de ella luego...

RADA: Santo Padre, en nombre de mi esposo presente y de nuestro hijo ausente, acepte, como recuerdo de la hermosa entrevista, éste ramo de flores

JOAN XXIII: ¿Por qué el mundo es un bote de vinagre y no puede ser un ramo de flores? ¡Gracias, hija mía!

RADA: Santo Padre, me he fijado que usted tiene unas manos nudosas como las de mi padre, minero.

JOAN XXIII: Minero tu padre y campesino el mío, los dos de clase humilde pero honrados... Yo también quiero corresponder con un pequeño obsequio. (*Es treu de la butxaca uns rosaris*). Me son muy queridos, porque me recuerdan a mi madre cuando lo rezaba junto a la chimenea, siendo yo niño, mientras ella preparaba la cena, muy frugal por cierto. (*Pausa*). A ti, Alex, te confío esta carta para que la entregues a tu suegro que es presidente de la Unión Soviética, y tú, Rada, le dices de mi parte a tu padre que cada día ruego por él... (*Pausa*).

72

RADA: ¡¡Lo haré, Santo Padre!!

JOAN XXIII *s'acomia de tots dos: encaixa la ma amb ALEX ADJUBEI i fa un petó a la RADA, i els diu:*

JOAN XXIII: Arrivederci!

Francesc Castelló i Aleu, visqué estimant i morí perdonant

L'obra teatral *Francesc Castelló, visqué estimant i morí perdonant* està inspirada en la vida i martiri del beat Francesc Castelló i Aleu i és l'obra més representada de l'autor.

El Pare Gamissans va quedar vivament impressionat amb la vida de Francesc Castelló així com de les circumstàncies de la seva mort, convertint-se en un devot del jove màrtir. L'autor en referir-se a la seva obra teatral va dir: “La motivació de la vida del Beat Castelló no va ser altra que estimar sempre tothom i va morir perdonant. Són els dos aspectes que he volgut destacar en aquesta obra teatral dedicada a la seva vida i mort martirial, en definitiva al seu testimoniatge de jove cristià, coherent fins a vessar la seva sang per Déu i els germans.”

73

L'autor va escriure el text cinc anys després de la beatificació del jove màrtir i fou estrenada el 26 d'octubre de 2006, amb ocasió de la inauguració de la restauració del Teatre de l'Acadèmia Mariana de Lleida després de prop de 60 anys d'inactivitat i d'abandonament, tot comptant amb l'assistència del bisbe de la diòcesi Francesc Xavier Ciuraneta¹ i de l'alcalde de la ciutat, Àngel Ros.

L'any següent l'agrupació TOAR la porta a escena dues vegades, al Santuari de Sant Antoni de Pàdua de la ciutat i al poble de Juneda, poble on la mare de Francesc va exercir de mestra i on

1. Francesc Xavier Ciuraneta Aymí (La Palma d'Ebre, Ribera d'Ebre, província de Tarragona, 1940-2020) va ser bisbe de Menorca (1991-1999) i bisbe de Lleida (1999-2007). Era el bisbe de la diòcesi de Lleida en el moment de la beatificació de Francesc. Va concelebrar l'eucaristia de beatificació a la Plaça de Sant Pere del Vaticà amb SS el papa Joan Pau II en la que va llegir la semblança biogràfica del nou beat. Va ser l'impulsor de la restauració del teatre de l'Acadèmia Mariana que es va inaugurar precisament amb aquesta obra de teatre en la que va tenir una breu participació.

va rebre la Primera Comunió. El 24 de febrer de 2013 torna a ser representada, aquesta vegada al Teatre Municipal de Balaguer organitzada per la parròquia de la capital de La Noguera. L'any 2014 es va representar en tres ocasions: l'1 de juny de 2014 va retornar al Teatre de l'Acadèmia Mariana de Lleida dintre dels actes commemoratius del centenari del seu naixement; el 26 d'agost a la Sala d'Actes de la Llar Santa Teresa Jornet d'Aitona, que va comptar amb la presència de l'alcaldesa de la localitat, i finalment el 8 de novembre a la Sala Polivalent del Soleràs, d'on era filla la promesa del beat, la jove Mariona Pelegrí.

L'obra s'estructura en set quadres així com un quadre preliminar que narra breument la vida del jove Francesc des del seu naixement fins al seu martiri i la seva beatificació i que serveix per situar cadascun dels set quadres posteriors en el moment vital corresponent.

El primer quadre dels set que conformen l'obra situa a un Francesc Castelló infant al poble de Juneda tot sortint de l'escola on la seva mare era mestra i fent alguna trapelleria. Al quadre segon el trobem ja com estudiant de Química a l'Institut Químic de Sarrià retornant a Lleida per tal de retrobar-se amb les seves germanes Teresina i Maria tot just després de perdre la seva mare. El següent quadre contempla el Francesc ja adult, enamorat de la seva promesa Mariona, lliurat en cos i ànima als altres i valent, amb molt de coratge, donant testimoni de la seva fe en Crist com a militant de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, en uns moments convulsos. El quart quadre ens mostra una escena durant els dies en què Francesc va estar empresonat a l'espera de judici. El cinquè és sens dubte el moment central de l'obra: el judici pel tribunal popular que el jutja a la Paeria², la seva resposta: "Sí, soc cristià" i la injusta sentència a la pena de mort, la matinada del 29 de setembre de 1936. En el quadre següent contemplem el moment en el qual les dues germanes i la seva promesa llegeixen emocionades les cartes que poca estona abans

2. La Paeria és el nom tradicional de l'Ajuntament de Lleida i per extensió el de la seva seu: *Palau de la Paeria* o senzillament *la Paeria*.

de ser conduït a la seva mort, els ha escrit en Francesc des de la presó. Acaba l'obra amb el quadre del seu martiri, l'afusellament al Cementiri Municipal amb les seves darreres paraules de perdó als que estaven a punt d'arrabassar-li la vida i per cloure l'obra, l'esclat de glòria de la seva beatificació.

Com pot veure's es tracta d'un recorregut per tota la trajectòria vital del jove Francesc des de la seva infància fins la seva mort i proclamació com a màrtir i beat.

Francesc Castelló i Aleu,
visqué estimant i morí perdonant

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Narrador

Narradora

Marta, una nena de deu anys

Rossita, mare de la Rossita

Sra. Teresa, mare de Francesc

Francesc

Teresina, germana de Francesc

Maria, germana de Francesc

Tia Maria

Mariona, promesa de Francesc

Josep Anglés

President del Tribunal Popular

Fiscal

Advocat defensor

QUADRE PRELIMINAR

En la pantalla: *De forma coordinada amb el text dels narradors, es projecten fotografies familiars d'en FRANCESC, dels seus pares i germanes. També del col·legi dels Maristes de Lleida i de l'Institut Químic de Sarrià. Així mateix del cementiri de Lleida i de Sant Pere de Roma amb motiu de la seva beatificació...*

Música: *Entra la música a primer pla; continua a segon pla en la narració del text, i puja novament a primer pla al final.*

NARRADOR: Francesc Castelló i Aleu, fill de Josep Castelló i Teresa Aleu, neix l'any 1914. Al cap de dos mesos perd el pare. La mare, amb tres fills —la Teresa, la Maria i en Francesc— exerceix de mestra per pujar-los. Va saber conduir amb paciència, constància i un gran amor, la fogositat i el notable amor propi d'en Francesc, a casa i a l'escola, en aquest anys d'infància. L'any 1929, Francesc perd la mare i viu com alumne intern i estudia batxillerat als Germans Maristes de Lleida. L'any 1930 es trasllada a Barcelona i es matricula a l'Institut Químic de Sarrià dels Pares Jesuïtes. El canvi d'ambient i les circumstàncies pròpies de l'adolescència provoquen en ell una crisi de fe. Animat pel pare Román Galán, jesuïta, que li és un gran suport acadèmic i humà, practica uns Exercicis Espirituals que marquen una nova etapa en la seva vida. Ho diu ell mateix: “m'han produït “una saludable reacció...”

79

NARRADORA: Des de molt jove, Francesc va compartir els seus estudis amb les tasques social i altruistes que va adreçar als més necessitats d'aquell temps: infants, obrers i pobres. (*Pausa*). Acabada la carrera de Química, Francesc Castelló ingressa com enginyer a la fàbrica “*Abonos Cros, S.A.*” de Lleida. A més a més imparteix lliçons nocturnes als obrers de la mateixa fàbrica com també catecisme al barri del Canyeret, extremadament pobre, on hi arriba cada vespre carregat amb una cartereta plena de menjar per repartir. El 30 de maig del 36 formalitza unes relacions d'amor amb Maria Pelegrí i Esquerda, a la que estima de cor. Així mateix forma part de la Congregació

Mariana i, posteriorment, s'incorpora a la *Federació de Joves Cristians de Catalunya*, de la que n'és un activista destacat i valuós. (*Pausa*). Empresonat el juliol de l'any 1936, passa deu setmanes a la garjola. Condemnat a mort, és afusellat al cementiri de Lleida el 29 de setembre del mateix 36. (*Pausa*). Posteriorment, a Roma, l'onze de març de 2001, Francesc Castelló i Aleu és beatificat solemnement, com a màrtir de la fe, pel papa Joan Pau II. La seva festa litúrgica se celebra el 28 de setembre...

Francesc Castelló i Aleu visqué estimant i morí perdonant...

Música a primer pla...

QUADRE PRIMER

Personatges: *Els dos narradors*, ROSSITA, MARTA, SRA. TERESA, FRANCESC.

Pantalla: *Fotografies d'Alacant, del Pirineu, de Juneda i de la infància de FRANCESC..*

NARRADOR: Els esposos, Josep Castelló de Lleida, i Teresa Aleu de Cornudella (Tarragona), tingueren primer dues nenes. Per raons de treball del marit es traslladaren a la lluminosa ciutat d'Alacant. Allà tingueren un tercer fill, en Francesc. (*Pausa*). La mare, profundament religiosa i mestra de professió, demanava a Déu que el xiquet fos bo, llest i ben plantat. Com veurem després, les tres coses li foren atorgades. El nen nasqué el 19 d'abril de 1914. Faltava poc temps per esclatar la Primera Guerra Europea. Encara no havien passat tres mesos del seu naixement, que morí el pare a causa d'una congestió pulmonar. (*Pausa*).

81

La mare, vídua, es trobava amb tres fills que li cabien a la falda: Teresina, la gran, que tenia tres anys; Maria, la segona, que en tenia dos, i pocs mesos, el petit Francesc... (*Pausa*). Sense l'espòs i el pare, no tenien raó viure a Alacant. La mare, doncs, amb les tres criatures es traslladaren a Lleida i en poc temps li sortí a ella una plaça de mestra a la vall d'Aran, a Vilamòs, al peu de la Maleteta; després a Juneda, a 22 quilòmetres de Lleida.

NARRADORA: Per la mare, aquells plançons eren tres pedres precioses. Deia a les veïnes: "Jo tinc tres brillants. Per poder ser contemplats amb tota la seva resplendor cal donar-los una bona muntura..." I a Francesc li advertia: "Si tu fossis savi i sant, els d'Alacant se't disputarien..."

Ni el xiquet ni les nenes, cap nasqué sant...! Concretament en Francesc, de petit, era d'un temperament fogós, irascible, d'un notable amor propi, un xic egoista i li costava perdonar... La mare, cristiana de soca i arrel, bona mestra i pedagoga, modelà l'ànima del fill amb amor i unes oportunes reflexions quan venien a tomb. Res de crits ni de bufetades, sistema

bastant corrent en aquella època. Més aviat utilitzava paraules convincents, vivents exemples i mostres d'afecte... No mimà el fill, ni el malcrià; li feia veure el punt més rellevant de les seves rebequeries; el corregia per tal que esmenés actituds errònies o incorrectes... (*Pausa*).

De petit, quan sortia de l'escola, en Francesc tenia el mal costum de tirar pedres a les nenes, sense consciència del mal que les hi podria fer (*Pausa*).

Pantalla: Fotografia d'un carrer vell i ampla o d'una plaça de poble, si és possible de Juneda.

MARTA: (*Apareix plorant, posant-se les mans al cap...*) Mama, mama!! Aquell xiquet m'ha tirat una pedra al cap! M'ha fet mal, m'ha fet sang...! Mama...! Jo no li he fet res...!

ROSSITA: Què dius ara! No ploris, dona! (Li mira el cap) T'ha fet sang, però no serà res, Marta... Quin nen ha estat?

82

MARTA: El fill de la senyoreta. Sí, en Francesc Castelló!

ROSSITA: De la senyoreta mestra, dius?

MARTA: Sí, mama! És aquell. El veus? Mira: encara porta pedres a la butxaca.

SRA. TERESA: Què passa? Perquè plora la seva filla?

ROSSITA: Ja ho veu, senyoreta. Ha estat el seu fill.

(*Li ensenya la sang de la seva filla...*) I la meva filla no diu mentides..

SRA. TERESA: Perdoni, Rossita! Em sap molt greu! I tu, Marta bonica, no ploris! (*Pausa*). Et curarem i no serà res... Espereu!

(*Entra i surt de l'escola amb un paquet de cotó fluix i alcohol*)

Francesc, Francesc! Vina aquí!!

(*Entra en escena en FRANCESC espantat, però tossut*)

Has sigut tu, oi?

FRANCESC: No ho volia fer!

SRA. TERESA: Però ho has fet! Li has tirat una pedra i l'has ferit. Tu en tens la culpa, i ara, abans que tot, has de curar a la Marta!

FRANCESC: Jo? (*Pausa*). No ho sé pas fer!

SRA. TERESA: Has après a fer el mal, aprèn ara a de fer el bé! Té el cotó fluix! I fregali el front, sense por, a poc a poc, amb delicadesa i estimació...

(*FRANCESC cura a la nena*).

Ara demana perdó a la Marta i a la seva mare... Que et perdoin la teva culpa! Pensa, Francesc, que el perdó que demanes avui, potser un dia et pot fer servei per oferir-lo als altres... M'entens? (*Pausa*).

FRANCESC: Perdona'm, Marta, i vós Rossita de Cal Samarra, també! A totes dues us demano perdó! (*Pausa*). Marta què et fa mal el cap encara?

MARTA: Sí una mica, però no gaire... (*fa un somriure i mira a FRANCESC*)

ROSSITA: Quedes perdonat, Francesc, però escolta i segueix sempre els consells de la teva mare, *Doña Teresa*, la mestra que tant estimem el poble... I no tiris mai més pedres, perquè un dia podrien rebotar contra teu... L'avi de cal Pinxo diu que el qui tira pedres de petit, mata amb l'escopeta de gran...

83

SRA. TERESA: Ara, tots dos, Marta i Francesc, us abraceu i us doneu un petó... Tu, Francesc, treu-te de la butxaca les pedres que hi portes... (*Ho fa i es besen tots dos*) Avui, justament a Doctrina us explicava la oració del Parenostre. Marta, què resem després de dir: "Doneu-nos el nostre pa de cada dia"? Ho saps?

MARTA: Sí, senyoreta. Diem: "Perdoneu les nostres culpes..."

SRA. TERESA: I després, Francesc?

FRANCESC: Diem: "Així com nosaltres perdonem als qui ens han ofès..."

SRA. TERESA: Molt bé! Ara, doncs, agafeu-vos de les mans i marxeu tots dos a jugar!

La SRA. TERESA saluda la mare de la nena, mentre en FRANCESC i la MARTA marxen donant-se les mans...

QUADRE SEGON

Personatges: *Els dos narradors, TERESINA, MARIA, FRANCESC, TIA MARIA.*

Pantalla: *Fotografies d'en FRANCESC, de les seves germanes i de la seva TIA MARIA; també de l'institut Químic de Sarrià.*

NARRADOR: Quan encara no tenia quinze anys i mentre era intern al col·legi dels Maristes de Lleida, un dia Francesc fou cridat pel superior, el qual li comunicà que la seva mare es trobava greument malalta i que anés immediatament a Juneda, on ella era mestra. Això passava el 21 de març de 1929. En arribar al capçal de l'estimada mare, aquesta sofria un estat de coma tan gran que no reconegué el fill. Unes hores després Teresa Aleu expirava, deixant orfes a les dues noies i en Francesc. Feia quinze anys que havien perdut el pare, i ara perdien la mare. La desolació fou gran. En Francesc s'esforçà per superar aquell dolorós moment, i digué a les germanes que, malgrat ser ell el petit, deixaria, si fos necessari, els estudis i es posaria a treballar per tal de ser útil i salvar la situació...

NARRADORA: No fou necessari! Intervingué una tia paterna, la senyora Maria Castelló i Salué. En Francesc no deixaria els estudis; la tia Maria, amb esforç i generositat, es feria càrrec de les despeses del fill que, acabat el batxillerat, anirà a Barcelona per estudiar a l'Institut Químic de Sarrià dels Pares Jesuïtes. Era l'any 1930. La tia Maria pagà el llogater del pis, per bé que el seu nebot es beneficiarà d'una beca pel que fa als estudis.

Com a lliure, Francesc es matriculà a la Universitat civil. Tot i que el prestigiós director de l'Institut Químic, pare Victòria, havia comunicat a la tia Maria les qualitats intel·lectuals del nebot, els exàmens que va fer per l'ingrés a la universitat no passaren d'un justet aprovat.

Fou més tard, a la universitat d'Oviedo, que va acabar la carrera amb diversos excel·lents... Era l'any 1934 i el nostre estudiant només tenia dinou anys; de manera que, en menys de cinc,

feu el peritatge químic a Sarrià i aconseguí la llicenciatura a la universitat d'Oviedo. *(Pausa)* Durant aquests anys a Barcelona primer, i a Oviedo després, Francesc, algun cap de setmana es traslladava a Lleida per visitar les germanes, la tia Maria i alguns amics. *(Pausa)*.

Pantalla: Interior d'un menjador: una taula, unes cadires i un quadre de la Mare de Déu penjat a la paret.

FRANCESC *conversa amb les seves germanes, TERESINA i MARIA, i amb la seva tia, també Maria.*

TERESINA: No crec que trigui gaire a arribar. La darrera carta ens deia que el dissabte pròxim, és a dir, avui, agafaria el primer tren.

MARIA: A mi m'agrada que vingui en Francesc. Encara que sigui més petit que nosaltres, ens fa de pare... i sempre està de bon humor i ens fa riure... *(Pausa)*

85

TERESINA: Fins i tot, supleix la mama! A vegades és seriós i enèrgic com ella, però ens estima tant com ella. Fixa't en les cartes que ens fa: sempre ens pregunta com ens trobem, què fem; també com ens hem de comportar en qualsevol problema que es presenta... Ah, i ens recomana la lectura de l'Evangeli!

MARIA: Fins i tot, ens diu com hem de resar! Això no és pas freqüent en el jovent d'avui, i menys encara entre els nois i noies que estudien a Barcelona... *(Pausa)*

TERESINA: El timbre? Ves a obrir. Deu ser ell! *(Pausa)*

FRANCESC: Hola, Teresina! *(Li fa un petó)* I tu també, Maria! *(Li fa també un petó)*

TERESINA: Feia estona que t'esperàvem! Deixa'm la maleta! Seu aquí, Francesc!

MARIA: Vols prendre alguna cosa?

FRANCESC: Porta una gasosa, tinc set! *(L'hi duu)* Gràcies, Maria. Saps Teresina, he arribat tard perquè el tren ha sortit amb

retard de Barcelona, a causa d'una vaga de ferroviaris. La cosa cada dia es posa pitjor...

TERESINA: Què vols dir?

FRANCESC: Doncs, que els obrers contra els empresaris; els mossos d'esquadra empaiten els estudiants que es manifesten pels carrers...

TERESINA: I com ho veus tu?

FRANCESC: Malament. Els polítics fan mítings demagògics a les masses...

MARIA: Jo no entenc res en política!

TERESINA: Jo tampoc! *(Pausa)* Francesc parlem d'una altra cosa...
(Pausa) Com t'han anat els exàmens parcials?

FRANCESC: Regular; podien anar més bé!

TERESINA: No t'entenc, xiquet!

FRANCESC: Vull dir que he aprovat totes les assignatures, però no he tret cap excel·lent. M'entens ara?

86

MARIA: Al col·legi de les monges, a mi em passava igual!

TERESINA: I a la pensió? Vius amb els jesuïtes? Qui et renta la roba i et fa el llit? Qui et fa el dinar i el sopa?

FRANCESC: Us ho haguera dit en una carta: visc en un pis d'una senyora, que em buscaren els jesuïtes de l'Institut Químic. Ella m'ho fa tot! Sort en tinc!

TERESINA: Et cobra molt?

FRANCESC: Em cobra el que és just... *(Pausa)* A qui no pagarem mai prou és a la nostra tieta Maria. Des de que morí la mama —al cel sia— ella ens ha fet i ens fa de mare a tots tres... A mi, cada mes m'envia uns diners per pagar la pensió, i mai fa tard.

MARIA: Ahir la trobarem pel carrer Major. Li diguérem que tu venies avui. i ella ens digué que vindria a veure't.

FRANCESC: Doncs... em vindrà com l'anell al dit. Li demanaré si em poc comprar un parell de pijames i una dotzena de mocadors... *(Pausa)* També m'agradaria una motxilla nova per anar a muntanya.

MARIA: Encara recordo que quan eres aquí casa, alguna vegada t'havies escapat de nit per contemplar la neta volta del cel, la lluna i les estrelles. *(Pausa)*

FRANCESC: La contemplació de la naturalesa ens apropa a Déu. *(Pausa)* A mi m'encanta, és veritat!

TERESINA: Toquen el timbre. Quina casualitat! Ves Maria; serà la tieta!

(Va i se sent parlar tia i neboda... que entren al menjador...)

TIA MARIA: Hola Francesc! *(l'abraça)* Hola fillol meu! Et veig més prim! *(li fa un petó)*

FRANCESC: Hola, tieta... i padrina! Et veig cada dia més bonica!

TIA MARIA: Feia temps que no ens havíem vist! *(Pausa)* He sentit per ràdio que a Barcelona les coses no van gaire bé... *(Pausa)* Les dretes i les esquerres no s'entenen, oi? Com sempre! *(Pausa)* Tu Francesc tanca't a casa i estudia! Com et van els estudis?

FRANCESC: Bé, tieta, però podrien anar millor... *(Pausa)* M'he fet amic d'un pare jesuïta jove que em recomana anar amb ell a la Universitat d'Oviedo, perquè a Barcelona, tant a les aules com al carrer, hi ha mal ambient, vull dir que es perd el temps en lluites polítiques. La cosa s'està posant greu...

TIA MARIA: Què vols dir amb això?

FRANCESC: Què hi ha un aire enrarit... *(Pausa)* Es persegueix a l'Església i als catòlics. Molts jesuïtes de l'Institut van vestits de seglar per ocultar el seu estat religiós. Tu saps que jo sóc d'Acció Catòlica; que a Lleida pertanyo a la *Congregació Mariana* i que darrerament m'he fet militant de la "*Federació de Joves Cristians de Catalunya...*" Tot això perilla, tieta! Temo una guerra civil!

MARIA: Francesc, val més que te'n vagis a Oviedo i acabis la carrera, i no et matin!

TIA MARIA: Nena, no diguis disbarats! *(Pausa)* Francesc, com es diu aquell jesuïta amb que t'has fet amic?

FRANCESC: Román Galán. No sé si sabeu vosaltres que jo a Barcelona m'havia refredat molt en la fe...

TIA MARIA: Coses de l'adolescència, més que de persona madura... No vas a missa?

FRANCESC: El pare Román ens va invitar a uns amics a fer Exercicis Espirituals amb ell. Ens hi apuntarem un grup d'estudiants de l'Institut. Duraren només cinc dies, però mai no podré pagar-li les seves reflexions. No em vaig perdre ni una idea, ni una sola paraula.

TERESINA: Us predicà els Exercicis de sant Ignasi, oi?

FRANCESC: Sí! I sant Ignasi comença per posar el principi i fonament de l'home que ha estat creat per "lloar, servir Déu, i salvar les ànimes..".

MARIA: I no parla d'altres coses que hem de fer?

FRANCESC: També en parla. Diu, per exemple, que tot lo altre, tot el que depèn de nosaltres, no hem de desitjar més la salut que la malaltia, la riquesa que la pobresa, l'honor que el deshonor, una vida llarga que curta..." Tieta: els Exercicis espirituals han estat uns dies de joia i pau interior amb els quals s'ha operat en mi una saludable reacció. El pare Román ens ha descobert a Crist de tal manera preferiria, tieta, morir abans que renegar d'Ell. *(Pausa)*.

TIA MARIA: Francesc, quan parles d'aquesta manera em recordes a la teva mare, al cel sia. També ella fou una enamorada de Jesús i devota de la Mare de Déu... *(Pausa)*. Francesc, et fa falta alguna cosa a Barcelona? Potser alguna peça de roba? *(Pausa)*.

FRANCESC: Sí, tieta, me falten mocadors i un pijama. *(Pausa)*.

TIA MARIA: Jo mateixa ho compraré aquí Lleida. Demà vens a casa i et donaré els mocadors marcats i un parell de pijames. *(Pausa)*. Ara me'n vaig, tinc uns encàrrecs a fer. *(Pausa)*. De moment, té aquests diners per pagar el lloguer del mes... Si anessis a Oviedo, pensa abans passar per Lleida, eh?! Jo també pagaré el que et faci falta allà *(Pausa)*. Adéu, noi, fins demà! *(Li fa un petó)*

FRANCESC: Gràcies, gràcies, tieta! Faré tot el que m'ha dit. Adéu...! *(Li torna el petó)*.

La tia surt del menjador i de casa, acompanyada de la seva neboda MARIA

FRANCESC: La nostra tieta és una santa, oi?

TERESINA: A mi em fa pensar molt amb la mama, com ha dit ella.
No et sembla?

FRANCESC: Oi tant!!

MARIA: Jo recordo que a tu Francesc la mama et feia passar per l'adreçador... Una vegada et vares ajuntar amb altres nois per robar figues T'enfilares i es trencà una branca de l'arbre i caigueres de nassos a terra, i et feres un trenc al cap. La mama et va curar la ferida, però et va renyar per lladre... Ah, però després et feu un petó..!

TERESINA: Doncs jo em recordo que una vegada sortint d'estudi vas tirar una pedra a una nena petita i li feres mal. Aquesta vegada la mama et va obligar a curar tu mateix la ferida. Et digué: "ja que tu li has fet el mal, ara fes-li el bé, i demana perdó a la mare i a la filla..."

89

FRANCESC: D'això sí que me'n recordo, i me'n recordaré sempre. Vaig demanar perdó, i la mama em digué que potser un dia aquest mateix perdó el necessitaria per oferir-lo els altres, ni que em matessin...

MARIA: La mama ens estimava molt...! (*Pausa*).

TERESINA: La tieta Maria ens ha dit que la mama era molt devota de la Mare de Déu, i potser per això tu Francesc pocs dies després de morir ella volgueres que tots tres orfes ens consagréssim a la Verge, i ho férem. Us en recordeu?

MARIA: Sí, és veritat, i recordo que fores tu Francesc el qui ens vas consagrar a la Mare de Déu (*Pausa*).

FRANCESC: Quants records tenim de la mama, tot i que ella va morir relativament jove. (*Pausa*). Jo li havia sentit dir: "Val més una vida plena que llarga..." I així va ser la d'ella! (*Pausa*). Potser serà així la nostra, la meva... També jo voldria una vida més aviat profunda que llarga... (*Pausa*). Una cosa! Mireu, ara me'n vaig, perquè tenim una reunió a la seu de l'Acció Catòlica. (*Pausa*).

Veig que teniu un quadre molt bonic aquí de la Mare de Déu. Perquè no ens consagrem de nou a ella, avui, com quan ho férem quan morí la mama? No sabem què ens pot passar! (*Pausa*).

MARIA: Sí, sí, Francesc! Jo encenc una espelma. (*Ho fa*)

TERESINA: Encara conservem la pregària que tu vas escriure la primera vegada. Mira si en fa de temps! L'he trobada en un calaix de la taula de la sala. (*Pausa*).

FRANCESC: Porta-la, farem la mateixa.

La Teresina dona el paper a en Francesc

Música: *l'Ave Maria de Schubert o de Gounod, o la pregària de la Verge del Remei*¹. *Suau al principi, i forta en acabar la pregària*

FRANCESC: (*Dret ell i la TERESINA; agenollada la MARIA*)

Repetiu mentalment el que jo diré:

Oh Verge i Mare de Déu, compassiva i amorosa, a vós ens consagrem i ens oferim com a fills vostres! Us demanem que, com a orfes que som, vulgueu fer-nos de mare, vós mateixa. Vetlleu i ajudeu-nos com ho fa qualsevol mare dolça de la terra. Sigueu per a nosaltres mare amable i admirable, mare del bon consell, causa de la nostra alegria, estel del matí i reina de la pau. Mare, aquí teniu els vostres fills... En Vós mare hem posat la nostra confiança i mai més quedarem confosos. Amén.

Romanen quiets tots tres, mentre la música puja a primer pla i desapareix lentament

TELÓ

1. *Pregària a la Verge del Remei*. (1899) Música de Lluís Millet. Lletre d'Esteve Sunyol. Fou expressament composta per al Castell del Remei (Penelles, La Noguera) l'any 1899 en acció de gràcies pel guariment de la senyora Amèlia Vilanova, vídua de Girona. La família Girona va ser la propietària de la finca i castell del Remei fins al principi de la dècada dels 80 del segle xx.

QUADRE TERCER

Personatges: *Els dos narradors*, MARIONA i FRANCESC.

Pantalla: Bàsicament fotografies de Maria Pelegrí, núvia de Francesc Castelló. També, al principi, vista del Soleràs, i al final, algun passeig de la Lleida d'aquell temps... (*Camps Elisís?*)

NARRADOR: Francesc Castelló en un moment de la seva vida s'enamorà d'una noia, la Maria Pelegrí i Esquerda de "Cal Farré Ric" del Soleràs. (*Pausa*). Lo Francesc d'aquest temps era un jove educat i sense afectació. Amb una gran gentilesa envers tothom. Alegre i comunicatiu, ben segur que hauria obtingut el sí de moltes noies de Lleida. (*Pausa*). La Maria fou la més petita de set germans d'una família de bona posició social i de més bona tradició cristiana. Era de caràcter un xic retret, que només en la intimitat se li descobria un humor delicat i de bona pasta. És a dir, ben diferent del tarannà de Francesc, obert, jovial, alegre i comunicatiu. (*Pausa*). Malgrat algunes diferències, coincidien tots dos en la rectitud de comportament, en el tracte gentil, en la noblesa d'ideals. Per altra part, la Mariona físicament era atractiva, alta de estatura i d'un encant que inspirava serenitat i pau... Tenia inquietuds espirituals i estava inscrita en aquell temps a l'*Acció Catòlica* de Lleida.

NARRADORA: En Francesc estava convençut que la Mariona era una noia de la mateixa manera de ser que ell, i que podria satisfer les seves ànsies de felicitat... (*Pausa*). Però sabia que un altre noi la rondava... Calia estar atent i precipitar un xic les coses. Tots dos acceleraren les intencions i els propòsits: el 30 de maig de 1936 formalitzaran les seves relacions. Des d'aquest moment seran promesos. En Francesc li regalà aquell dia una medalla-escapulari d'or i una fotografia, molt difosa posteriorment. (*Pausa*). El dia 1 de juliol de 1936, Francesc iniciava el servei militar obligatori en el quarter d'infanteria del Castell de Lleida com a soldat ras de complement. A la caserna s'hi presentava per als exercicis militars i per als serveis que li foren assignats en uns moments difícils en que no se sabia per

on es decantarien els governs de Madrid i de la Generalitat de Catalunya: República agnòstica o dictadura militar? *(Pausa)*. En Francesc vivia amb les seves germanes. Combinava les obligacions militars amb unes hores diàries a l'empresa industrial "Abonos Químicos Cros S.A." on fou admès amb un contracte de treball. *(Pausa)* Els caps de setmana es dedicava a activitats apostòliques i socials en barris pobres i marginats... *(Pausa)*. I encara li quedava temps, com qualsevol parella, per trobar-se i passar unes estones agradívoles i felices amb la Mariona, estones que mai oblidarien, ni ell ni ella... *(Pausa)*.

Pantalla: una plaça enjardinada amb bancs per seure...En FRANCESC i la MARIONA en primer terme, asseguts tots dos.

MARIONA: Francesc, així que m'has vist avui, has dit que volies comunicar-me una bona notícia... Quina és?

FRANCESC: Doncs, que la Casa Cros de productes químics m'ha admès i m'ha signat un contracte de treball!

MARIONA: Oh, et felicito! Quina alegria que em dones! Tot just acabar la carrera i trobar feina és una sort molt gran, no et sembla?

FRANCESC: Si i tant!

MARIONA: Ja ho saben les teves germanes, i la tieta? *(Pausa)*.

FRANCESC: Si, si, totes ho saben...

MARIONA: Un altre cosa... A quin departament t'han destinat, perquè la Cros es una empresa molt gran?!

FRANCESC: A un laboratori d'investigació. *(Pausa)*. Si vols que et digui, a mi m'hauria agradat més fer de professor, que no pas investigar...

MARIONA: Perquè?

FRANCESC: Mira: la investigació es fa sobre coses; mentre que l'ensenyament toca persones. És molt diferent, oi? M'hauria agradat ensenyar, sobretot als més pobres, i no només ensenyar a llegir i escriure, sinó també donar a conèixer l'Evangeli de Jesús i la doctrina catòlica. *(Pausa)*.

MARIONA: Quan a Barcelona eres de la *Congregació Mariana*, ensenyaves a llegir i a escriure, o feies també altres coses?

FRANCESC: Els diumenges amb un grup de congregants anàvem a les barraques de Montjuïc. Els portàvem entrepans i altres queviures. (*Pausa*). També donava classes nocturnes de formació humana i cristiana al “*Patronat Obrer de la Sagrada Família*.” Des de Sarrià ho feia a peu, perquè sempre m’ha agradat caminar... (*Pausa*).

MARIONA: Eren molts els alumnes que tenies en aquell Patronat Obrer?

FRANCESC: Un grup considerable, però m’hauria agradat que haguessin estat més. (*Pausa*). Avui, Mariona, falta formació en la classe obrera! I també falta més coneixement de la doctrina social de l’Església en els patrons, en els empresaris! (*Pausa*).

MARIONA: I què es pot fer?

FRANCESC: El papa Lleó XIII va escriure una encíclica, la “*Rerum Novarum*,” en que parla dels drets dels treballadors. (*Pausa*). Justament perquè no és tenen en compte, els sindicats organitzen vagues i accions reivindicatives; els polítics amenacen amb mítings demagògics..., la Unió de rabassaires contra els propietaris, i tots, uns i altres, allunyats de l’Església...! (*Pausa*).

93

MARIONA: I aquí, com et va al barri del Canyeret?

FRANCESC: Faig el que puc, Mariona, i més voldria fer! (*Pausa*). Amb uns quants amics, antics alumnes dels Maristes, anem al Canyeret que, com ja saps, és un dels més pobres de la ciutat. La majoria de les famílies són sobrevingudes, emigrants! Provenen del sud d’Espanya (*Pausa*). També els portem pa, llet, oli, ous i altres queviures.

MARIONA: I això basta?

FRANCESC: Per desgràcia, no! El mateix papa, Lleó XIII, diu que als qui passen gana, primer els hem d’omplir l’estómac; després podrem parlar-los de Déu... (*Pausa*).

MARIONA: T’hi trobes bé com militant a la *Federació de Joves Cristians de Catalunya*?

FRANCESC: En el centre hem creat una biblioteca per difondre la cultura cristiana del nostre país. La *Federació* edita un periòdic que es diu *Flama*. Nosaltres, els joves, el difonem cantant-lo amb veu alta pels carrers....

MARIONA: Conec el vostre periòdic. Però no sé si agrada a tothom...

FRANCESC: A un meu amic, un subjecte al veure que el diari que li oferíem era catòlic, l'escopí i el tirà a terra.

MARIONA: Veus?!

FRANCESC: Desanimat, volia retirar-se, però jo li vaig dir: “No et desanimis per un que escupi. Fixa’t en quants han agafat el diari i se l’han ficat a la butxaca. La nostra sembla no serà endebades!

MARIONA: Hi ha una cosa que em preocupa. M’han dit que la *Federació de Joves Cristians de Catalunya* és un partit polític; si més no, un moviment independentista.

FRANCESC: Ni una cosa ni l'altra! La *Federació* és un agrupament de joves cristians que estimen Catalunya. I res més! Ens diuen *fejocistes*, una paraula poc afortunada, perquè es confon amb *feixistes*... Nosaltres no som *feixistes*!

MARIONA: Tornant al Canyeret, jo tinc una amiga que també hi va. Es diu Maria Navés. La coneixes?

FRANCESC: Sí, sí! la Navés és mestra com era la meva mare. Amb l'ajut d'uns quants més ha instal·lat una escola al barri, però hi manca de tot: no pot ser més pobra: els xiquets petits s'han de portar la cadira si volen seure, no hi ha aigua per beure ni per rentar-se les mans, ni estufa a l'hivern. (*Pausa*). Hi ha molt a fer, Mariona! (*Pausa*). Ara sóc jo que et vull preguntar. només una cosa.

MARIONA: Digues!

FRANCESC: Jo sóc un noi que m'agrada saludar a tothom pel carrer, m'agrada xiular i cantar, fer broma i explicar acudits... Tu ets més aviat tímida, retreta, seriosa, tot i que amable. La pregunta és: som un per l'altre? (*Pausa*).

MARIONA: Jo crec que sí, (*Pausa*). perquè... massa iguals seria molt avorrit, oi? (*Pausa*). D'això, però, en podem parlar després, si et sembla. (*Pausa*).

FRANCESC: Just! (*Pausa*). Què em vols dir ara?

MARIONA: Que a tu t'agrada també sortir al camp; vull dir que ets excursionista, boy-scout; acompanyes i fas de guia a grups de nois i noies... No tens por de res, ets decidit i a voltes una mica arriscat.

FRANCESC: No serà tant! Mira Marion: a mi m'agrada la platja i la muntanya; el sol quan surt i la seva posta, la nit amb clar de lluna, els boscos, rius i fonts, els ocells... (*Pausa*). Són tantes les meravelles de la creació! Hi ha un salm del profeta David que diu: "Les muntanyes ens parlen de Vós, Senyor!" (*Pausa*). Estic enamorat de tot, però encara m'agrades més tu!

FRANCESC fa un petó amorós a la MARIONA

MARIONA: Ja sé que m'estimes, Francesc! També jo t'estimo (*Pausa*). Però una cosa... Escolta! El passat cap de setmana esdevingué un fet del que et voldria parlar. Em refereixo a l'excursió que férem a Ulldemolins.

95

FRANCESC: Passant per Cornudella, el Montsant i Ciurana, vols dir?

MARIONA: Això mateix! (*Pausa*). Tu eres guia dels minyons escoltes, un dels principals monitors de la colla. Tu coneixies els camins, però de vegades, en lloc d'anar al davant, t'anaves retardant al meu costat, fins que algú ens feu un crit d'atenció, ja que no sabien per on havien de tirar si tu no ho indicaves...

FRANCESC: Tens tota la raó! Per damunt de les nostres amoretes i moixaines, calia anteposar la responsabilitat i el servei als altres. I no ho férem!

MARIONA: No és bo mirar-se massa a un mateix!

FRANCESC: És veritat! L'amor és donació als altres. Fins i tot als enemics o als qui ens poden perseguir injustament.. Jesucrist donà la vida, va perdonar i morí pels qui el mataren... No hi ha amor més gran que el qui dóna la vida pels altres... (*Pausa*).

MARIONA: M'agrada aquesta reflexió... Oblidem el mal regust de l'excursió a Ulldemolins... i tornem al tema de que volíem parlar abans... (*Pausa*). Què entens per amor en una parella

que han formalitzar el seu compromís, com nosaltres. *(Pausa)*.
Com han de ser les nostres relacions? Per exemple: les nostres mirades. *(Pausa)*.

FRANCESC: Amor meu, quines preguntes! Les nostres mirades? Doncs... que els ulls nostres mirin en una mateixa direcció! *(Pausa)*. Hem de reflectir la transparència del nostre interior, la pau d'una bona consciència. *(Pausa)*. Cal saber admirar i extasiar-se contemplant el rostre de cadascú... *(Pausa)*. Que tu i jo sapiguem cloure els ulls per retrobar-nos millor... Que mai no tanquem les parpelles a la misèria dels pobres. *(Pausa)*. I encara et diré més: que els nostres ulls siguin capaços de plorar... *(Pausa)*, d'estimar i perdonar sempre...

MARIONA: Francesc, una altra pregunta: podem estimar-nos amb passió?

FRANCESC: Jo et diré el que penso, però espero que un altre dia em diràs el que penses tu. *(Pausa)*. Mira: tots hem estat fets per amor i per a l'amor. Damunt la terra aprenem a estimar; a la mort ens examinaran sobre l'amor: si hem estat prou entrenats, viurem apassionats dins l'Amor etern, que és Déu.

MARIONA: Francesc, jo, després de Déu, et voldria estimar més que a mi. *(Pausa)*.

FRANCESC: Veus: aquest és un sentiment apassionat! *(Pausa)*. Agraïxo les pulsacions amoroses del teu cor, però no sabem fins quan podrà bategar el nostre cor aquí a la terra. *(Pausa)*. També jo voldria estimar-te més que a mi *(Pausa)*. I no crec que això fos cap desordre ni pecat *(Pausa)*. Marionna: vols que et reveli un secret?

MARIONA: Sí, Francesc!

FRANCESC: Quan vaig fer Exercicis Espirituals, ens llegiren unes paraules de Jesucrist que em vàrem commoure tot jo, no les oblidaré mai: "Un manament nou us dono, que us estimeu els uns als altres. Així com Jo us he estimat, estimeu-vos també vosaltres..."

Pausa; s'aixequen tots dos

FRANCESC: Mariona estimada: per damunt teu i meu, estimem tots dos a Jesucrist! (*Pausa*). Que Ell beneeixi les nostres vides apassionades d'amor...!

FRANCESC: *es descorda la camisa i dona a besar a la* MARIONA *una creu o un petit Sant Crist...Després resten tots dos uns moments abraçats.*

FRANCESC: T'estimo, Mariona!!!

TELÓ

QUADRE QUART

Personatges: *Els narradors*, FRANCESC, JOSEP ANGLÈS.

Pantalla: *Presó improvisada en la Seu Vella, junt al famós claustre. Després façana de l'antiga Presó Provincial de Lleida. Fotografia d'en Francesc, vestit de soldat, després vestit de seglar...*

NARRADOR: El dia 1 de juliol de 1936 en Francesc Castelló havia ingressat com a soldat ras de complement a l'exercit. Mancaven solament setze dies per a l'aixecament militar, que havia de portar Espanya a una guerra civil, fratricida, de pèssimes conseqüències. *(Pausa)* En una ocasió, Francesc assistia a una lliçó teòrica, quan l'oficial instructor, Gil Otero, es permeté proferir paraules i bromes contra la religió catòlica. En Francesc s'aixecà i va recriminar aquella actitud, cosa que provocà les ires i un alè de venjança en el militar. La represàlia vindria pocs dies després, quan l'oficial militar es feu amo a Lleida de la situació republicana i donà ordre de detenció i posterior tortura de Francesc.

NARRADORA: La primera garjola a que fou empresonat Francesc va ésser en un angle del claustre gòtic de la Seu Vella. Aquest racó, mancat de ventilació i de llum, no reunia les condicions més elementals d'higiene. Allà s'hi van acumular detinguts, titllats de no ser afectes a la revolució o suspectes de “gent de missa...” *(Pausa)*. Malgrat que en aquells dies de barbàrie, els homes més valents se sentien acovardits, no fou així en l'ànim de Francesc Castelló. Procurava enfortir en la fe i en l'amor a Crist a companys de la “Federació de Joves Cristians,” que havien estat detinguts com ell. El 12 de setembre, fou traslladat a la Presó Provincial. Aquí pogueren visitar-lo les seves germanes, que aprofitaven l'ocasió per lliurar-li queviures i roba neta. *(Pausa)*. També tingué la sort d'alternar amb un sacerdot detingut, mossèn Josep Vallès, amb el qual, Francesc féu la seva darrera confessió. Lo mossèn no pogué contenir les llàgrimes i li digué: “Fill meu, ves-te'n confiat i tranquil, que un àngel com tu no pot estar més a la terra...” Entre altres,

Francesc rebé en la seva cel·la un jove fejecista com ell, que es deia Josep Anglès. Tots dos mantenien llargues converses de mutu confort. Un dia, li comunicà que probablement ell seria condemnat a mort per un tribunal del Front Popular. *(Pausa)*.

Pantalla: Els barrots d'una garjola al fons. En FRANCESC vestit de presidiari. Entra en escena en JOSEP ANGLÈS, acompanyat d'un escarceller que abandona la cel·la sense dir res... FRANCESC i JOSEP s'asseuen damunt d'un catre...

JOSEP: Hola Francesc! *(S'abracen tots dos)*.

FRANCESC: Parla fluix, que no sentin què diem.... *(Pausa)*. Com és que has vingut, Josep? És que també estàs detingut?

JOSEP: Sí, per militar com tu a la Federació de Joves Cristians de Catalunya! *(Pausa)*.

FRANCESC: A mi em condemnaran a mort... *(Pausa)*

JOSEP: Què dius ara! Impossible! *(Pausa)* Per quina causa?

FRANCESC: Per catòlic i rebel!

JOSEP: Tu rebel, no t'entenc Francesc!

FRANCESC: Escolta: Tu saps que feia el servei militar. Fa pocs dies que en una lliçó teòrica, un oficial instructor es va permetre proferir paraules i bromes contra la religió catòlica. Jo em vaig aixecar indignat i li vaig dir: "Demano al senyor oficial que es limiti al que és la seva obligació, i deixi de ferir els sentiments religiosos dels creients. Li ho demano en virtut de les lleis mateixes de la República..."

JOSEP: Vares ser molt valent!

FRANCESC: I conseqüent amb la meva fe, Josep! Les meves paraules van caure com una galleda d'aigua freda: no era possible que un soldat ras parlés així davant d'un oficial! Doncs jo ho vaig fer! *(Pausa)*. No podia consentir tanta blasfèmia i aversió a Crist. *(Pausa)*. Ell es va sentir ferit i ressentit! Quan es feu seva la situació política i el control total de la caserna de Lleida, vingué a mitja nit i amb insults, renecs i cops de culata donà l'ordre de la meva detenció i empresonament... *(Pausa)*.

JOSEP: Entenc ara aquesta revenja del militar! Darrerament han passat coses molt grosses a Catalunya. A Lleida s'han fet en el poder els del Comitè revolucionari i assassinen a membres de la "Federació de Joves cristians" i a "gent de missa, vull dir: catòlics..."

FRANCESC: Ja ho sé, Josep! D'aquesta garjola han desaparegut alguns detinguts i es diu per aquí que han estat afusellats. *(Pausa)*. Fa pocs dies que vingué a veure'm un parent meu, però d'idees revolucionaries. Ara és un peix gros del "Comitè de la FAI." Doncs bé, aquest cosí meu em comunicà les acusacions que pesen contra mi, que són perquè soc home de missa i perquè faig propaganda catòlica. Estava convençut ell que jo seria afusellat i per evitar-ho em proposà que redactés un escrit on digués que no sóc cristià, que no vaig a missa i que no pertanyo a la Federació Catòlica. Amb aquesta declaració escrita ell faria passos per alliberar-me de la mort i de la presó. Saps que li vaig dir?

JOSEP: No ho sé!

FRANCESC: Pepe, si has vingut perquè doni un pas enrere, has fet feina inútil. Ja te'n pots anar! *(Pausa)*. I sortí d'aquí convençut que no hi havia res a fer, i que per tant em matarien... Josep: què millor que morir per Crist?

JOSEP: Francesc: admiro la teva fe i el teu encoratjament! *(Pausa)*. Tant de bo jo tingués tanta fe! *(Pausa)*. Els altres presos com es troben?

FRANCESC: N'hi ha de tots! *(Pausa)*. Jo em dedico a confortar als més afligits i abatuts i els qui trobo pel camí de la desesperació. *(Pausa)*. Rumio com distreure'ls i fer passar les llargues hores de captivitat. *(Pausa)*. Per damunt de tot, els mostro una gran confiança en el Crist que ens ha redimit i salvat. *(Pausa)*. Pel que fa a mi, des d'ara sé que arribaré a una casa coneguda i familiar per a mi, perquè és la casa que ha anat a preparar-me el Senyor Jesús... *(Pausa)*. I perdono els meus enemics, Josep, com ho feu el mateix Jesús des de la creu. *(Pausa)*.

JOSEP: Perdonar, potser sí, però oblidar...?

FRANCESC: Jo recordo que, quan era petit, m'agradava tirar pedres... Un dia en sortir d'estudi vaig fer mal a una nena... La meva

mare em va obligar que fos jo el qui curés la curés amb alcohol i una gassa, perquè, ja que havia sigut jo el qui li havia fet mal, fos també el que la curés... I em digué la mare: “Demana perdó, que un dia pots necessitar-lo...!” (*Pausa*). Certament, aquell dia vaig demanar perdó, avui l’ofereixo.... (*Pausa*).

JOSEP: Ho saben les teves germanes que et volen condemnar a mort?

FRANCESC: Tinc entès que sí. (*Pausa*).

JOSEP: I no han fet res per a tu?

FRANCESC: M’ha arribat la notícia de que la meva germana petita, la Maria, digué a un milicià: “Perquè voleu matar el meu germà, si no ha fet res de mal”? Ell li contestà: “El teu germà té una atracció tan forta que, si el deixem lliure, arrossegàrà a tots els que venen darrera seu...”

JOSEP: Quina paradoxa! És ben cert que tens traça per fer addictes; però no per una ideologia política, sinó per fer partidaris en el seguiment de Crist!

FRANCESC: El que dius és la pura veritat! (*Pausa*). Amb tot, sense esforç i pregària no es poden guanyar ànimes per al cel...” (*Pausa*). Pel que em deies de les meves germanes, les he escrit una carta a totes dues i una altra a la tieta Maria; també he escrit al pare Román Galán, jesuïta, i a la meva estimada promesa, la Mariona. (*Pausa*). A tots me’ls estimo molt! (*Pausa*). No sé si les rebran. Els faig participar del que sento, del que visc, i sobre tot del que espero... Els dic que no plorin, sinó que estiguin contents com jo n’estic... (*Pausa*).

101

Se sent una veu militar que diu: “Desalojen las celdas. De inmediato!”

JOSEP: Ens han deixat parlar ben poca estona! (*Pausa*). **Francesc:** al cel ens podem veure!! (*S’abracen en JOSEP i en FRANCESC*)

FRANCESC: Des d’allà t’esperaré!

En JOSEP surt de la cel·la

QUADRE CINQUÈ

Personatges: *Els narradors, FRANCESC, PRESIDENT del Tribunal Popular, FISCAL, ADVOCAT Defensor.*

Pantalla: *Fotografia de l'antiga presó de Lleida. Fotografia d'en FRANCESC Castelló vestit de presidiari. Fotos d'alguns soldats o militars, etc. També de l'edifici de la Paeria...*

NARRADOR: A Francesc Castelló i Aleu li va tocar viure un temps de desgavell d'odi fratricida d'una guerra civil. Els tribunals de la República, mal anomenats “populars,” que es van formar per a jutjar molts ciutadans, sobre tot durant els mesos de la guerra civil de 1936-39, formen uns dels capítols més ignominiosos d'aquella contesa entre germans. L'odi entre els dos bàndols s'havia desfermat i l'acusat no tenia drets de cap mena. *(Pausa)*. El judici de Francesc va ser el mateix dia de la seva execució, el dimarts 29 de setembre de l'any 1936.

102

Aquest dia, en Francesc, junt amb altres detinguts, foren portats de la Presó Provincial a la Paeria, on actuava el susdit Tribunal Popular. Eren cap a les quatre de la tarda. El nostre jove anava amb mànegues de camisa i espadenyes. Arribat que fou a la sala el feren seure al banquet dels acusats.

El President del tribunal, un ferroviari que tenia la missió d'ajuntar vagons i que li fou donat la titulació de la Justícia, li feu unes preguntes que Francesc va respondre correctament. Declarà sense embuts que era catòlic i militant de la “Federació de joves cristians de Catalunya.” En sentir això, el fiscal demanà pena de mort, i el President la confirmà. El condemnat va rebre la sentència amb un rostre serè i lluminós... *(Pausa)*.

NARRADORA: En certa ocasió Francesc havia dit: “Abans em mataran que jo em desdiguí del que crec.” *(Pausa)*. I així fou *(Pausa)*. Amb les seves declaracions veuria acomplert el desig de morir per Crist. Havia temut -i ho havia manifestat més d'una vegada als companys de presó- que la condemna es fonamentés en qüestions polítiques, com la de tenir relació

amb partits feixistes. Morí per aquestes raons hauria estat ben trist per a ell! (*Pausa*). Per això, se li va eixamplar el cor, quan conegué que la pena capital li era donada per haver confessat fermament que era catòlic. Ara sí que seria un veritable màrtir, per haver confessat la seva fe... (*Pausa*). La sentència es va fer pública, per mitjà d'un comunicat, fixat a la porta de la Paeria del carrer Major... Així es com es va difondre per la ciutat, i en foren assabentats els familiars. (*Pausa*). Una onada de terror i d'indignació va córrer, sense que ningú tingués ocasió de presentar una apel·lació, ni la més petita queixa! (*Pausa*). No hi hagué res a fer, sinó plorar en la soledat...

Pantalla: Una sala de la Paeria. El tribunal compost de cinc membres: el President, el fiscal, l'advocat defensor i dos més.

PRESIDENT: Francesc Castelló i Aleu!?

FRANCESC: Present!

PRESIDENT: Què respons a les proves que t'acusen de feixista?

103

FRANCESC: Que són falses! Jo no sóc feixista! Mai no he militat en cap partit polític!

PRESIDENT: Dono la paraula al fiscal perquè procedeixi a provar l'acusació.

FISCAL: En tinc proves! A casa teva i a la fàbrica on treballaves s'han trobat llibres que demostrin els teus contactes amb dues nacions feixistes: Alemanya i Itàlia, Hitler i Mussolini! Duc un llibre que hi diu "Diccionari" i uns fulletons en italià que parlen dels abonaments pels arbres fruiters. Què hi diu l'acusat?

FRANCESC: A casa i als laboratoris de la fàbrica on treballo, solament s'hauran pogut trobar llibres d'estudi. Per la meva condició de químic estudiava les llengües italiana i l'alemanya, exigides per la Casa Cros. Com que a Lleida no hi ha acadèmies que ensenyin aquestes llengües em vaig comprar un diccionari castellà-alemany, i algunes emissores de radio enviaven gratuïtament fulletons en italià sobre arbres fruiters. (*Pausa*). No hi havia altra afany que el de perfeccionar-me en la meva professió...

FISCAL: En fi, acabem. Ets catòlic?

FRANCESC: Sí, sóc catòlic!

FISCAL: Jo, com a fiscal, demano la pena capital pel senyor Francesc Castelló i Aleu, donat que els catòlics estan units amb la dreta burgesa, enemiga de la classe obrera.

PRESIDENT: Vols defensar-te?

FRANCESC: No és necessari! (*Pausa*). Per què? Si ser catòlic és un delicte, accepto gustosament ser delinqüent, ja que la felicitat més gran que pot trobar l'home en aquest món és morir per Crist. (*Pausa*). I si tingués mil vides, les donaria sens dubtar un moment per aquesta causa!

PRESIDENT: Per aquesta causa, dius?

FRANCESC: Sí, per aquest motiu! Per això agraeixo a vosaltres la possibilitat que m'oferiu d'aconseguir la meva salvació eterna! (*Pausa*).

PRESIDENT: El senyor fiscal té alguna cosa més a dir?

FISCAL: Sí, senyor President! (*Adreçant-se a Francesc diu:*) Tu mateix has dit que pertany a la “Federació de Joves Cristians de Catalunya.” Saps el què has dit? Ets conscient que només per això mereixes la pena de mort? (*Adreçant-se al President*) Amplio la meva acusació de pena capital per aquest segon motiu, confessat pel mateix culpable.

PRESIDENT: Dono la paraula a l'acusat.

FRANCESC: Jo he dit i ho repeteixo ara, que la “*Federació de Joves Cristians de Catalunya*” no és cap partit polític, ni de dretes ni d'esquerres. Els ideals polítics divideixen els ciutadans, mentre que nosaltres, els de la Federació, treballem per unir a tots els humans com a fills del mateix Déu. No tinc la febre d'alguns catòlics, que es mouen més per interessos materials, que per la defensa de la veritat i del bé comú... (*Pausa*).

ADVOCAT: Digues més clarament per quins ideals lluiteu els joves fejecistes.

FRANCESC: A nosaltres ens apassiona Crist i ens il·lusiona implantar el seu Regne a la terra, un regne de justícia, de veritat i d'amor, de perdó i de pau entre els homes (*Pausa*).

FISCAL: Els fejecistes sou joves exaltats que avorriu el sexe femení!

FRANCESC: No és veritat! El jove fejecista és alegrement pur, proclama la concepció cristiana de la família, la dignificació de l'amor; respecta l'honor de la noia i es declara el seu defensor. Així procuro jo fer-ho amb la meva promesa (*Pausa*).

PRESIDENT: Es dóna per acabat el judici. Es dicta sentència *in voce*, de viva veu:

Vist lo actuat amb aquest acte, aportades les proves que ha exposat el Ministeri Fiscal, i analitzada també la conducta i comportament de l'acusat en aquest procediment, no havent-se donat en cap moment retractació de les acusacions fetes contra ell, i acceptant per altra part les seves inclinacions catòliques i la seva pertinença a la "Federació de Joves Cristians de Catalunya" per tots coneguda per les seves activitats contra la classe obrera, aquest Tribunal resolt condemnar a Francesc Castelló i Aleu amb la pena capital per afusellament. Aquesta sentència és ferma i inapel·lable. Lleida, a 29 de setembre de 1936.

105

S'aixeca la sessió i poden abandonar la sala.

S'aixeca el reu i els membres del Tribunal i, mentre abandonen la sala, s'apaga la llum.

TELÓ

QUADRE SISÈ

Personatges: MARIA, TERESINA, MARIONA.

Pantalla: *Vistes de Lleida, dels carrers, primer... Després interior d'un pis. El menjador amb una taula i cadires...*

NARRADOR: El mateix dia que li fou comunicada a Francesc Castelló la sentència de pena de mort va escriure unes quantes cartes als seus més íntims que s'han conservat i han arribat fins a nosaltres. (*Pausa*). Amb elles tenim la gran sort de conèixer la seva reacció i disposicions en ser-li comunicada la sentència fatídica. Diu un antic adagi: “*Tal és la vida, així és la mort*” I és que la mort no s'improvisa, no és un cop final, efectista, sinó que es va preparant al llarg de la vida, sigui curta, sigui llarga; pel cas és igual... (*Pausa*).

Acabat el judici i abans d'executar-se la pena capital, en Francesc amb una força sobrenatural de l'Esperit de Déu, procurà primer donar ànims als seus companys. A més a més volgué fer arribar unes lletres per tal d'exposar el que sentia i experimentava als qui més estimava: les seves dues germanes, la seva tia, el pare Román Galán, jesuïta i director espiritual seu, i l'estimada promesa, la Mariona Pelegrí, que plorava també per l'assassinat de dos germans seus. (*Pausa*). Francesc escriu amb llapis, en uns fulls arrencats d'una llibreta, perquè no disposa de res més. Tot són expressions assenyades que desitja a aquells que més estima.

NARRADORA: A les seves germanes i a la tia Maria els recomana repetidament que no plorin, sinó que estiguin contentes com ell n'està. Demana perdó dels seus errors i pecats, i dóna gràcies a Déu de tot. (*Pausa*). Al seu amic i confessor, pare Román, li diu que pregarà per ell des del cel. I a la Mariona, cada frase seva és un ardent desig de felicitat a la promesa estimada que ha de deixar. (*Pausa*).

Aquests escrits, sortosament van arribar als seus destinataris i ens han arribat també a nosaltres. Només les germanes i la

núvia podien llegir i comentar les cartes. (*Pausa*). A nosaltres ens pertoca un silenci reverent amb llàgrimes de fe... (*Pausa*).

Pantalla: *El mateix menjador amb una taula i cadires...*

En escena únicament es troben les dues germanes, TERESINA i MARIA. Més tard entra en escena la promesa d'en Francesc, MARIONA Pelegrí.

TERESINA: Tu no saps, Maria, qui ha pogut aconseguir aquestes cartes del nostre germà? N'hi ha una adreçada a nosaltres i a la tieta, i una altra per la promesa d'en Francesc, la Mariona. Sé que alguna altra persona també ha rebut unes lletres seves.

MARIA: Les cartes les he trobat a la bústia, en el replà de l'escala. No sé qui les haurà deixat! (*Pausa*).

TERESINA: Maria, toquen el timbre. Ves! (*Pausa*).

MARIA surt, se sent enraonar amb algú, i torna a entrar amb la MARIONA

107

TERESINA: Hola Mariona! (*Li fa un petó*)

MARIONA: Hola, hola, Teresa!

TERESINA: Mira, veus aquests sobres? Doncs són unes cartes signades per en Francesc!!

MARIA: N'hi ha una per a tu, Mariona!! (*Dóna un sobre a la MARIONA*)

MARIONA: Gràcies, Maria, gràcies! (*li fa un petó*)

TERESINA: Mariona, pots escoltar la carta que ens fa el nostre germà. (*Pausa*). Després si tu vols, nosaltres escoltarem la que et fa a tu.

MARIONA: D'acord, Teresa! Llegeix, llegeix!

TERESINA: Diu així...: "*A les meves germanes Teresina i Maria Castelló i Aleu i a la meva tia... Estimades: Acaben de llegir-me*

la pena de mort i mai he estat més tranquil que ara. Tinc la seguretat que aquesta nit estaré amb els meus pares al cel. Allí us esperaré a vosaltres... (Pausa).

S'emocionen totes tres, i TERESINA dóna a llegir la carta a la seva germana, MARIA

MARIA: “... La Providència de Déu ha volgut escollir-me a mi per víctima dels errors i els pecats fets per nosaltres... Jo vaig amb gust i tranquil·litat a la mort. Mai com ara tindré tantes probabilitats de salvació... Ja s’ha acabat la meva missió en aquesta vida; ofereixo a Déu els sofriments d’aquesta hora... No vull de cap manera que em ploreu: és l’únic que us demano. Estic molt content. Us deixo amb pena a vosaltres que tant us estimava, però ofereixo a Déu aquest afecte i tots els lligams que em retenien a aquest món (Pausa). Teresina: sigues valenta! No em ploris! Jo sóc el que he tingut una sort immensa, que no sé com agrair a Déu! Perdona les penes i sofriments que t’he causat involuntàriament. Jo sempre t’he estimat molt. No vull que ploris, sents? (Pausa). i tu, Maria...”

108

La MARIA no pot continuar d’emoció i torna la carta a la seva germana

TERESINA: Deixa’m la carta! Escolta el que et diu: “I tu Maria, pobre germaneta meva! Tu també seràs valenta i no et colpirà aquest cop de la vida. Si Déu et dóna fills fes-los-hi un petó de part meva, del seu oncle que els estimarà des del cel. Al meu cunyat una forta abraçada. D’ell espero que serà la vostra ajuda en aquesta vida, i sabrà substituir-me...” (Pausa). Acaba la carta amb unes paraules per la tieta...

MARIONA: Què li diu?

TERESINA: Escolteu-ho..! “Tia! En aquest moment sento un agraïment profund per tot lo que ha fet vostè per nosaltres. Dintre uns anys ens trobarem en el cel. Sàpigui gastar-los amb gene-

rositat de tota mena. Des del cel pregarà per vostè aquest que tant l'estima...” (Pausa)

La TERESA torna a donar la carta a la seva germana MARIA

MARIA: En Francesc acaba la carta donant records als nostres parents i alguns amics seus. *(Pausa)*. Els diu: *“A vosaltres amics meus us dic que moro content i que em recordaré de tots a l'altra vida...” (Pausa). Amb tot afecte. (Pausa). Francesc...”*

TERESINA: Ens diu que l'han sentenciat a mort...! Morirà?

MARIA: No ploris, Maria! Ja saps que en Francesc t'ha demanat això: que no ploris...! *(Pausa)*. Escoltem, ara, el que et diu el nostre germà a tu Mariona!

MARIONA: No sé el que em diu, i menys després de ser condemnat a mort...Jo havia rebut algunes cartes d'ell! *(Pausa)*. Les conservo totes i no paro de llegir-les *(Pausa)*. Ara una –segurament la última- després de ser condemnat a mort... *(Pausa)*.

Faré un esforç per llegir, però no se si podré... *(Pausa)*

MARIA: Vols que llegeixi jo, Mariona? *(Pausa)*.

MARIONA: No xiqueta! Tinc el pressentiment que en Francesc m'ajuda a llegir la seva darrera carta *(Pausa)*. Veig que està escrita amb llapis com la vostra. *(Pausa)*. Diu així: *“Estimada Mariona. Les nostres vides s'han ajuntat! Déu ha volgut separar-les! A Ell ofereixo, amb tota la intensitat possible, l'amor que et tinc... Jo sento la teva desgràcia, no la meva. Estigues orgullosa, dos germans i el teu promès! Pobra Mariona...”*² *(Pausa)*.

2. Es refereix als dos germans petits de la Mariona, Domènec i Prudenci, morts a Lleida el 21 de juliol i l'1 de setembre de 1936 als 18 i 16 anys respectivament. Membres de la FJCC estan inclosos en la causa de beatificació per martiri *Josep Maria Armengol Serra i 117 companys de la Federació de Cristians de Catalunya*, de la que formen part els fejecistes que van ser morts en el període 1936 – 1939.

TERESINA: Nosaltres, un germà condemnat a mort! Tu, dos germans i el teu promès. Té raó en Francesc quan diu “pobra Mariona...” (*Pausa*). Però no ploris! Continua llegint... (*Pausa*).

MARIONA: *“Mariona: em passa una cosa estranya: no puc sentir cap pena pe la meva sort. Una alegria interna, intensa, forta m’envaeix . Voldria fer-te una carta trista de despedida, però no puc. Tot estic envoltat d’idees alegres com un pressentiment de la Glòria. Voldria parlar-te del molt que t’hauria estimat, les tendreses que et tenia reservades, del feliços que hauríem sét. Però per a mi tot això és secundari. Tinc de donar un gran pas. Una cosa tinc de dir-te: casa’t, si pots! Jo des del Cel beneiré la teva unió i els teus fills. No vull que ploris, no ho vull. Estigues orgullosa de mi. T’estimo. Francesc!”*

TERESINA: Certament que t’estima, Mariona...!

MARIA: El meu germà m’havia dit que morí per Crist havia estat la seva màxima il·lusió.

TERESINA: Jesucrist i la “Federació de Joves Cristians de Catalunya” han donat sentit a tota la seva vida... (*Pausa*).

MARIONA: En Francesc ha viscut estimant... (*Pausa*) i estic convençuda que morirà perdonant!!!

S’apaga la llum lentament mentre les tres noies miren al sostre... al cel.

TELÓ

QUADRE SETÈ

Personatges: *Els narradors*, FRANCESC.

Pantalla: *Mig fosc d'un capvespre. Fotografia de la façana de la Paeria.*

NARRADOR: Després d'escoltar la sentència de pena de mort, en Francesc mostrava una expressió serena i una pau interior que es traslluïa en la seva mirada, talment com si li anunciessin la glòria del cel que poques hores després aconseguiria... (*Pausa*). D'aquesta alegria en feu participar als altres condemnats. Tots junts cantaren l'himne de la perseverança ³que diu:

Amunt germans fem nostra via!
Jesús Rei nostre ens va al davant.
Amunt que és sols camí d'un dia;
Amunt germans, pugem cantant!
Pugem cantant, pel dret camí pugem.
I a nostre Rei seguim. Perseverem.
Que ja amb la mà toquem al cim.

Pugem cantant amb veu serena
l'himne sagrat de nostra Fe
en arribant a la carena
veurem un cel pur i serè.

Pantalla: *Fotografies del pont vell, del cementiri.*

3. *Himne de Perseverança*. Música: P Antonio Massana, S.I. Lletra: P. Ramón Bolós, S.I. Himne de l'Obra d'Exercicis Parroquials, la qual Francesc propagava amb entusiasme. Francesc havia après l'himne i el cantava amb gran devoció. Hores abans de la seva mort el cantà a la cel·la i es veu reflectit en la lletra tal com escriu a la seva germana Teresina en la carta de comiat escrita poc després: «*Teresina: Sigues valenta! no em ploris! Jo sóc el que he tingut la sort immensa que no sé com agrair a Déu! He cantat l'Amunt, que és sols camí d'un dia amb tota la propietat*».

Se sent fressa d'un camió.

NARRADORA: Als volts de les onze de la nit els condemnats foren trets de la Paeria i traslladats amb una camioneta al cementiri de Lleida. Pel camí, FRANCESC va demanar als guardes si podien cantar. No hi van posar obstacle i ells entonaren el “Crec en un Déu,” de mossèn Romeu.

Se sent el cant del “Crec en un Déu” que entonen quatre veus masculines

En arribar i entrar al cementiri els feren posar un al costat de l'altre, amb en Francesc al mig... (*Pausa*). Tranquil i serè, amb les mans juntes, els seus ulls mostraven plena consciència d'aquell moment decisiu. (*Pausa*). Eren exactament dos quarts de dotze de la nit...Francesc fixà la seva mirada amb una expressió d'amor i de perdó vers els que formaven el piquet..

112

Dins un marc fosc, apareix la figura esvelta d'en FRANCESC, que va amb camisa i pantalons de presidiari i calça espartenyes... Ve il·luminada la seva cara....

FRANCESC: Per favor, un moment! Us perdono a tots, i fins a l'eternitat!

Sonen dos trets forts de fusell i resta tot l'escenari completament fosc...

Pantalla: Uns segons després s'il·lumina l'escenari i sona l'Al·leluia de Haëndel a primer pla i amb màxima potència... A la pantalla: vistes de la plaça del Vaticà del dia de la beatificació de Francesc Castelló...

Baixa la música que segueix a segon pla.

NARRADORA: El dia 11 de març del 2001 va ser un dia històric per la diòcesi de Lleida. Francesc Castelló o Aleu fou beatificat pel papa Joan Pau II, juntament amb 234 companys màrtirs, provinents de diferents llocs del món... (*Pausa llarga*).

Puja la musica altra vegada, i passa després a segon terme...

NARRADORA: Francesc Castelló i Aleu, fou un jove fidel a Crist, lliurat als més pobres, enamorat de la seva promesa, seduït per la bellesa la creació. L'existència de Francesc aquí la terra fou curta, però intensa. I brillant: visqué

En la pantalla apareix el papa Joan Pau II dient en italià aquestes paraules: “Visqué estimant i morí perdonant...”⁴

En acabat, apareix el bisbe de Lleida, monsenyor Francesc Xavier Ciuraneta dient una frase relacionada amb el beat. Després, la Sra. Teresa Castelló, germana del beat, que respon a un parell de preguntes.

113

Tornen a sortit vistes de la beatificació a Roma a segon pla i apareixen a primer pla els noms del director i actors, així com del guionista, realitzadors, etc. de l'obra.

Finalment apareix la foto del beat Francesc Castelló, primer amb molta llum i fons musical, per acabar amb la foto fixa i sola durant uns segons...

TELÓ

FINAL DE L' OBRA

4. “Chi sono gli uomini e le donne "trasfigurati"? [...] quelli che, in poche parole, vivono amando e muoiono perdonando” (Qui són els homes i les dones “transfigurats”? [...] aquells que, en poques paraules, viuen amant i moren perdonant). Paraules de l'homilia de SS el papa Joan Pau II en la beatificació dels servents de Déu Francesc Castelló Aleu, José Aparicio Sanz i 231 companys màrtirs (Roma, diumenge 11 de març de 2001).

El Carmel de Lleida

El Carmel de Lleida és una obra certament singular creada i pensada per ser representada dins dels actes commemoratius del 50è aniversari de la consagració del nou temple parroquial de la Mare de Déu del Carme de Lleida el 12 de juliol de 1959.

La parròquia del Carme havia estat saquejada i incendiada el 25 de juliol de 1936, la volta del temple va cedir i es va ensorrar. Únicament van quedar ruïna i devastació. Imatges i devocions que havien perdurat segles van quedar reduïdes a cendres com el Crist del Sant Crucifix, la devoció al qual estava documentada des de l'any 1589.

El temple destruït era l'església de l'antic convent de carmelites que havia desaparegut en aplicar-se la Reial Ordre d'Exclaustració Eclesiàstica del 25 de juliol de 1835 per la qual se suprimien tots els convents en els quals no hi hagués al menys dotze religiosos professos.

115

La parròquia havia gaudit d'una extraordinària vitalitat la dècada dels cinquanta del segle XX i va continuar sent un punt de referència de la vida parroquial en els anys immediatament posteriors.

En els darrers anys i coincidint amb el nomenament de Mn Joan Mora¹ com a rector, la incorporació de comunitats d'emi-grants llatinoamericans i de la nombrosa i devota comunitat

1. Mn. Joan Mora Pedra (Tragó de Noguera 1944- Lleida 2018). Rector de les parròquies de l'Alta Ribagorça (1966-2001) i posteriorment de la Unitat Pastoral formada per les parròquies del Carme, Sant Joan i Sant Pere, apòstol de la ciutat de Lleida fins a la seva mort. Impulsor de la creació de la Fundació Jericó dedicada a l'atenció de les persones sense sostre. Va rebre la Medalla de la Paeria a la Solidaritat 2016.

romanesa catòlica havia tornat a donar un renovat impuls a la vida de la parròquia. A més a més amb el vistiplau del bisbat, la comunitat ortodoxa romanesa tenia la seva seu al saló parroquial que al mateix temps li servia de capella on celebrar la litúrgia. Però com és natural els membres d'aquestes comunitats res sabien de la rica història ni del patrimoni espiritual de la parròquia.

És en aquestes circumstàncies quan fruit de l'amistat entre el Pare Gamissans i l'Enric Castells, president del TOAR, que si bé era feligrès i bon amic del convent dels "frarets" no per això deixava de freqüentar i participar de la vida parroquial², neix la idea d'escriure i de posar en escena una obra de teatre amb un doble propòsit: celebrar l'aniversari de la consagració del nou temple i donar a conèixer història, patrimoni i devocions tant als feligresos de les noves comunitats incorporades a la visa parroquial com als mateixos feligresos lleidatans ja que les vicissituds històriques havien provocat el trencament de la transmissió bé per la desaparició del temple i de les venerades imatges així com per les pèrdues humanes de tots els sacerdots de la parròquia i de feligresos compromesos així com les difícils condicions de vida de la població d'aquells temps.

El projecte va ser comunicat a Mn. Mora que va donar el seu suport incondicional a la idea.

Per tal d'aconseguir aquest doble propòsit, el Pare Gamissans, tal i com ell mateix diu en la presentació que va escriure com a part de la representació, l'obra teatral es divideix en dos parts entrelaçades: allò que es fonamenta en la història i ve declamat per la veu d'uns narradors, i allò que és tradició, llegenda, o si voleu, rondalla, posat en escenes imaginàries. Malgrat que les tradicions i llegendes no són història, cal estimar-les, perquè en reverberen el seu esperit.

L'obra està inspirada en el llibre *La parròquia de Nostra Sra. del Carme de Lleida*, escrit pels esposos i historiadors lleidatans

2. El santuari i el convent de Sant Antoni de Pàdua dels PP Franciscans, coneguts a Lleida popularment com els *frarets*, es troba dintre de la demarcació de la Parròquia de la Mare de Déu del Carme.

Romà Sol i Carme Torres, i també en dos treballs literaris: “L’Església del Carme, un recorregut històric”, de Joan Bellmunt i Figueres, i “El Carme de Lleida” de fra Jordi Gil i Costa, carmelita.

L’obra consta d’una salutació inicial, tota una declaració d’intencions, i quatre actes amb onze escenes. Dintre de cada acte les escenes estàtiques amb imatges de fons i veu dels narradors s’alternen amb escenes dialogades i interpretades per actors.

L’obra es va estrenar el dissabte 30 de maig de 2009, l’any del cinquantenari, al presbiteri de l’església del Carme. La posada en escena va ser a càrrec del grup de teatre TOAR sota la direcció de l’Enric Castells.

El Carmel de Lleida

(obra teatral en quatre actes i onze escenes)

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Narrador

Narradora

Sant Simó Stock

P. Josep Maria, carmelita

Fra Jordi, carmelita

Governador civil

Secretari

Maria

Carmela, amiga de l'anterior

Pepeta

Carmina, filla de Pepeta

Simó, fill de Pepeta

Joan Isanta

Josefa Riba, esposa de l'anterior

Joaquim

Anna, esposa de l'anterior

Salutació

Benvolguts amics, que formeu la comunitat cristiana de la parròquia de la Mare de Déu del Carme de Lleida, i també els qui espontàniament sou aquí amb anhels de cultura o sentiments d'amistat.

Tots sabeu que enguany celebrem les Noces d'Or —cinquanta anys— de la reconstrucció del temple parroquial dedicat a la Verge del Carme. A aquesta església, l'antecedeix un feix bonic d'història i de llegenda que molts desconexeu, i altres en sabeu poca cosa.

Avui, el grup teatral TOAR, amb l'obra literària “El Carmel de Lleida”, vol donar a conèixer ara i aquí, un pomell de fets històrics i de tradicions i llegendes. Tot plegat pot contribuir a un major i millor coneixement d'aquest temple marià, i més encara, a un nou amor i simpatia vostre vers una comunitat cristiana que, a través d'anys i segles, s'ha fet present a l'entorn d'aquest lloc sagrat.

121

L'obra escènica, que avui representem aquí, està escrita pel pare Francesc Gamissans, franciscà, escriptor i periodista. Segons ell mateix, el guió s'inspira en el llibre: “La parròquia de Nostra Sra. del Carme de Lleida”, escrit pels esposos i historiadors Romà Sol i Carme Torre, i també en dos treballs literaris: “L'Església del Carme, un recorregut històric”, de Joan Bellmunt i Figueres, i “El Carme de Lleida” de fra Jordi Gil i Costa, carmelita.¹

1. SOL I CLOT, Roman i TORRES I GRAELL, Maria del Carmen. *La Parròquia de Ntra. Sra. Del Carme de Lleida*. Editat per la Parròquia de la Mare de Déu del Carme. Lleida. 1999.

BELLMUNT I FIGUERES, Joan. *L'Església del Carme, un recorregut històric*. Lleida, 2007.

GIL I COSTA O. Carm., Jordi. *El Carme de Lleida*, Barcelona. 1982.

Ara bé, l'obra teatral es divideix en dos parts entrelaçades: allò que es fonamenta en la història i ve declamat per la veu d'uns narradors, i allò que és tradició, llegenda, o si voleu, rondalla, posat en escenes imaginàries. Malgrat que les tradicions i llegendes no són història, cal estimar-les, perquè en reverberen el seu esperit. Així, doncs, veritat i fantasia van unides en l'obra escènica “El Carme de Lleida,” que tot seguit obrim a la vostra mirada i atenció.

Gràcies!

PRIMER ACTE

ESCENA PRIMERA

En un bosc espès apareix agenollat i vestit de frare, el fundador dels carmelites, sant Simó Stock, mirant estàtic al cel... Fons musical, a ser possible, l'Ave Maria de Schubert o el preludi de Bach amb melodia de Gounod... A poc a poc, augmenta una llum que prové d'un costat i que il·lumina el rostre de sant Simó Stock... No apareix la figura de la Mare de Déu, només se sent la seva veu

FRA SIMÓ STOCK: Flor del Carmel, sarment florit, esplendor del cel! Verge fecunda i singular. Oh Mare dolça, sens pecat original, als frares carmelites doneu la vostra protecció privilegi i sigueu la seva guia, vós que sou l'estrella del mar..! (*Pausa*).

MARIA: Servent del Senyor i fill meu, fra Simó. Aquest és la gràcia i un privilegi per a tu i per a tot l'orde de frares carmelites: en la vida us protegiré, en la mort us ajudaré i després de la mort us salvaré... (*Pausa*). Tots aquells i aquelles que portin l'escapulari del Carmel sobre seu i morin amb ell, se salvaran...

123

Música a primer pla; disminueix després i s'apaga la llum...

TELÓ

ESCENA SEGONA

En escena: *Pintura de Sant Simó Stock*

NARRADOR: Qui era fra Simó, i qui eren els frares carmelites?

Ens trobem en plena Edat Mitjana. Els frares carmelites es deien així perquè s'havien aplegat a la muntanya del Carmel, a Terra Santa. Portaven una vida eremítica i al mateix temps comunitària. Però, perseguits pel sultà d'Egipte, deixaren Mig Orient i vingueren a Europa. (*Pausa*).

Vers l'any 1235, trobem carmelites a Sicília, a França i Anglaterra.

És en aquest darrer país on descobrim fra Simó Stock com a general de l'orde i gran devot de la Mare de Déu. (Pausa). A ell li fou donat per la Verge, l'escapulari gloriós, signe de fe, de gràcia i de salvació. Després de vint anys de govern, fra Simó Stock morí a Bordeus en fama de santedat l'any 1265. (Pausa).

124

En escena: *Quadre del rei Jaume I*

Ja en vida de sant Simó, l'any 1254, els carmelites fundaren convents a Espanya. Per aquest temps, el rei Jaume I, home fort de la Mediterrània i profundament religiós, fou un gran protector dels ordes religiosos. Als carmelites els obrí les portes dels seus dominis per fundar-hi convents. El primer fou a Perpinyà, l'any 1265. (*Pausa*). Mort el monarca, els seus descendents fundaren convents a València, Osca, Zaragoza, Barcelona, Girona; i a Lleida l'any 1272. Amb aquesta fundació arriba a la nostra ciutat la devoció a la Mare de Déu del Carme, que fou titular del convent i l'església que es bastiren als afores, a l'inici de camí de Corbins. (*Pausa*).

En escena, quadre o pintura del convent de carmelites

El cenobi d'aquests frares fou una pila d'anys i segles centre de vida monàstica, llar de pregària i meditació, casa d'acollida per a multitud de pelegrins. (*Pausa*). No sempre, però, visqueren en pau... La primera gran sotragada fou a mitjans del segle xv. Lleida es revoltà contra el rei Joan II i féu costat al Príncep de Viana. Els lleidatans perderen la guerra i la ciutat fou desfeta i empobrida. S'enderrocà l'església i el convent dels carmelites i es destruï el retaule de pedra de l'altar major; però es conservà per miracle la imatge de la Verge del Carme. (*Pausa*). La salvaren mans amoroses...

TELÓ

ESCENA TERCERA

Personatges: MARIA, CARMELA.

Escenificació: *cuina i menjador d'una casa de pagès; foc a terra i xemeneia, taula i unes cadires...*

MARIA: Entra Carmela, no tinguis por! S'ha acabat la guerra, i n'hem de donar gràcies a Déu..! Hem perdut moltes coses..! *(Pausa)*. Però s'han salvat els nostres homes, els marits i fills...

CARMELA: Tens tota la raó, Maria! Però, quines coses hem perdut?

MARIA: Entre d'altres, el convent dels carmelites. Ja saps que la guerra ha estat entre pare i fill, vull dir, entre el rei de Castella, i el Príncep de Viana. El fill morí -alguns diuen enverinat- i la guerra civil catalana ha continuat entre uns i altres. Foren els seguidors del Príncep de Viana els qui enderrocaren el convent i l'església, perquè tenien por que les forces militars del rei en fessin un setge pels seus soldats... Però s'ha salvat la imatge de la Mare de Déu...

126

CARMELA: Què dius ara! És veritat? Jo no ho sabia pas! I com ha estat això? *(Pausa)*. Qui la tenia amagada?

MARIA: Nosaltres, Carmela, nosaltres! El meu marit i jo..! Abans que entressin els soldats del rei, el meu home, en Pere, anà al convent, i el prior li confià la venerable i preciosa imatge. Se l'endugué de nit aquí casa... *(Pausa)*. La vols veure? Vine, segueix-me..! *(Pausa)*. No caiguis, que aquests graons són atrotinats, són perillosos! *(Pausa)*.

Desapareixen totes dues, però continua sentint-se com parla la MARIA.

Puja, puja, no tinguis por... Pausa. Mira, mira...

CARMELA: Oh, que bonica! I quant temps l'heu tinguda oculta?

MARIA: Un parell d'anys, Carmela! Encara no havien nascut els nostres fills...

Entren totes dues de nou a l'escenari.

Més d'una vegada vingueren els guerrers del rei a fer registres; no se què volien... però el meu home, en Pere, havia ficat la imatge dins una caixa de fusta i la guardà a les golfes, sota un munt de trastos que la tapaven i dissimulaven, i no es veia, saps? *Pausa* Així s'ha salvat, noia! (*Pausa*).

CARMELA: Darrerament sembla que al nostre país, les coses han canviat. (*Pausa*). No es veuen militars, ni soldats ni escopetes. *Pausa*. No es persegueix la religió. La gent viu en pau. (*Pausa*). Amb poc temps s'ha restaurat el convent i l'església de la Verge. (*Pausa*). Els frares resen molt, visiten els malalts i ajuden els pobres ... (*Pausa*).

MARIA: És ben cert, Carmela! A mi em fa gràcia el germà, fra Jordi. Sempre se'l veu pels rodejat de mainada... Li tiren de la caputxa, li fan pam i pipa, i no els diu res! Al contrari: juga amb ells i els explica contes... (*Pausa*). Tornant al que dèiem de la imatge de la Mare de Déu, el meu marit està disposat a tornar-la als frares per tal que ocupi altra vegada l'altar major de l'església. (*Pausa*).

CARMELA: Farà molt ben fet en Pere, i tothom us agrairà el que heu fet per salvar l'estàtua. *Pausa* Abans de marxar, Maria, vull besar l'escapulari de la Verge. (*Pausa*). Deixa'm passar...

MARIA: Passa, passa ! (*Pausa*).

Surten totes dues de l'escenari. Se sent que resen una Ave Maria, sota un fons musical i marià... (Els "Goigs a la Verge del Carme",¹ una Salve...)

TELÓ

1. *Goigs a la Verge del Carme*, venerada a la seva parròquia de Lleida. Lletra: Antoni Fortuny. Música: Lluís Climent. Goigs premiats al certamen de l'Acadèmia Mariana de Lleida l'any 1998. Imp. Miró. Lleida 1998.

ESCENA QUARTA

Vista del convent vell dels carmelites

NARRADOR: A Lleida, la història de l'església i el convent dels carmelites -i posteriorment la parròquia de la Mare de Déu de Carme- ha estat un feix atapeït de fets: moments esplendorosos uns, i dissortats d'altres; guerres fratricides per un cantó i ressorgiment de pau i concòrdia; indiferència i fredor religiosa i renovellament espiritual. (*Pausa*). Una cosa és certa: mai per res desaparegué la devoció popular a la Mare de Déu del Carme... S'ha mantingut ferma a través dels anys i segles, fins els nostres dies... (*Pausa*).

Així per exemple, en la guerra i després de la guerra dels Segadors, l'any 1640... hi hagué destrucció, sofriment... i la cabòria d'enderrocar esglésies i convents... Però, seguí després una època gloriosa: altre cop s'aixecà el convent i l'església del seu costat. Aquesta vegada dintre la ciutat i a l'empara dels seus murs. (*Pausa*). També aquesta vegada presideix el nou altar la vella imatge de la Mare de Déu del Carme, que s'havia tornar a salvar de la destrucció. (*Pausa*).

Un segle més tard, esclata la Guerra de Successió. Lleida cau sota les tropes de Felip V, que entren a sang i a foc pel portal anomenat de la "Magdalena." El convent i l'església, propers a aquest portal, resten malmesos i abandonats, fins que l'any 1786, refet el temple i restaurat el convent, hi tornen els carmelites. (*Pausa*).

Cosa semblant esdevé en la primera meitat del segle XIX amb la guerra del francès. Aquesta vegada, però, foren foragitats els frares. El monarca de les Gàl·lies volia una Església sotmesa i captiva, cosa que no trobà. (*Pausa*). En revenja, un decret de l'any 1811 del governador francès, Baró d'Henriot, mana que tots els frares vesteixin com els capellans i visquin a casa dels seus parents. El convent del Carme es converteix en caserna, i l'església en magatzem de farratges per les cavalleries militars.

La imatge de la Mare de Déu és traslladada a la parròquia de Sant Joan de Lleida. *Pausa*.

Tres anys després, el 1814, acaba la guerra, i la pau torna i reviu al país. Els carmelites recuperen el convent i església. Han pres de nou l'hàbit i han refet la vida conventual. Com sigui que el temple de la parròquia de Santa Magdalena fos malmesa per escomeses bel·ligerants, es determina que els fidels siguin acollits a l'església dels carmelites, que assumeix des de llavors dues realitats diferents: és un fogar de devoció mariana i una llar estable de la nova parròquia. *(Pausa)*.

L'any 1835, la reina Isabel II és proclamada reina d'Espanya i l'ala política dels constitucionalistes ateu tornen al poder. *(Pausa)*. La qüestió dels religiosos torna a estar sobre la taula. El mateix any es publica la Llei d'Exclaustració i són clausurats tots els cenobis del país, fent-se l'Estat amb els seus béns... Fou aquest any i per aquest motiu que els carmelites observants deixarien Lleida per sempre més... *(Pausa)*. Marxaren el 25 de juliol de 1835 amb sentiment i tristesa propis, i de tot el veïnat. *(Pausa)*. La parròquia del Carme quedà llavors sota regim exclusiu del clergat diocesà, fins avui... *(Pausa)*.

ESCENA CINQUENA

Un despatx de Governació de Lleida. Una taula i cadires. El GOVERNADOR CIVIL i un SECRETARI. Entren dos frares carmelites: el PARE JOSEP MARIA i FRA JORDI DE LA CREU.

GOVERNADOR CIVIL: (*S'adreça al pare Josep Maria*). Vós sou el prior dels carmelites?

P. JOSEP MARIA: Sí, senyor!

GOVERNADOR CIVIL: Podeu seure! (*Pausa*). Anem al gra! Vós coneixeu perfectament la llei d'exclaustració forçosa i de Desamortització, promulgades el 25 de Juny d'aquest any de 1835, amb les quals lleis es dicta que queden tancats tots els convents de frares i monges que no comptin amb un mínim de 12 membres. (*Pausa*). Aquest és el cas de vostès, perquè només són sis frares. A partir, doncs, de quatre setmanes i un dia, contant avui, vosaltres heu d'abandonar els immobles lliurant totes les claus a aquesta Delegació del Govern.

P. JOSEP MARIA: No és pas la primera vegada en la història que es dicten lleis tan arbitràries i injustes!

GOVERNADOR CIVIL: Carai! Ni arbitràries ni injustes, senyor! La llei ha estat aprovada pel Parlament i ha obtingut majoria de vots. Tampoc és injusta, perquè l'import de la venda d'aquests edificis, seus fins ara, anirà pels pobres.

P. JOSEP MARIA: Pels pobres, diu? Tant de bo fos així! Però en dubto! (*Pausa*). Els pobres no tenen diners per comprar res. Són uns quants aprofitats que s'ho faran seu amb un preu irrisori, i ho tornaran a vendre al preu que sigui... (*Pausa*).

FRA JORDI: Sr. Governador, ja heu tancat el nostre convent de Borges Blanques i de Tàrraga; només faltava ara el de Lleida! Prou sabeu que els ciutadans s'hi han oposat i han lliurat a la Paeria un grapat d'aplec amb signatures demanant la nostra presència i continuïtat aquí. Però feu el sord! També s'hi ha oposat el Sr. Bisbe, monsenyor Renteria, que per això l'heu perseguit i desterrat de la diòcesi... Ja veig que no hi ha res a fer..! (*Pausa*)

GOVERNADOR CIVIL: (*Adreçant-se al P. Josep Maria, li diu:*) Per favor, signeu la constància de l'ordre rebuda...

El secretari lliura al pare Josep Maria uns papers i una ploma de tinta per escriure.

Per altra banda, jo estic satisfet de complir aquest comandament, perquè no crec en Déu, ni els capellans i frares!

Pausa.

FRA JORDI: Doncs, miri senyor: jo crec en Déu Pare i en la Mare de Déu del Carme! I també crec i estimo els meus germans de comunitat, frares Carmelites. (*Pausa*). I encara li vull dir una altra cosa: tot aquest barri de Lleida és molt devot de la Verge, i estima molt els carmelites, sap? (*Pausa*).

P. JOSEP MARIA: Nosaltres acceptem l'expulsió injusta; marxarem del convent i de Lleida el dia abans, però la Verge del Carme continuarà protegint el poble fidel.

FRA JORDI: Estic convençut que vindran temps difícils, com ara, però mai no quedarà Lleida sense la protecció de la Mare de Déu. (*Pausa*).

131

GOVERNADOR CIVIL: Il·lusions i somnis! Vanes esperances! Un fracàs absolut per l'Església catòlica! (*Pausa*)

P. JOSEP MARIA: (*Acomiadant-se*) Que Déu no us ho tingui en compte!

FRA JORDI: ... i que l'escapulari del Carme salvi la vostra ànima! (*Pausa*).

Surten els dos frares per una porta, i el governador i secretari per l'altra.

TELÓ

SEGON ACTE

ESCENA SISENA

En escena, vista de la ciutat de Lleida del segle XIX.

NARRADORA: Perquè els carmelites observants deixaren Lleida? (*Pausa*). No la deixaren, foren foragitats! (*Pausa*). Des de l'any 1834 al 1844, les relacions Església-Estat foren caòtiques: sovintejaven greus enfrontament: l'exclaustració dels frares i monges, les lleis desamortitzadores, el desterrament de bisbes, la prohibició de conferir ordes sagrades, i fins l'intent de constituir una Església cismàtica, separada de Roma. (*Pausa*). Quan el 13 de març de 1851 es signà el Concordat entre la Santa Seu i el Govern espanyol, s'obrí un nou període de més tolerància per l'Església espanyola, per les comunitats cristianes; també per la parròquia del Carme, on continuaren dirigint-la sacerdots diocesans de gran prestigi i zel apostòlic. (*Pausa*).

És el temps que apareixen confraries i entitats que fan de la parròquia el centre i motor de la seva acció. Neixen les Conferències de Sant Vicens de Paul, que duen a terme una tasca de caritat centrada en l'ajut i atenció personalitzada. (*Pausa*). Cal recordar el temps litúrgic de Quaresma i Setmana Santa, que ocupen unes setmanes de catequesi d'infants i conferències per adults (*Pausa*).

Així mateix continuà la devoció a la Mare de Déu del Carme i la imposició del seu escapulari als nens i nenes de Primera Comunió. (*Pausa*).

L'any 1881 esdevenen dues referències joioses: la Verge del Carme torna a presidir l'altar major del temple, i és declarada copatrona de la parròquia². (*Pausa*).

2. El convent del Carme es trobava dins de la demarcació de l'antiga Parròquia de Santa Maria Magdalena. Tal i com el narrador diu a la quarta

En les dècades que segueixen es consolida l'eixample urbà de la mateixa parròquia. S'adquireix un solar amb “pamets de cel” que els feligresos compraven. Això va permetre fer realitat el somni de bastir el nou temple i la casa parroquial vers la Rambla Ferran.

Quan l'any 1890 el bisbe Messeguer, tot just arribat Lleida, fa la seva primera Visita Pastoral a les parròquies de Lleida —i entre elles la del Carme—, constata alguns petits defectes que cal corregir. Només de la parròquia del Carme no en assenya-la cap deficiència; tot es desenvolupa amb normalitat i zel... *(Pausa).*

Fotografies dels bisbes Miralles, Irurita i Huix.

En aquests anys, Lleida gaudeix de diversos bisbes: monsenyor Josep Miralles, Manuel Irurita i Salvi Huix; i pel que fa a la direcció de la parròquia és el temps de zelosos i acreditats rectors; entre ells, mossèn Ramon Soler i mossèn Ramon Franch. *(Pausa).*

133

Fotografia a primer pla d'un escapulari.

Entre les moltes institucions parroquials d'aquells temps, cal posar l'accent en la Confraria del Carme. Tothom en podia

escena d'aquesta obra, en acabar la guerra del francès el temple parroquial havia quedat seriosament malmès per la qual cosa es decideix que l'església del convent aculli la parròquia de manera provisional. La Mare de Déu del Carme titular del convent i de la seva església presidia des de l'altar major mentre que la imatge de Santa Maria Magdalena, titular de la parròquia fou entronitzada en un altar lateral. En 1837 l'església esdevé seu definitiva de la parròquia. La imatge de Santa Maria Magdalena passa a presidir l'Altar Major mentre que la de la Mare de Déu del Carme passa a un altar lateral. Santa Maria Magdalena serà la patrona titular de la parròquia en solitari fins 1881. No és fins 1946 quan un decret del bisbe Manuel Villar crea l'actual parròquia de Santa Maria Magdalena, que la Verge del Carme esdevé titular única de la seva parròquia.

ser membre. Calia, però, rebre l'escapulari i portar-lo sempre damunt. Els confreres havien de ser cristians convençuts, persones d'oració i sagraments, pacífics, solidaris i caritatius amb els més pobres del barri, i propagandistes de la devoció a la Mare de Déu del Carme... *(Pausa)*.

TELÓ

ESCENA SETENA

Un nen i una nena: Simó i Carmina. La mare: Pepeta. Ambient casolà

CARMINA: Mare, saps que hem vist avui amb en Simó?

PEPETA: Què?

CARMINA: Digues-ho tu, Simó!

SIMÓ: Jo?

CARMINA: Sí, tu, perquè ets més gran i t'expliques mes bé.

SIMÓ: Hem vist una cosa que ens ha ensenyat la padrina quan es vestia abans de posar-se el jersei. Era una peça petita i quadrada de roba, cosida amb un cordó que li penjava del coll.

CARMINA: Jo no li havia vist mai, però ella ens ha dit que se'n diu “escapulari” i que l'ha dut sempre, tota la vida... Mare, que és un escapulari?

PEPETA: Ah! Ja sé el que voleu dir! És clar, vosaltres a estudi i pel carrer només veieu nois i noies amb penjolls de llauna o plàstic. S'ho posen al nas, a les orelles, als dits, i fins i tot al melic... Vosaltres sabeu què signifiquen totes aquestes andròmines? I perquè les porten?

SIMÓ: Jo no ho sé, però tampoc no em fa cap gràcia punxar-me una orella per penjar-hi una recada... *(Pausa)*.

CARMINA: Saps, mare, la nena de Can Bomba ensenya el melic, on li brilla un ... Què vols que et digui..! I ella tan tranquil·la..!

PEPETA: Amb això veig que penseu com el vostre pare i jo... A cap dels dos no ens agraden aquestes novetats estranyes. *(Pausa)*.

CARMINA: Mare, explica'ns què és un escapulari!

PEPETA: Doncs una mica ja ho ha dit en Simó. L'escapulari és un retall de roba on hi va dibuixat o brodat una de la figura de la Mare de Déu. És veritat que la padrina l'ha dut sempre sobre. Jo, quan era petita com vosaltres, ja li havia vist, mireu si en fa d'anys! *(Pausa)*.

CARMINA: I què vol dir “escapulari?”

PEPETA: Vols dir què significa?

CARMINA: Sí, què significa?

PEPETA: Significa i vol dir que la Mare de Déu tindrà cura especial d'aquells i aquelles que porten amb devoció l'escapulari. Això ho va revelar la mateixa Mare de Déu a un frare carmelita que es deia Simó, com tu, i que després fou sant: sant Simó Stock. *(Pausa)*. Justament, fou la padrina que, quan tu vares néixer i et vàrem batejar, volgué que et poséssim Simó.

CARMINA: I potser a jo em posareu Carmela pensant en la Mare de Déu del Carme.

PEPETA: Justa la fusta! Així fou. *(Pausa)*. I fixa't que el teu padrí, que no és pas de missa ni de gaire sants, li agradà aquest nom teu. *(Pausa)*.

SIMÓ: I els homes també portaven l'escapulari?

PEPETA: Molts anys enrere, sí, i no se'n donaven pas vergonya. *(Pausa)*. També els que són "fans" del Barça avui, porten andròmines sobre l'americana i no els fa vergonya... *(Pausa)*. Ara, però, per motius higiènics, també l'escapulari ve en forma de medalla, on hi ha estampada la figura de la Verge.

SIMÓ: De medalles, en duen moltes els polítics; oi, mare? *(Pausa)*.

CARMINA: Mare, ensenya'ns l'escapulari de la padrina, ara que no hi és... *(Pausa)*.

PEPETA: No hi tinc cap inconvenient. Espereu-vos un moment. No us moveu. *(Pausa)*.

La mare surt de l'escenari i torna tot seguit amb un escapulari a les mans.

PEPETA: Mireu. Això és un escapulari. I aquest és el de la padrina. *(Pausa)*.

CARMINA: Oh, que bonic! I és brodat! I perquè serveix?

PEPETA: Ja us ho he dit abans. És un senyal extern d'amor a la Mare de Déu, de confiança, i és com una promesa d'imitar les seves virtuts.

SIMÓ: Què vol dir la paraula “escapulari”?

PEPETA: Vol dir el vestit extern que portaven antigament —i que encara porten avui uns frares— durant el treball. *(Pausa)*.

CARMINA: Oi que aquests frares són els que hi havia a la nostra parròquia del Carme?

PEPETA: Sí, sí, i es deien carmelites; i la seva església era dedicada —i encara ho és ara— a la Mare de Déu del Carme. *(Pausa)*. Tornant a l’escapulari, un cop a l’any, ve el Sr. Bisbe a la parròquia, i a tots els nens i nenes que han fet la Primera Comunió i volen, els imposa l’escapulari. *(Pausa)*.

CARMINA: En Simó i jo férem la Primera Comunió l’any passat. Podrem rebre l’escapulari? *(Pausa)*.

PEPETA: I tant! *(Pausa)*. Podreu rebre’l, i podreu portar-lo penjat al pit. *(Pausa)*.

SIMÓ: Jo m’estimo més dur-lo sota la camisa! *(Pausa)*.

PEPETA: És igual! *(Pausa)*. La qüestió és que sigueu bons xiquets. *(Pausa)*. Ara aneu a jugar, que jo haig de fer el sopar. *(Pausa)*.

137

Surten tots dos de casa, al carrer...

PEPETA mira un quadre o calendari de la Mare de Déu del Carme penjat a la paret.

Música de fons...

PEPETA: Mare de Déu del Carme, pregueu per nosaltres!

TELÓ

ESCENA VUITENA

NARRADORA: Passem l'any 1936 al 1939. Són jornades tràgiques d'una guerra civil i de persecució religiosa, i d'un posterior redreçament joios de vida cristiana. Dues etapes ben diferenciades. La primera, temps de mort; la segona, temps de vida. (*Pausa*).

A Lleida, la guspira d'odi a la religió s'incendià el 20 de juliol del 36. Es manifestà en la crema d'esglésies, en la persecució aferrissada de catòlics i de sacerdots i religiosos en particular. Només cal dir que la diòcesi lleidatana fou la segona d'Espanya en sacerdots assassinats, i el seu nombre, amb el bisbe Huix al capdavant, representà el 65 per 100 del clergat. (*Pausa*).

Foren vilment assassinats el rector i el sis preveres restants que tenien cura de la parròquia del Carme³. Anys després, el 1969, fou col·locada en el temple parroquial una làpida en record d'aquest martiri. (*Pausa*).

138

L'església fou saquejada i incendiada el 25 de juliol del mateix any 1936.

Tot cremà en la gran foguera: altars, bancs, imatges, arxiu, documentació, llibres litúrgics i ornaments. La volta del temple cedí i s'ensorrà. (*Pausa*).

La imatge del Sant Crist fou llençada també a la foguera, però la testa se salvà, gràcies a una dona pietosa que ho veié, retirà el cap del foc, l'embolcallà amb un davantal, i se l'emportà. Gràcies a la família Coll-Ichart, que l'amagà devotament, es conserva encara avui. (*Pausa*).

3. Mn. Josep Franch Mora (Lleida, 1878–1936), rector de la parròquia. Mn. Josep Lamolla Esteve (Lleida 1903–1936), vicari parroquial. Mn. Montserrat Badia Alòs (Os de Balaguer 1871 – Lleida 1936), adscrit. Mn. Salvador Fàbrega Aran (Lleida 1882–1936), beneficiat. Mn. Josep Solé Companys (Borges Blanques 1867 – Lleida 1936), beneficiat. Mn. Josep Chavarría Aguilar (Lleida 1884–1936), beneficiat. Mn. Ramon Torres Sahún (Lleida 1875–1936), beneficiat. Tots ells estan inclosos en la causa de beatificació de Rafael García Segura i 168 companys, preveres i seglars, màrtirs.

La imatge de la Mare de Déu del Carme, patrona de la parròquia no es cremà. La retiraren, la carregaren en un camió i se l'endugueren, sense que mai més se n'hagi tingut notícia.

La casa parroquial, recentment acabada, però no inaugurada, fou confiscada per Estat Català. (*Pausa*).

Així fou com la parròquia del Carme de Lleida visqué dies de mort. El redreçament espiritual comença el 12 d'abril de 1938, en què monsenyor Manuel Moll i Salord, bisbe auxiliar de Tortosa, fou nomenat Administrador Apostòlic de Lleida. (*Pausa*).

Una data important de la segona meitat del segle xx, que cal inscriure amb lletres d'or en els annals parroquials, és la benedicció del nou temple, el 12 de juliol de 1959! (*Pausa*).

Amb motiu d'aquest esdeveniment, mossèn Ramon Torres, rector d'aquella època, va escriure: “La inauguració d'un temple passa només cada mil anys o més. Déu ha escollit als feligresos i preveres d'avui per ser testimonis de la gràcia de la nova església.”

Enguany celebrem amb les Noces d'Or de la nova església de la parròquia del Carme! (*Pausa*). I ho fem amb agraïment i joia...

Música...

TERCER ACTE

ESCENA NOVENA

Advertiments a tenir en compte:

- *S'iniciarà l'escena amb música de fons que molt lentament anirà progressant de so, vigor i rapidesa.*
- *La narració anirà alternativa amb veu masculina i femenina segon va indicat en el text.*
- *L'exposició del text anirà al mateix ritme de la música, això és, a poc a poc al principi, amb més intensitat de veu i rapidesa després, fins al final.*
- *En cada punt dels narradors s'exhibirà, si és possible, la foto adient ampliada.*

140

NARRADOR: Després de la revolta incivil del 36, a finals del 1938 es restableix el culte, i l'església del Carme comença a caminar. Malgrat que el temple estava en pèssimes condicions, sota teulada i amb espais oberts a l'exterior, sense cap comoditat, foren les de llavors les celebracions eucarístiques més pobres i alhora més riques que s'han fet mai!

Pausa-Música

NARRADORA: El mateix any 1938, l'església del Carme recupera dues de les seves campanes. Abans en tenia quatre, dos grans i dos petites. Ara recupera les dos grans. Les altres hauran d'esperar un any. Després de tots els sofriments, els pics i repics anuncien altra volta del moment.

Pausa-Música

NARRADOR: Data assenyalada i esclat d'un creixent redreçament fou el 16 de juliol de l'any 1939, festa de la Mare de Déu del

Carme, que aquest any coincidí en diumenge. Misses a cada hora. És la primera celebració patronal després del trasbals sofert. Novenari, corrua de fidels, temple atapeït, i la joia de la processó amb carrers guarnits, balcons adomassats i ambient festiu, perquè els veïns s’hi sumen organitzant la festa al carrer, paral·lelament als actes religiosos.

Pausa-Música

NARRADORA: En els anys de la dècada 1950-1960 i següents, malgrat moltes mancances que es pateixen, és un període curull d’afanys apostòlics i de profunda vida parroquial.

Pausa-Música

NARRADOR: L’any 1954 es comença el nou temple parroquial. Des del febrer d’aquest any fins el juliol de 1959, la parròquia es trasllada interinament la sala “Novetats” de la plaça de mossèn Cinto Verdager.

141

Pausa-Música

NARRADORA: “*El Full parroquial*,” que fou l’habitual mitjà de comunicació de la parròquia amb la feligresia. Era repartit gratuïtament i n’aparegueren 90 números. Se’n arribaren a distribuir 1. 500 exemplars. Sortosament avui, l’arxiu de la parròquia en conserva la col·lecció completa

Pausa-Música

NARRADOR: “*Dia de la parròquia*” un cop l’any. Se celebrava espiritualment i materialment. Actes religiosos, lúdics i culturals. Entre els primers: la celebració solemne de l’Eucaristia, unió comunitària de la feligresia i una Hora Santa d’acció de grà-

cies. Entre els segons, exposicions d'ornaments sagrats, jocs d'infants, competicions, vetllades literàries, concerts de corals i festivals de tota mena.

Pausa-Música

NARRADORA: “*L’Acció Catòlica.*” És l’apostolat organitzat del seglars al servei de l’Església. És una de les primeres estructures parroquials que es posà a caminar. Foren establertes les quatre branques: homes, dones, joventut masculina i joventut femenina.

Pausa-Música

NARRADOR: “*Catequesi.*” Fou un tret gairebé carismàtic del període. S’hi esmerçaren els majors esforços. L’ensenyament de la fe arribava, amb distints noms, als infants, joves i adults.

142

Pausa-Música

NARRADORA: “*Escoles parroquials.*” El vessant docent i formatiu en la tasca de la parròquia, esdevé prioritari. És una oferta a la societat com un servei de suplència, i té per destinataris aquells xiquets i joves que, per diverses causes, no poden accedir a una formació intel·lectual o professional adequades. Tots dos sectors foren atesos per la parròquia.

Pausa-Música

NARRADOR: També pels joves s’organitzaren diversos moviments culturals i lúdics, com ara, xerrades formatives, excursionisme, esport, cine-forum, i especialment teatre. Cal afegir per Nadal, un concurs de Pessebres i els Pastorets.

Pausa-Música

NARRADORA: En les mostres externes de fe, hem d'assenyalar les cèlebres catifes que, amb motiu de la processó de la festa de Corpus Christi i de la Mare de Déu del Carme, s'adornava el terra dels carrers de la ciutat, amb rams de flors de tots colors que duïen els mateixos feligresos.

Pausa-Música

NARRADOR: La post-guerra fou un temps de penúries econòmiques. Eren molts els que vivien precàriament. L'acció social de l'Església és una exigència evangèlica; calia donar ajut al que ho necessitava. El Carmel ho feu amb les "Conferències de Sant Vicenç de Paül," i posteriorment amb el "Secretariat de Caritat. Ajut econòmic, aliments, roba, aparells ortopèdics, tràmits davant organismes oficials, etc. Tot per resoldre les greus dificultats dels més pobres i marginats.

143

Pausa-Música

NARRADORA: La dècada dels 60-70 fou el temps del cèlebre Concili Vaticà II i del Post-Concili. Uns anys de confrontació i revisió d'actituds, de reformes litúrgiques, de debat intern i d'opcions que calia fer. El Carme escollí el camí de l'evolució, el senderó d'un progressiu *aggiornamento*, sense sotracs ni cap ruptura.

Pausa-Música

NARRADOR: Més tard vingué l'aplicació de noves normatives litúrgiques i pastorals que configuraren un nou mapa apostòlic i de disseny en l'acció, sense esgarrinys ni enfrontaments.

Pausa-Música

NARRADORA: Un fet d'aquesta època fou la nova imatge de la Verge del Carme, costejada per subscripció popular. Substitueix la desapareguda l'any 1936. És del cèlebre escultor Enric Monjo i Garriga.

Pausa-Música

NARRADOR: La imatge mai no ha deixat el temple. Inclús quan les obres obligaren a la parròquia a traslladar-se a un local provisional, ella és quedà en una petita capella annexa al temple. Ha estat sempre la flama i el símbol de la continuïtat i permanència.

Pausa-Música

NARRADORA: L'esdeveniment més transcendental de la història del Carmel a Lleida durant el segle xx fou la inauguració del nou temple el 12 de juliol de 1959. Ara fa 50 anys, i enguany celebrem les Noces d'Or d'aquell esdeveniment gloriós.

Pausa-Música

TELÓ

ESCENA DESENA

Dos matrimonis amics de certa edat i de certa posició econòmica. Un és l'amfitrió de l'altre. El primer està format pels esposos Joan Isanta i Josefa Riba, padrins de la festa d'inauguració del nou temple. El segon matrimoni és una parella d'amics, que es diuen Joaquim i Anna.

Ambient casolà i senyorial. La Sra. Josefa serveix cafè als invitats.

SRA. JOSEFINA: Com el voleu el cafè, normal o tallat?

SRA. ANNA: Normal!

SR. JOAN: Jo també... *(Pausa)*. Ha passat un mes i mig i sembla que era ahir. Tot Lleida es volcà a la festa. *(Pausa)*.

SRA. ANNA: Tu Josefina pots estar contenta. Encara em sembla que et veig quan el Sr. Bisbe et felicita. *(Pausa)*.

SR. JOAN: Fou mossèn Ramon que ens demanà per ser padrins de la diada. No ens hi podíem negar. A més a més és un sant baró! *(Pausa)*.

145

SR. JOAQUIM: Nosaltres fa pocs anys que vivim al barri i sabem poca cosa de l'origen i del procés en l'edificació d'aquesta església. Deu tenir la seva història interessant. *(Pausa)*.

SR. JOAN: I tant! Interessant i pintoresca, Quimet! És llarga, molt llarga. *(Pausa)*.

SRA. JOSEFINA: Però la pots resumir.

SRA. ANNA: Jo, quasi no en sé res!

SR. JOAN: No explicaré la història del primer projecte, que no es dugué a terme, malgrat que, segons la meva opinió, era millor que el segon. *(Pausa)*. Fou l'any 1950 que el senyor rector, mossèn Ramon Torres, posà fil a l'agulla. *(Pausa)*. Un organisme oficial, "Regiones Devastadas", encarregà el projecte tècnic a l'arquitecte Lluís Domènech, i més tard fou un altre arquitecte, Gabino Lagarriga, el qui feu un nou estudi tècnic. El mateix organisme oficial, en la persona del seu director, signà un document en el qual es feia càrrec de la

despesa global de l'edifici, que pujà a tres milions de pessetes d'aquell temps. *(Pausa)*.. El temple seria d'una sola nau. S'hi entraria també per la Rambla Ferran. *(Pausa)*.. No es preveia la planta soterrani que s'hi afegí molt temps després, costejada pels feligresos. *(Pausa)*.

SRA. JOSEFINA: Jo recordo que mentre es derrocava l'antiga església, el culte i altres actes litúrgics es traslladaren provisionalment a un local de la plaça de mossèn Cinto Verdaguer... Això fou pel gener del 54.

SR. JOAN: S'enderrocà l'església vella bastida pels frares carmelites a les darreries del segle XVIII. Tristesa pel que desapareix per sempre més, i joia per la continuïtat, garantida amb la construcció d'un nou temple on si mantindria el mateix esperit de fe, forjat al llarg de moltes generacions. *(Pausa)*.

SRA. JOSEFINA: Jo havia sentit a dir a la meva padrina que no se quin any del segle passat hi hagué a Lleida una explosió d'un polvorí de guerra. Fou terrible; no quedà ni un sol vidre en les finestres de la ciutat i molts edificis varen caure... Moriren més de 500 soldats francesos, sense contar els ferits; i no obstant això, no morí ni un sol lleidatà... El prodigi fou atribuït a una gràcia especial de la Mare de Déu del Carme, a qui havien acudit confiats els lleidatans. *(Pausa)*..

SRA. ANNA: Doncs jo he llegit que des de molt antic, a més dels carmelites observants, vingueren els carmelites descalços de santa Teresa d'Àvila que encara hi són avui i regenten el santuari de Santa Tereseta de l'Infant Jesús. *(Pausa)*.

SR. JOAQUIM: Tornant a la parròquia del Carme, quants anys durà la construcció del nou temple?

SR. JOAN: Cinc i mig! Començà el gener del 54 i ha estat beneït enguany, 1959. L'any 55 es posaren els fonaments. El 56 s'enlairaren les parets i alhora les façanes del carrer del Carme i Rambla Ferran. El 1957 es completà l'arc, la volta i s'acabaren les dues façanes. *(Pausa)*.

SRA. JOSEFINA: L'any 1958 fou molt decisiu. Jo recordo que s'instal·laren les campanes i la creu que corona l'edifici. *(Pausa)*.

SR. JOAQUIM: Faltaria tots els interiors, oi?

SR. JOAN: Es feren al mateix any 58: l'enguixat de les parets, la instal·lació elèctrica, la pintura del sostre i parets, les portes del temple... Certament ha estat un any definitiu. *(Pausa)*.

SRA. ANNA: Tot això últim, sí que ho recordem..! *(Pausa)*. Com també del nostre pobre senyor Rector, mossèn Ramon, demanant caritat per pagar factures...

SR. JOAN: I el que falta encara! *(Pausa)*.

SR. JOAQUIM: Què vols dir ?

SR. JOAN: Doncs falten molts complements: la capella del Santíssim, el baptisteri, el cambril de la Verge i els altars laterals, els vitralls del rosetó de la Rambla, el saló parroquial... Tot anirà venint! *(Pausa)*.

SRA. ANNA: El festa del 12 de juliol d'aquest any quedarà gravada en la memòria de tots nosaltres i dels que vindran. Tant de bo d'aquí cinquanta anys, el 2009, puguin celebrar les Noces d'Or d'aquesta església... *(Pausa)*.

SRA. JOSEFINA: Però... ni jo, ni el meu marit, podrem ser padrins de la festa! *(Pausa)*.

147

SRA. ANNA: Josefina, això deixo a la Mare de Déu del Carme que s'ha preocupat sempre de nosaltres i ho farà dels que vindran...

Pausa-Música

TELÓ

QUART ACTE

ESCENA ONZENA

- *Cinta cinematogràfica de la processó de la Mare de Déu del Carme del dia de la festa...*
- *Música de fons, que puja i baixa de so, segons els moments de silenci dels dos narradors.*
- *S'acaba l'escena i tota l'obra teatral amb la filmació de la gran pintura de l'escapulari del carrer del Carme de Lleida i amb uns acords musicals a tota potència.*

NARRADOR: Venim de l'ahir i hem arribat a l'avui. Hem exposat uns fets històrics i n'hem escenificats d'altres imaginaris. Hem parlat constantment de la Verge Maria i dels seus fills espirituals, els carmelites. Així mateix de la parròquia del Carme. Qui no recorda i agraeix avui dels seus darrers rectors? Els que han regit la comunitat cristiana després de la guerra incivil del 36... Aquestes són les seves cares⁴.

148

Pausa. Música a primer pla per passar a segon pla.

Mossèn..... (Es diuen els noms segons van apareixen les seves fotografies).

NARRADOR: A partir de l'any 2004, en la vigília de la festa que se celebra el 16 de juliol, la imatge de la Verge surt pels carrers de l'eix fins a la plaça de Sant Joan, on té lloc un acte ecumènic

4. Entre parèntesis els anys que van regir la parròquia: Mn. Manuel Arnés Encinas (1939 – 1950); Mn. Ramón Torres García (1950 – 1980); Mn. Josep Llanas Forradellas (1980 – 1982); Mn. Josep Antoni Brugulat Vilalta (1982 – 1995); Mn. Joan Ramon Ezquerria Pociello (1995 – 2001); Mn. Joan Mora Pedra (2001 – 2018) rector de la parròquia quan es va escriure i estrenar aquesta obra.

de veneració i ofrena floral per part de les quatre comunitats que celebren culte al temple: els romanesos ortodoxos, els romanesos catòlics, els llatinoamericans i la comunitat catalana cristiana autòctona.

NARRADORA: El camí continua avant, i d'aquí uns anys algú recollirà la continuació d'aquesta història viscuda intensament (*Pausa*).

NARRADOR: Enguany celebrem les Noces d'Or del nou temple parroquial! (*Pausa*).

NARRADOR: Hi ho fem amb la joia que dóna l'esforç de tants i tants feligresos i grups de treball, que amb la seva tasca d'avui, de cada dia, preparen un demà esperançat. (*Pausa*).

NARRADOR: Celebrem les Noces amb l'alegria que produeix la presència de la Mare de Déu, model de fe viscuda, i del seu escapulari, promesa de protecció i de la nostra salvació... (*Pausa*).

NARRADOR: (*recita amb música de fons*)

La Parròquia renovada
nova vida i llum difon;
i la imatge venerada
té el més bell somris del món.
Mare amable, llum formosa,
més que la Lluna i estels,
Verge del Carme amorosa,
protegiu vostres fidels!!⁵

149

Apareix a primer pla i ampliada la fotografia de la pintura de l'escapulari del carrer del Carme... Música a tot volum, i

TELÓ

FINAL DE L'OBRA

5. Fragment dels Goigs a la Verge del Carme, venerada a la seva parròquia de Lleida. Lletra: Antoni Fortuny. Música: Lluís Climent

Marieta d'un blau al front

Poques llegendes lleidatanes han arribat als nostres dies amb tanta vitalitat com la Llegenda jacobea de l'Espina, que dona lloc a la tradició, encara ben viva entre nosaltres, dels Fanalets de Sant Jaume i la llegenda de la Mare de Déu del Blau, la festa de la qual encara es celebra solemnement cada any a la Catedral Nova el 2 de febrer, festa de la Candelera.

La Mare de Déu del Blau protagonista de la llegenda i de l'obra de teatre que ens ocupa, és una escultura que destaca en molts sentits: per la devoció dels lleidatans, per la llegenda que l'envolta, per la seva atzarosa existència i sobretot, pel seu valor artístic, essent un dels millors exemplars de la imatgeria gòtica de Catalunya.

151

La imatge estava col·locada originalment en el mainell del Portal dels Apòstols de la Seu Vella de Lleida que des de la seva construcció havia esdevingut l'accés principal al conjunt catedralici, atès que la façana romànica del temple havia quedat sacrificada amb la construcció del claustre. La porta i amb ella la imatge de la Mare de Déu, culminava una escalinata monumental, a banda i banda de la qual trobàvem els edificis nobles de l'antic barri gòtic, que connectava la catedral amb la ciutat que s'estenia als seus peus.

L'any 1390, el mestre de la Seu Vella Guillem de Solivella, esculpí les imatges de la Verge i els dotze Apòstols, que es col·locaren al "Portal del Judici", després conegut per "Porta dels Apòstols". Aquesta imatge de la Verge, però no agradà al capítol catedralici i a l'any 1447, s'encomanà al mestre Jordi Safont "*obrar una imatge nova de pedra, de la Maria la qual ha d'estar en lo pilar del mig del portal major de la dita seu*".

Jordi Safont, amb la col·laboració de Bertran de la Borda, realitzà l'encàrrec i esculpí la imatge de la Mare de Déu del Blau i substituï l'escultura d'en Solivella, i l'any 1448 fou col·locada al trencallums del Portal dels Apòstols.

La imatge d'estil gòtic presidí el magne grup escultòric del portal del claustre fins l'any 1749 quan, després d'ésser convertida la Seu Vella en caserna en acabar la Guerra de Successió, va ser traslladada a l'església de Sant Pau del carrer de la Palma llavors acabada d'inaugurar i on la imatge de la Verge tingué altar i culte propi. És en aquell temps que comença a circular la llegenda del Blau. Segons apunta l'historiador Josep Lladonosa, el primer en recollir-la va ser Nicolau Olives, secretari municipal, l'any 1836. Tot seguit es farien ressò de la llegenda autors com Pleyán de Porta, Roca i Florejacs o Joan Bergós entre altres.

El 22 de juliol de 1936 la imatge fou bàrbarament destruïda i fragmentada, recollits els fragments foren dipositats al "Museu del Poble" antic hospital de Santa Maria, actual seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

152

La recuperació d'aquesta imatge, comença l'any 1939, quan Ramon Borràs, tallador i escultor d'altars i retaules, ajuntant tots els fragments, recollits i dipositats al Museu del Poble, reconstrueix la imatge, mancant-li el braç dret i el cap del Nen Jesús així com la mà dreta de la Mare de Déu juntament amb el colom que aguanta. La imatge queda dipositada primer al Museu Provincial ubicat a l'antic hospital de Santa Maria fins que l'any 1947 es va traslladar a la Seu Vella on va romandre emparedada a un costat del portal del claustre. L'any 1967 la imatge es trasllada a la sagristia de la Catedral Nova. Finalment l'any 1989, amb motiu d'una exposició a Barcelona, organitzada per tots els bisbats de Catalunya, anomenada "Millenium" va ser restaurada per Carme Faura posant-li el cap al Nen Jesús, que havien tornat, sota secret, la família que el posseïa des de l'any 1936. Al mateix temps, l'escultor Víctor Pallarés refeu la mà dreta de la Verge, juntament amb el colom que porta i el braç dret del Nen Jesús.

Acabada l'exposició va ser dipositada provisionalment, però ja a la vista del públic, a la capella que hi ha a la girola de la Seu Nova, on es troba una de les portes d'accés a la Capella del

Santíssim. L'any 2001, la imatge va ser entronitzada a la boca del presbiteri de la Catedral.

Arran d'aquest fet es produeix una revifalla no només de la devoció a la Mare de Déu del Blau per part dels fidels sinó de la coneixença de la imatge i de la llegenda mateixa pel poble en general que s'havia anat esmoreint durant el temps que la imatge havia estat mutilada i oculta. A partir d'aquell moment es torna a celebrar amb solemnitat la seva festa el dia de la Candelera i com a conseqüència de tot plegat es produeix un augment en el nombre de noies que porten el nom de Blau. Tant és així que l'any 2012 neix l'associació BlausLleida formada nenes anomenades Blau així com els seus pares i mares i que organitza per la Candelera una ofrena de llums i flors a la Mare de Déu així com diversos actes culturals.

És en aquest ambient de recuperació de la devoció a la Verge del Blau quan l'Enric Castells, president del TOAR, proposa al Pare Camissans que escrigui una obra de teatre basada en la Llegenda del Blau. L'obra escenifica una de les versions de la llegenda i a les acaballes del tercer i últim acte subratlla en concordança amb el que s'acaba d'exposar com “*res ni cap esdeveniment no ha pogut impedir que els devots de la Verge segueixin venerant la Marieta del Blau*”. Tota una muda invitació a continuar amb la devoció multisecular a la Verge del Blau.

Han arribat fins als nostres dies diverses versions de la llegenda que si bé difereixen de vegades notablement en els detalls, coincideixen en el fonamental: el capítol catedralici encarrega una imatge de la verge per substituir la que es trobava al mainell de la Porta dels Apòstols, malgrat que en algunes versions li encarreguen dues imatges, aquesta i una per la façana de l'Hospital de Santa Maria com recull la versió que ens transmet Josep Lladonosa¹; el treball que junts o en paral·lel efectuen tots dos artistes; l'atac de gelosia del mestre en contemplar l'obra del seu deixeble;

1. LLADONOSA, Josep. *Llegendes lleidatanes: la Mare de Déu del Blau*. Boletín Interior Informativo del Centro Comarcal Leridano. Febrer 1965, núm. 84. Barcelona (1965), pp. 23-24.

el rampell de fúria que provoca el llançament del martell al front de la Verge i la conseqüent aparició del blau, la mort del mestre envejós en rebotar-li el martell al seu cap i la miraculosa resiliència del blau que “*per més que hom hagi volgut pintar i repintar l'estàtua cada vegada li surt al front el mateix blau i moradenc (...). i és per aquest altra raó que la imatge és coneguda també com la Mare de Déu del Miracle*”.²

D'entre les versions més modernes de la història podem destacar a més a més de la de Josep Lladonosa, les de Joan Bellmunt,³ Pep Coll⁴ o Jordi Curcó.⁵

La versió de la llegenda que converteix en obra teatral el Pare Gamissans és més semblant però a la versió de Josep Lladonosa, amb la variant del viatge del mestre. En aquesta versió el mestre rep l'encàrrec d'esculpir dues imatges, una per la Porta dels Apòstols i una altra per la façana de l'Hospital de Santa Maria (acte primer); el deixeble i el mestre treballaven en paral·lel en la imatge per la Seu Vella i per l'hospital respectivament (segon acte). És en el moment que el deixeble acaba la seva obra o bé, tal i com escriu el Pare Gamissans, en tornar d'un viatge i veure l'obra acabada del deixeble quan el mestre, pres d'un atac de gelosia i d'ira llança el martell a la cara de la imatge per tal de mutilar-la. De forma miraculosa la imatge resta intacta llevat d'un blau que li apareix al front. Aquest fet i la mort del mestre engelosit tanca el tercer i últim acte.

La Marieta té un blau al front destaca dintre de les cinc obres del pare Gamissans per la seva diferent concepció. És l'única obra de l'autor que conté recitatius cantats per part els actors així com intervencions d'un *cor de trobadors*. La lletra d'aquestes parts

2. *Ibidem*.

3. BELLMUNT, Joan. *Mites de ponent. La Verge del Blau. Ara Lleida. Tardor-Hivern de 2003*. Núm. 26 Lleida (2003).

4. COLL, Pep. *La nit que la muntanya va baixar al riu. Llegendes d'arreu de Catalunya*. Ed. La Galera. Barcelona (2008).

5. CURCÓ i PUEYO, Jordi. *Fets, costums i llegendes. El Segrià II. Lleida. Segona Part*. Ed. Virgili & Pagès. Lleida (1989).

està formada per fragments adaptats dels *Goigs a la Mare de Déu del Blau*,⁶ del poema *La Mare de Déu del Blau* de Mn. Agustí Bernaus⁷ o altres fonts de vegades amb la inserció de versos escrits pel mateix pare Gamissans.

L'obra va ser estrenada pel grup teatral TOAR l'any 2014 al Santuari de Sant Antoni de Pàdua dels PP. Franciscans a Lleida. La música dels cants del cor de trobadors i dels recitatius dels actors va ser composta especialment per l'ocasió per Joaquim Mesalles, prevere, Mestre de Capella i director del Petit Cor de la Catedral de Lleida.

6. *Goigs en lloança a la Mare de Déu del Blau* de l'any 1988, reeditats diverses vegades, l'última l'any 2013. Lletre de Mn. Antoni M. Parramón i Doll i música de Dom Gregori M. Estrada i Gamissans, OSB monjo de l'abadia de Montserrat i cosí germà del Pare Francesc Gamissans, OFM.

7. BERNAUS I PINÓS, Mn. Agustí. *La Mare de Déu del Blau*. Premi de l'Ajuntament de Lleida, al Certamen Marià de 1956 (Fragment).

Marieta d'un blau al front

(obra teatral en tres actes)

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Jordi Safont,

mestre arquitecte famós, però de mal geni
i de caràcter superbiós.

Bertrán de la Borda,

deixeble aprenent, de classe humil, però molt destre en art,
i de temperament humil i educat.

Carmina,

esposa de Bertrán.

Marc,

fill de Bertrán de la Borda i Carmina.

Locutor

Cor de trobadors

Escenari:

taller de fusteria i escultura amb eines abundants.

PRIMER ACTE

S'obre el teló lentament amb un fons musical, inspirat en la melodia dels “Goigs de la Mare de Déu del Blau”, o en qualsevol cançó popular mariana.

Apareix l'escenari obert: un taller d'escultura amb eines de tota mena. Entren en escena dos escultors: Jordi Safont, el mestre, i Bertran de la Borda, deixeble seu. El mestre és un home tibet, de mal geni; l'aprenent és un jove humil, de bon caràcter.

Tots dos artistes de la fusta i de la pedra es mouen esculpint talles. Es paren uns moments per escoltar uns cantaires llunyans, invisibles...

CANT DELS TROBADORS:

Vosaltres que en sou a prop,
gentils brodadors de pedra,
deu coratge al vostre braç,
poseu dalit a la feina,
i mentre aneu treballant
i dringueu, llestes, les eines,
canteu-li alguna amoreta...¹

159

SAFONT: “Canteu-li alguna amoreta?” No estic per cantarelles! Malvinatge! (*Pausa*) És impossible que jo tingui cisellades dues talles de pedra. Els canonges de la Catedral volen una imatge de la Mare de Déu per la Porta dels Apòstols de la Seu Vella, i una altra per la façana de l'hospital de Santa Maria... Tot de pedra! Es creuen que és “fer i bufar ampolles?” (*Pausa*). Avui, no tinc ganes, ni de cantar ni de xiular, ja ho he dit! (*Pausa*).

1. Vid nota 5, p. 154 (Fragment).

BERTRÁN: No n'hi ha per a tant, senyor Jordi! Òndia, us amoïneu massa! Malgrat que la vida sigui dura, no podem dir: “Qui té mal, que gemegui, i qui és mort, que jegui...”

SAFONT: Què vols dir amb això?

BERTRAN: Vull dir que no us heu de prendre les coses amb tanta mala llet... La meva mare deia: “qui et vol mal, et farà riure; qui et vol bé, et farà plorar...” Els canonges us fan plorar? Bona senyal! Ho dic perquè, —sabeu?— paguen bé, i més a vós que sou un dels millors artistes del país

SAFONT: Tu has recordat la mama; doncs jo recordo el meu pare que també era escultor. Deia tot roncant:

(Recitatiu de solista baix):

*Més m'estimo mal de cap, que mal de braços...
prefereixo jo la paga, que no pas l'escultura!!!*

BERTRAN: Oh si jo tingués els vostres braços, les vostres mans; la vostra traça, la vostra inspiració i fins la vostra veu...! *(Pausa)*
Ah, si disposés de la vostra habilitat i el vostre mestratge...!
Un altre gall cantaria!

160

SAFONT: Sí, ja sé que tinc fama a tot arreu; i la mereixo, perquè sirgant i suant nit i dia me guanyat el nom *(Pausa)*. Mira xiquet, anem per feina, que els canonges tenen pressa i no estan de romanços... Vaig a donar una ullada al magatzem per veure la pedra i fusta que hi tenim; i torno... *(Pausa)*.

El mestre SAFONT surt d'escena

BERTRAN: Què més voldria ser jo que un aplicat aprenent d'aquest gran escultor! Llàstima que no l'acompanya el caràcter; és arrogant, estufat..., per bé que és una bona persona. *(Pausa)*. Els canonges li han encarregat dues imatges. Ell té tota la raó que això no es fa en quatre dies, ni en quatre mesos... *(Pausa)*. Però els canonges paguen, i paguen bé! *(Pausa)*.

No fa gaire que vaig escoltar un rapsode inspirat que cantava davant d'un escultor:

(Recitatiu de solista tenor):

*Fa goig de sentit el dringar
dels martells i de les eines...*² (Pausa).

La Verge de pedra que hi ha a la Seu Vella no és gens bonica. Tampoc no val res la imatge del portal de l'Hospital de Santa Maria. (Pausa) Serà per això que els canonges en volen unes altres... (Pausa) Encara recordo uns versos, una estrofa, dels Goigs de la Mare de Déu de la Seu. Els cantava tot el poble. A mi me'ls ensenyà la mama. Deia així l'estrofa:

*Verge i Mare beneïda
protegiu nostre país,
deu, després d'aquesta vida,
als seus fills el paradís.*

*La Noguera, Segrià i Segre
riberenc guaiteu també;
car l'ambient us porta, alegre,
l'encens pur de son verger...*³ (Pausa).

Tinc memòria! (Pausa). Dues estàtues de pedra volen els canonges. Això han dit al meu mestre Jordi Safont (Pausa). Potser ell em dirà que l'ajudi... Tant de bo! (Pausa). Però, què em farà fer? Les mans, els peus; potser el cap d'una imatge? Potser tota sencera amb el Nen Jesús a la falda? No serà tant! (Pausa). No ho puc imaginar... (Pausa).

161

La dona de BERTRAN de la Borda, CARMINA, entra en escena.

CARMINA: Bertran, que fas tot sol aquí al taller? On és el senyor Jordi?

2. *Vid.* nota 5, p. 154.

3. Està format per la unió de versos/fragments dels goigs a la Mare de Déu del Blau (*vid.* nota 4, p. 154). Més endavant trobarem la mateixa estructura amb lleugeres adaptacions o amb l'afegit d'algun vers adient compostat pel P. Gamissans.

BERTRAN: Ha anat al magatzem per triar pedra i cisellar dues imatges de la Mare de Déu.

CARMINA: Què dius? Dues imatges? Sant Nin i sant Non! Qui les hi ha encarregat?

BERTRAN: Els canonges de la catedral.

CARMINA: Ah, caram! Paguen bé els canonges! Són els més rics de Lleida! (*Pausa*).

BERTRAN: He pensat que potser el mestre em demanarà ajut per aquesta tasca, i participaré també del seu sou. Què et sembla, Carmina?

CARMINA: En tindriem per pagar l'escola dels nostres fillets! O per comprar-los a tots dos unes sabates de xarol... (*Pausa*).

Miren tots dos a un cantó.

CARMINA: Bertran, escolta la cançó d'aquells trobadors de Tarragona que venen a Lleida i alegren al teu mestre, quan treballa...

162

CANT DELS TROBADORS, acompanyats de flautes i guitarres:

*Cada dia un bocinet
va sorgint la meravella.
La més bonica Princesa
desperta d'un son de segles.*

*D'aquest prodigi al davant,
que diràs pobre joglar?
Caure de genolls, només,
Seria la millor cançó...!⁴ (*Pausa*)*

CARMINA: Llàstima que no els hagi sentit cantar el senyor Jordi!
A mi m'encanta la música, i m'entusiasmen les cançons del trobadors...

4. Està format per la unió de versos/fragments del poema de Mn. Agustí Bernaus (*vid* nota 5, p. 154) amb el canvi de la paraula poeta per *joglar*. Aquest tipus de composició prenent com a base el poema l'anirem trobant al llarg de l'obra.

BERTRAN: Doncs, al senyor Safont no estava per romanços! L'he vist empipat per les exigències dels canonges... (*Pausa*). Amb tot, miraré d'apaivagar-lo... Seria un gran honor per ell i jo si esculpíssim les dues Verges.

CARMINA: Bertran, ja t'he dit que seria una sort per a nosaltres. Si et demana que l'ajudis, fes-ho! (*Pausa*). Estan de gresca avui els trobadors; ja té dit que m'agraden les seves amoretes... Canten molt bé!

CANT DELS TROBADORS:

I vosaltres artesans
recordeu-vos que allà dalt
on s'alça la meravella
de la vostra antiga Seu,
sospira i plora de pena
la Mare de Déu del claustre,
tan delicada, tan bella!
Per què voldríeu l'estoig
si arraconàveu la perla?⁵

BERTRAN: (*S'adreça als trobadors*) No tant, no tant! De “perla” no en té res la imatge d'ara a la Seu. Potser per això “sospira i plora de pena,” com canteu vosaltres... (*Pausa*). I justament per això els canonges volen canviar-la. Cal que siguin unes *talles* de gran mèrit artístic: tant la del portal dels Apòstols de la Seu Vella, com l'altra per la façana de l'Hospital de Santa Maria...

CARMINA: Jo no hi entenc res en art, però em plauen les imatges que siguin devotes, com la de l'ermita de Montalegre de Vilanova de la Sal... Te'n recordes que la veieren fa un parell d'anys amb una excursió que hi férem..? (*Pausa*). Bertran, me'n vaig a casa a fer el dinar, tinc l'olla vora el foc.

BERTRAN: Ves; i quan el tinguis fet m'avises; tornes aquí i marxarem tot junts.

CARMINA: Però abans, escolta aquesta cançó:

5. *Vid.* nota 4.

(*Recitatiu cantat amb veu de tiple*):

*Sortint de vostra ermita
un do us demanaré
torneu-me la visita
l'instant que em moriré...*⁶

BERTRAN: Cantes molt bé, Carmina!

CARMINA: Escolta l'última estrofa: (*Idem*)

*Estrella que al cel guia,
guieu-me-hi Vós, si us plau,
adeu-siau, Maria,
Maria, adeu-siau...*⁷

*La CARMINA surt de l'escenari. El deixeble, BERTRAN, va desant les
eines del taller, i de cop sent com canten els trobadors.*

CANT DELS TROBADORS:

164

*I vosaltres lleidatans
hereus de l'horta més bella
que Déu ha posat al món
per florida rica i plena.
Recordeu-vos que allà dalt
on s'alça la meravella
de la vostra antiga Seu
ningú no es recrea d'ella!*⁸

TELÓ

6. VERDAGUER, Mn. Cinto. *Adéu a Montserrat* (Fragment).

7. *Ibid.*

8. *Vid.* nota 4.

SEGON ACTE

El mateix escenari del primer acte: un taller d'escultors. Jordi SAFONT i BERTRAN de la Borda.

SAFONT: Bertran, al magatzem hi ha més pedra i fusta de la que em pensava. És pedra marès, molt compacte i dura, que conté carbonat càlcic procedent d'alguna pedrera de vora Lleida.

BERTRAN: A Lleida hi ha pedra?

SAFONT: No molta, però n'hi ha, malgrat que al magatzem no tinc cap certificat que ho constati. *(Pausa).*

BERTRAN: Quan vós éreu fora, jo he pensat una cosa...

SAFONT: Què has pensat?

BERTRAN: Que potser jo podria ajudar-vos en la feina d'esculpir les imatges.

SAFONT: Ostres! Doncs jo pensava el mateix, Bertran! Més encara: tu ets tan bon deixeble que podries fer una imatge sencera, i jo una altra. Aniríem més de pressa. Els canonges són entesos en moltes coses, saben molta teologia, però de gust artístic, res de res. *(Pausa).* No se'n adonaran pas!

BERTRAN: Voleu dir que no, mestre?!

SAFONT: I tant que no! Mira: l'any passat vaig haver d'anar a Solsona per restaurar un altar de la catedral que havia repintat un aprenent amb molt mal gust *(Pausa)*. Vaja, que tu ets un bon deixeble, eh! *(Pausa)*. Tornant al que deia: els canonges d'aquí no distingiran la imatge feta per un aprenent, que ets tu, amb una altra, esculpida per un mestre, que sóc jo! *(Pausa)*.

BERTRAN: Amb tot, voldria que m'expliquéssiu com ha de ser la imatge.

SAFONT: Escolta bé, Bertran. L'escultura de la Mare de Déu que hi ha ara a la Seu Vella és d'en Guillem Solivella, un artista arcaic, de pa sucats amb oli... Mai no ha agradat als canonges. Les nostres imatges de pedra han de ser d'estil gòtic de l'escola borgonyesa, que reeixí sota la protecció i estímul artístic del

duc Felip II. *(Pausa)*. La bellesa de les nostres escultures s'ha de reflectir sobretot en el rostre de la Verge i del Nen Jesús. Tota la cara de la Mare de Déu ha deixar veure la bellesa de les dones lleidatanes... *(Pausa)*. Pensa, Bertran, que aquí, a la Verge molts li diuen “la Maria” o “la Marieta...” Aquesta forma de dir no significa pas falta de respecte o veneració; al contrari, uneix més entranyablement als devots davant la figura familiar de la Mare de Déu.

BERTRAN: Mestre, no puc imaginar la cara de la Mare de Déu. Serà difícil per a mi! *(Pausa)*.

SAFONT: *És on triomfaràs, o no...* *(Pausa)*. Escolta: la cara ha d'ésser la part més atraient i suggestiva de l'escultura. Les orelles proporcionades; els pòmuls de les galtes suaus; els llavis més aviat petits, que expressin un senzill somriure. El coll un xic allargassat, solcat per algunes arrugues, que ajuden a un posat de més realisme. *(Pausa)*. Els ulls, Bertran, els ulls! Han de ser negres les pupil·les, i davall d'unes celles perfilades; han d'aparèixer mig aclucats, mirant amb tendresa als fidels que la invoquin, a tot el poble... *(Pausa)*.

BERTRAN: Diuen que després dels ulls, les mans i els peus són les extremitats també difícils.

SAFONT: Sí, Bertran! Després de la mirada, les mans i els peus... En la teva imatge, que la mà dreta sostingui una coloma que serveixi d'enllaç amb la figura del Nen Jesús, el qual busca la coloma allargant vers ella la seva mà. *(Pausa)*. Pel que fa als peus, no hi ha problema perquè, referent a la Verge, si vols, poden anar coberts i amagats pel mantell del vestit que arriba fins als peus. *(Pausa)*. M'entens? *(Pausa)*. Quan jo torni de París, espero que vegi esculpida la major part de la talla, i podré suggerir-te algun retoc final. *(Pausa)*.

(Recitatiu de solista baix):

*Més m'estimo mal de cap, que mal de braços...
prefereixo jo la paga, que no pas l'escultura!!!* *(Pausa)*.

BERTRAN: Abans, comentaven que per treballar una imatge de format natural és necessita molt de temps, i en quan a jo, no dispoïo tampoc a casa meua d'un taller prou adequat i espaiós.

SAFONT: Això, deixa'm-ho per a mi. Pel que fa al temps, varem convenir amb el canonge administrador de la catedral que necessitava uns mesos per complir la comanda. Va ser dur per posar-nos d'acord, però com que en tota la rogalia -modèstia apart- no hi ha cap escultor de la meua categoria, va signar el tracte, i fins i tot el compromís de pagar-me la factura en seixanta dies...

BERTRAN: I el lloc i les eines? Jo no tinc pas els estris idonis.

SAFONT: No hi ha problema, Bertran! (*Pausa*). Jo tinc de marxar a l'estranger, a París, per assistir a unes trobades científiques d'un grup d'artistes famosos de tot Europa. Mentre estant, tu treballes a casa; aquí al meu taller. Tens a mà totes les eines. (*Pausa*). En acabat, quan jo torni, en poques setmanes faré la meua feina; vull dir, l'altra escultura de la Mare de Déu. És natural que hi haurà diferències —en arquitectura, mai un deixeble no pot comparar-se amb un mestre—, però ja t'he dit que en el nostre cas, ni els canonges ni el poble s'adonaran de les diferències o divergències... (*Pausa*).

167

BERTRAN: Puc disposar de la pedra del magatzem?

SAFONT: Sí, de tota la que vulguis i necessitis. És una pedra excel·lent. Aprofita-la perquè no se'n troba pas fàcilment. (*Pausa*). Queda tot clar, Bertran?

BERTRAN: Sí, mestre, sí!

SAFONT: Doncs, jo me'n vaig al pis i fer la maleta... Dona records a la Carmina (*Pausa*).

BERTRAN: Bon viatge i fins la tornada...

L'escultor SAFONT abandona l'escenari i resta sol en BERTRAN.

Música: Fragment d'alguna Salve clàssica, com ara, de Gounod, Cèsar Franck o Schubert a segon terme, com a música de fons del text que segueix

BERTRAN: No serà fàcil la meva feina. (*Pausa*). Però la faré amb il·lusió. Espero que la Verge m'ajudi des del cel... (*Pausa*). Una estrofa dels Goigs de la Mare de Déu diu : “Vós sou la nostra esperança/ i us demanem amb fervor/ que ens dispen-seu constància/ l’auxili del vostre amor...” (*Pausa*). Una altra estrofa: “Durant més de tres centúries/ heu tingut el setial / per escampar dolçures / en l’antiga catedral...”

Entra en escena la **CARMINA**

CARMINA: Bertran, Bertran, ja tinc el dinar parat a taula. Tenim sort de viure prop d’aquest taller on treballes. (*Pausa*). T’he fet un plat de mongetes seques amb peus de porc... Estava pensant que si arribes a fer una Mare de Déu, ho celebrarem amb canelons i vi negre... (*Pausa*). Si tu fas la imatge, jo cantaré al seus peus una cançó que em va ensenyar la meva mare quan jo era petita:

168

(*Recitatiu solista de triple*):

Tota formosa sou, oh Maria,

Immaculada en el vostre origen.

Vós sou la glòria de Jerusalem,

Vós sou l’honor del nostre poble...⁹ (*Pausa*)

BERTRAN: Carmina, cantes molt bé! (*Pausa*). Jo vull que la imatge sigui més bonica que la d’ara, que no ha agradat mai als canonges ni al poble. (*Pausa*). La faré gòtica, esvelta de línies, amb contrapès de volums; una talla realista i “expressiva”, com es diu ara. (*Pausa*).

CARMINA: Que el bon Déu t’ajudi, i també la Marieta! (*Pausa*).

BERTRAN: Faré la cara de la Mare de Déu inspirant-me en la bellesa de les noies més boniques de Lleida... (*Pausa*).

9. Quatre primers versos traduïts al català del cant tradicional de la festa de la Immaculada Concepció *Tota pulchra*, que ha estat musicat per innumerables artistes al llarg dels temps. L’original llatí diu: (*Alleluia*). *Tota pulchra es, Maria./Et macula originalis non est in te./Tu gloria Ierusalem, tu laetitia Israel,/ tu honorificentia populi nostri, (tu advocata peccatorum).*

CARMINA: No sé si t'ho ha dit el mestre Jordi, però aquí a Lleida, a la Mare de Déu, les dones li diem: “la Marieta...” *És una manera de dir d'estar per casa, però l'amor i devoció que tenim a ella és gran i confiat. (Pausa).*

BERTRAN: Estic rumiant com faré el Nen Jesús...

CARMINA: Què vols que et digui! *(Pausa):* com un xiquet xiroi, Bertran, trempat i eixerit. Fes-lo com és el nostre fill, en Llull, que ja ens espera a casa per dinar.

BERTRAN: Doncs, agafa aquesta cistella i anem cap a casa...

TELÓ

TERCER ACTE

El mateix taller. Una cortina tapa la imatge de la “Mare de Déu del blau” que roman sobre un escambell de fusta. S’obre el teló pausadament. Música a primer terme, que passa a segon pla i desapareix després.... Un focus de llum il·lumina tota l’estàtua, sobretot el front...

LOCUTOR: Els dos artistes, Jordi Safont, el mestre, i Bertran de la Borda, el deixeble, acabaren les dues escultures a finals del juliol de 1448; cadascú *la seva*. Fins se sap que l’escultor Safont va cobrar dels canonges la quantitat de 530 sous... El que no se sap és si en féu participar al seu deixeble, Bertran de la Borda. *(Pausa)*.

Indubtablement, la bellesa de totes dues escultures residia sobretot en els rostres de la Verge i del Nen Jesús. *(Pausa)*. Sobretot la imatge del deixeble, era magnífica, artísticament parlant. Aquesta talla ens ha arribat fins avui.

A què li bé el sobrenom de “Blau” que es dona a la talla de l’aprenent Bertran? Alguns de vosaltres ho sabeu, però hi ha qui ho ignora... Aquí va la llegenda, que és rica i detallada:

Es diu, doncs, que el mestre Jordi Safont, va tornar de París i tot seguit esculpí la seva imatge. En acabat, va voler veure la que havia esculpit el deixeble, en Bertran de la Borda. *(Pausa)*. Corsecat d’enveja el mestre escultor perquè la imatge de l’ajudant era més perfecte i bonica que la seva, enfurismat agafà un martell de ferro i el llençà a la cara de l’estàtua, amb la intenció de malmetre-la, perquè no podia consentir que aquella obra fos tan bonica i molt més perfecta que la seva. *(Pausa)*.

El martell, llançat amb força i ràbia, topà contra el rostre de la Verge que, en comptes de fer-ser a bocins, va romandre sencera, sense cap defecte... Ara bé, en l’indret de la cara on va rebotar l’eina, va aflorar-hi un senyal, com si el martell hagués picat en carn viva... Al front s’hi veia un morat, un blau. *(Pausa)*. La veu corregué per tot Lleida. Tothom anà a veure el miracle: el blau o morat de la cara, del front. Durant molt

dies no es parlava de res més a la ciutat. La imatge, aleshores coneguda per “la Marieta bonica,” va rebre un sobrenom relacionat amb aquell morat; fou denominada per “la Verge del Blau.” (*Pausa*). Aquest senyal al front encara avui els lleidatans podem contemplar-lo i admirar-lo en la imatge de la Mare del Blau, col·locada aquí a la Catedral Nova. (*Pausa*).

L'estàtua del deixeble de Jordi Safont, fou posada inicialment, l'any 1447, al mainell de la Porta dels Apòstols de la Seu Vella. (*Pausa*). Com tantes obres d'art lleidatà, la “Mare de Déu del Blau,” en el continu pelegrinatge del temps, no ha escapat a les circumstàncies històriques adverses que li ha tocat viure a Lleida...(*Pausa*). Malgrat tot, res no ha alterat la forma exterior de l'escultura; res ni cap esdeveniment no ha pogut impedir que els devots de la Verge segueixin venerant la “Marieta del Blau.” La seva festa se celebra el 2 de febrer, un dia com avui, aquí en la Catedral Nova. (*Pausa*). El poble li canta aquesta tornada dels seus goigs:

*Puix de la ciutat i l'horta
el nom de la Mare us escau;
Sigueu-nos del cel la porta,
oh clement Verge del Blau...!*¹⁰

171

L'any 2003, la imatge fou entronitzada a la banda esquerra d'aquest presbiteri, on resta venerada durant tot l'any. (*Pausa*). Els qui vulguin, poden acostar-se i veure com en la Verge hi llueix encara la marca del martell de ferro, aquell blau o morat al front, que ha donat aquest nom a la famosa i artística talla d'un deixeble i aprenent humil, i no d'un savi tibet i superbiós (*Pausa*).

MIREU QUE BONICA QUE ÉS...!!!

Es fa córrer la cortina i apareix la imatge. Un raig de llum potent il·lumina la cara i el cos de la Verge i del Nen Jesús, mentre que a primer terme sona l'orgue amb música de fons...

10. Vid. nota 4.

Surt a l'escenari (per primera vegada) el fill de l'escultor: en MARC de 10 anys, acompanyat del seu pare i de la seva mare. En MARC canta tot sol amb veu de tiple adreçant-se i mirant la imatge de la Mare de Déu del Blau.

MARC (solista amb veu de tiple):

*Per tot la ciutat i l'horta
el nom de Mare us escau.
Sigueu-nos del cel la porta,
Formosa Verge del Blau...!*

*Com la flor, la vostra imatge,
d'un bloc de pedra sorgí,
per atzar i aprenentatge
de mon pare, ahir fadrí.
Vostre blau, però, ens confora
en la fe, l'amor i pau.
Oh Mare nostra del Blau...¹¹*

172

Després d'uns compassos musicals de fons, l'escultor i pare de MARC, BERTRAN de la Borda (veu de tenor) canta:

BERTRAN (solista amb veu de tenor):

*I vosaltres, lleidatans,
hereus de l'horta més bella
que Déu ha posat al món
per florida i rica i plena;
recordeu-vos que allà dalt
on s'alça la meravella
de la vostra antiga Seu
sospira i plora de pena
la Mare de Déu del blau.
Reclameu-la lleidatans:*

11. Vid. nota 4.

*per què voldríeu l'estoig
si arraconàveu la Perla?*¹²

*Novament un espai de música de fons. (Pausa). En acabat, és
CARMINA la que canta amb veu de tiple així.*

CARMINA (*Recitatiu veu de tiple*):

*Verge i Mare beneïda
protegiu nostre país,
deu, després d'aquesta vida,
als seus fills el Paradís.
La Noguera, Urgell i i Segre
tot us porta ambient alegre.
de tota gràcia sou comporta,
de tot perill en sou nau.
Sigueu-nos del cel la porta,
Oh santa Mare del Blau!*¹³

173

*Entra a l'escenari el mestre escultor Jordi SAFONT. Mira a totes
bandes i amb veu de baix canta compungit aquestes estrofes de
penediment a la Verge Maria:*

SAFONT (*Recitatiu veu de baix*):

*D'ençà que de la pedrera
l'escarpiella us n'ha arrencat,
sou a tots els vens senyera
de justícia i de bondat.
Un morat us distingeix
al front de la vostra cara,
sóc jo qui em penedesc
d'aquest fet tan trist encara...*¹⁴

12. *Vid.* nota 5.

13. *Vid.* nota 4.

14. *Vid.* nota 4. El P. Gamissans ha afegit els dos últims versos.

Mentre sonen uns acords musicals suaus i lents de fons, van entrant a l'escenari tots els actors de l'obra teatral, àdhuc el cor de trobadors... D'esquena al públic i de cara a la Verge Maria, canten tots plegats aquestes estrofes finals:

TOTS I COR DE TROBADORS

*Puix de la ciutat i l'hora
el nom de Mare us escau:
Sigueu del cel la Porta,
Oh clement, "Verge del blau..."*

*Com la flor, la vostra imatge
d'un bloc de pedra sorgí,
per atzar i aprenentatge
d'un artista encar fadrí.
Del patró l'enveja forta
contra Vós airada cau.
Sigueu del cel la Porta,
Oh clement, "Verge del Blau."*

*Verge i Mare beneïda
protegiu nostre país;
Deu, després d'aquesta vida,
als seus fills el Paradís,
i essent l'ala que ens hi porta,
ara ens presti abric suau.
SIGUEU DEL CEL, LA PORTA
OH CLEMENT, "VERGE DEL BLAU...!!!"¹⁵*

TELÓ

FINAL DE L'OBRA

15. Vid. nota 4.

La passió de Jesús

Als *Països Catalans*, però sobretot a Catalunya hi ha una tradició molt arrelada que és la de representar durant la Quaresma i la Setmana Santa, la vida, mort i resurrecció de *Jesucrist*. La primera referència històrica que es troba sobre aquesta tradició data de l'any 1477. Actualment ha estat reconeguda com a patrimoni cultural del nostre país.

Des d'un punt de vista popular aquesta tradició és coneguda com *La Passió* especificant a continuació la seva localització geogràfica. Així parlem de la *Passió de Cervera*, la *Passió d'Esparreguera* o la *Passió d'Olesa de Montserrat*.

L'any 1997 el rector de la parròquia del Carme juntament amb un grup de feligresos i l'Enric Castells, president del TOAR posen en marxa el projecte de representar la Passió a Lleida per tal d'omplir el buit cultural i espiritual que suposava la mancança d'una representació de la Passió a Lleida.

175

El Divendres Sant de 1998 es posà en escena per primera vegada la Passió a la parròquia de la Mare de Déu del Carme. El llibret de l'obra que el grup TOAR representa any rere any està basat en textos litúrgics i textos pertanyents a la Passió de Cervera. L'organista de la Catedral de Lleida, Lluís Climent, és l'autor de la música que ell mateix interpreta. Al llarg de vint-i-un anys l'obra es va representar al presbiteri de la parròquia fins que el confinament de l'any 2020 i les posteriors restriccions de l'any 2021 durant la pandèmia del COVID-19 les van truncar.

L'Enric Castells tenia, però, el somni de comptar amb un text propi per a la representació. Un text original que la fes genuïnament nostra, que no fos l'adaptació de cap altra. Com no podia ser d'una altra manera es va posar en contacte amb el Pare Gamissans

perquè posés fill a l'agulla i escrivís la que hauria de ser la *Passió de Lleida* pensada per ser representat en petit format a la nau i el presbiteri de la Parròquia del Carme de Lleida.

El resultat és el text que a continuació us presentem però que per diversos motius mai ha estat estrenat. És la primera vegada que veu la llum i desconexim si és una versió definitiva o una versió provisional que hauria estat enriquida per les aportacions del director i dels actors i modificada una vegada haguessin avançat els assajos.

L'obra està formada per dotze escenes que comprenen el temps comprès des de la Santa Cena fins a la mort de Jesús en la creu i el posterior davallament. Al contrari de moltes *passions* que acaben amb la Resurrecció, l'obra acaba amb la professió de fe (*És ben veritat: aquest home era Fill de Déu!!*) però no hi ha cap indicació a alguna escena al·legòrica sobre la Resurrecció amb música i llums. Com hem dit abans podria ser ben bé que es tractés d'un text encara no cent per cent definitiu a l'espera que la seva representació en escena permetés fer algun tipus de canvis o afegits. No cal descartar, però, que fos una decisió conscient de l'autor ja que el dia i l'hora de la seva representació, invariablement el Divendres Sant al vespre, l'Església ens invita a meditar amb recolliment el misteri de la creu en espera de la Vigília Pasqual quan es celebra amb un gran esclat de joia la Resurrecció del Senyor

Us presentem docs el text inèdit de la *Passió de Jesús* en la versió del Pare Gamissans i que ben bé podem anomenar *Passió de Lleida*.

La passió de Jesús

L'últim sopar

Text:

Francesc Gamissans i Anglada, o. f. m.

Personatges:

Jesús
Pere
Joan
Jaume
Tadeu
Andreu
Judes
Tomàs
Felip
Escriva
Zaqueu
Caifàs
Issacar
Malcus
Pilat
Annàs
Herodes
Maria
Magdalena

L'ÚLTIM SOPAR

Una gran sala preparada per fer-hi un sopar. En escena, JESÚS i els seus apòstols.

JESÚS: La meva hora és a prop i amb un gran goig desitjo fer aquest sopar pasqual amb vosaltres abans de la meva passió i mort... No tornaré a menjar més entre vosaltres fins que al Regne de Déu trobi el seu compliment... Pere, acosta't que et vull rentar els peus... *(Pausa)*.

PERE: Senyor, vós voleu rentar-me els peus a mi?

JESÚS: Ara no entens el que vull fer, ho entendràs més endavant...

PERE: Mai de la vida no em rentareu vós els peus!

JESÚS: Pere, si no et rento, no tindràs part en mi...

PERE: Ah, Senyor, si és així, renteu-me, no solament els peus, sinó també les mans i el cap!

JESÚS: El qui s'ha banyat, només cal que es renti els peus, ja que tot l'altre ja és net. Vosaltres ja sou nets, encara que no tots... *(Pausa)*. Enteneu això que us acabo de dir? Vosaltres em dieu “Mestre” i “Senyor”, i feu bé de dir-ho, perquè ho sóc. *(Pausa)*. També vosaltres, doncs, us heu de rentar els peus els uns amb els altres. Us he donat exemple, perquè tal com Jo ho he fet ho feu també vosaltres... *(Pausa)*. Si enteneu aquestes coses i les pratiqueu, benaurats sereu... No és pas que parli per a tots els que sou aquí... Tant se val! Que es compleixi el que diu l'Escriptura: “El que comparteix el pa amb mi, em trairà...”

179

PERE: Senyor, per ventura sóc jo?

JESÚS: Pere: és un dels dotze. És un dels que posa la mà amb mi al plat. Aquest és el traïdor... És veritat que el Fill de l'home se'n va, com està escrit, però ai d'aquell per qui el Fill de l'home serà lliurat. A aquest més li valdria no haver nascut.

JOAN: Qui és aquest, Mestre! Qui de nosaltres pot ser tan dolent?

JAUME: Digueu, Senyor, sóc jo?

TADEU: Jo?

ANDREU: Mestre, sóc jo el mafiós?

JUDES: Potser jo?

JESÚS: (*adreçant-se a Judes*) Sí, tu ho has dit. Ets tu! (*Pausa*). Els que esteu nets de mal desig, no deixeu que el sofriment s'apoderi de vosaltres, perquè no està a les vostres mans tòrcer el curs de la meva Passió...

JOAN: *Rabbí*, Mestre! El meu cor es fa bocins quan sento les vostres paraules. (*Pausa*). Qui dels qui hem observat i seguit els vostres ensenyaments i exemples, us pot trair?

PERE: Senyor, què us comenta Joan?

JESÚS: No són els llavis, és el cor que parla en ell...

JOAN: No puc imaginar-me un caragirat entre nosaltres! No us equivoqueu, Mestre?

JESÚS: (*a Joan*) Aquell a qui donaré un boci de pa sucat, és el que m'entregarà al Sanedrí. (*Agafa un boci de pa, el suca i el dona a Judes*).

180

JOAN: Senyor, no puc consentir la mala fe del qui, en seguir-vos, ho fa per traïdoria. Deixeu-me castigar al caragirat i pervers que fa veure que escolta les vostres paraules i estima la vostra doctrina...

PERE: Digueu-nos el nom del traïdor, per tal que no dubtem més del qui us vol vendre...

JOAN: El deslleial i traïdor ha de sortir d'immediat d'aquí. Si Vós no ho maneueu, el trauré jo...

JESÚS: Para't Joan! Deixa que es compleixi la voluntat del meu Pare del cel... El que té revelat, Joan, no ho diguis a ningú, fins que no s'hagi esdevingut el fet.

JOAN: Vós ho voleu així? Doncs que es faci la vostra voluntat. (*Pausa*).

JESÚS: Tots vosaltres no sabreu qui és el traïdor fins que no s'hagi consumat la deslleialtat, perquè l'hipòcrita és l'instrument del qual el meu Pare es val perquè sigui entregat el Fill de l'home... (*Pausa*).

JESÚS: Deixeu-lo amb la seva maldat i rancúnia que li destrossarà l'ànima. *(Pausa)*. Ell em dona a beure el calze de l'amargura, i jo beneixo la seva mà que em porta al suplici... *(Pausa)*. Una cosa us vull dir, i és que Jo us dono un manament nou, no conegut fins ara: que us estimeu els uns als altres, com Jo us he estimat. En això coneixerà tothom que sou deixebles meus, si us teniu amor els uns als altres... *(Pausa)*.

PERE: Senyor on voleu anar?

JESÚS: Ara tu no em pots seguir, però em seguiràs més tard?

PERE: Perquè no us puc seguir ara, si estic disposat a donar per Vós la vida.

JESÚS: Tu donaràs per mi la vida? T'asseguro, Pere, que no cantarà el gall que no m'hagis negat tres vegades...

PERE: Encara que em calgui morir, jo no us negaré mai!

TOTS ELS DEIXEBLES: Ni nosaltres tampoc, Mestre! Tots us seguirem en vida i en mort!

(Es posen drets amb disposició de defensar Jesús)

181

JESÚS: No, no, seieu-vos...! *(Pausa)*. Acosteu-vos més a taula. Porteu el pa i feu-ne llesques... Porteu també el vi... *(Jesús pren una llesca i la beneeix i diu)* Preneu i mengeu, que això és el meu cos. *(Pausa)*. *(Pren la copa, la beneeix i diu)* Beveu-ne tots, que aquesta és la meva sang; la sang de l'aliança nova i eterna vessada per vosaltres i per una multitud d'homes en remissió dels pecats... *(Pausa)*. Sempre que feu això, feu-ho en record meu...

Música clàssica i...

TELÓ

ALS AFORES DE JERUSALEM

En escena: JESÚS, PERE, JOAN, TOMÀS, FELIP, ANDREU i JUDES

JESÚS: No tingueu por; que no es torbi el vostre cor. Creieu en Déu, creien en mi. A casa del meu Pare hi ha moltes estances. Ara, allà on Jo vaig ja en sabeu el camí.

TOMÀ: Senyor, no sabem on aneu, com podem saber el camí?

JESÚS: Jo sóc el Camí, la Veritat i la Vida. (*Pausa*). Qui viu en mi, encara que mori, viurà, i tot aquell que viu i creu en mi, viurà per sempre.. (*Pausa*). Si m'estimeu, guardareu els meus manaments, i jo us revelaré el Pare.

FELIP: Senyor, mostreu-nos el Pare , i ja en tenim prou.

JESÚS: Tant de temps que estic entre vosaltres, i no m'heu conegut? Felip, qui m'ha vist a mi, ha vist el Pare. No creus que jo estic en el Pare, i el Pare està en mi? (*Pausa*). Us dic totes aquestes coses estant en vosaltres. (*Pausa*). Fills meus: la pau us deixo, la pau us dono, no la que dona el món. (*Pausa*) Que el vostre cor no estigui acovardit... (*Pausa*). Ja no parlaré gaire més amb vosaltres, perquè ve el príncep de les tenebres que atemptarà contra mi. (*Pausa*). Aixequen-vos i anem-nos-en d'aquí...

182

Surten tots amb Jesús, quedant-se sol Judes

JUDES: Què m'importa ell i el seu Pare? El que jo vull és la bossa, els diners, els diners..! Estic fart de sermons i de promeses! (*Pausa*)

Entra en escena un ESCRIBA o fariseu

ESCRIBA: Bona nit, Judes. On és el teu Mestre?

JUDES: No cridis! (*Pausa*). Feia estona que us esperava...

ESCRIBA: Bé, anem per feina perquè aquest capvespre s'acaba el termini.

JUDES: Aquesta nit mateixa us l'entrego; vina tu i els teus companys, però no feu fressa...

ESCRIBA: És que està a prop d'aquí ?

JUDES: No ho sé, però no està sol(*Pausa*). Sempre diu que vetlla per ell el seu Pare, el Déu del cel i de la terra... (*Pausa*).

TELÓ

HORT DE GETSEMANÍ

En escena: JESÚS, PERE, JOAN i ANDREU.

JESÚS: Quedeu-vos aquí una estona, mentre jo me'n vaig a un lloc solitari per pregar. (*Pausa*). Trista està la meva ànima... Vetlleu amb mi i reseu també vosaltres, perquè no caigieu en la temptació....

Música clàssica. Jesús se separa d'ells i resa tot sol.

Pare, si és possible, no em feu beure aquest calze..., però que no es faci la meva voluntat, sinó la vostra...

Cant coral... Pausa. Jesús s'acosta als seus apòstols que s'han adormit...

Pere, Joan i tu Andreu, tots dormiu? És possible que no heu estat capaços de vetllar una estona amb mi? (*Pausa*). Aixequeu-vos i pregueu, perquè si l'esperit està alerta, la carn és feble... Sento una tristor irresistible dins meu...

Se separa novament d'ells...

Pare, aparteu de mi aquesta amargor perquè no puc més... Em sento confús, no m'abandoneu com ho han fet el meus deixebles... (*Pausa*).

Apareix un ÀNGEL... La coral canta en off

CORAL

*Fill de Déu, Redemptor del món:
vinc a Vós per enfortir-vos.
Beveu el calze de l'amargor,
ja que és necessari
per la salvació dels homes.*

*Senyor, Senyor, Déu meu,
Fill del Pare,
la pau us dono*

*la pau de la vostra passió.
I aquesta suor de sang i d'agonia
també és suor que purifica
els amor per amor...*

En finalitzar el cant, l'ÀNGEL desapareix

JESÚS: Gràcies, Pare, pel consol que m'heu enviat. *(Pausa)*. Estic a punt. Que es faci en mi la vostra voluntat.

S'aixeca i desperta els apòstols

De pressa, desperteu-vos! Ja ha arribat l'hora en que el Fill de l'home serà lliurat ens mans dels pecadors... Aixequen-vos, anem, que ja és aquí aquell que m'ha d'entregar als botxins i soldats per tal de complir-se la profecia aquella que diu: "Serà tractat com un esclau...". *(Pausa)*.

Entren JUDES, botxins, fariseus i gent del poble

185

JUDES: És aquell que jo besaré. Agafeu-lo i preneu mesures perquè no s'escapi...

Salve Mestre!

JESÚS: Amic, a què has vingut? *(Judes besa a Jesús)* Judes! amb un petó entregues el Fill de l'home ? *(Adreçant-se al poble)* I vosaltres, a qui busqueu?

POBLE: A Jesús de Natzaret!

JESÚS: Jo sóc! Si em busqueu a mi, deixeu marxar a aquests.

PERE: No Senyor, Vós no sereu capturat... *(Pausa)*. Enrere, covards!!

Agafa l'espasa d'un dels soldats i li talla una orella

JESÚS: No! Deixa l'espasa, Pere! perquè tots els que amb espasa fereixen amb espasa moriran. Per ventura Jo no he de beure

el calze que el meu Pare m'ha preparat? (*Jesús guareix l'orella del soldat*). Altra vegada us demano: a qui busqueu?

POBLE: A Jesús de Natzaret!

JESÚS: Ja us he dit que sóc Jo! (*Els soldats li lliguen les mans*)

ZAQUEU: Ja ets nostre! S'han acabat les paraules i els miracles. Au, mostra el teu poder, si pots! : (*L'escup a la cara*)

JESÚS: (*A Judes*) Has cobrat el teu preu i has consumat la traïció. (*Als altres*) I vosaltres heu vingut amb espases i garrots com si fos un lladre. Cada dia era al temple ensenyant, i mai no em vau agafar, però aquesta és la vostra hora i l'hora del poder de les tenebres.

ZAQUEU: Bah! Sempre paraules vanes! Paraules i paraules! Ara, però, és tot inútil... Apa, anem! (*El treuen a fora i se'n van tots. Pausa*).

Els apòstols surten del seu amagatall i apareixen en escena.

186

PERE: Joan, s'enduen el Mestre: se l'emporten com si fos un mafiós...

JOAN: I nosaltres, porucs com els ocells davant la tempesta, no fem res...!

Perdoneu-nos, Senyor perdoneu-nos!!

TELÓ

ELS APÒSTOLS DESORIENTATS

En escena JOAN i PERE

JOAN: No podem continuar amb les braços plegats. Cal que en movem d'alguna manera. Mentre Jesús està pres, nosaltres, tranquils, no fem res. Pere, a mi em sembla que a Jesús el condemnaran a mort!

PERE: Sí, sí, jo penso igual! (*Pausa*). Quan el van agafar a l'hort de Getsemaní, la multitud embogida demanava la seva sang i la dels seus deixebles, la nostra... Hi va haver un moment que, si jo hagués estat valent i decidit, potser l'hagués pogut rescatar i salvar-lo...

JOAN: I perquè no ho vares fer?

PERE: Vaig tenir por Joan, vaig tenir por! Va poder més en mi el temor i el pànic a la mort, que no pas la valentia i el coratge. Estava com glaçat de temença! Joan, em perdonarà Jesús?

JOAN: Ens perdonarà a tots dos, però ara no podem continuar així. Tu i jo sabem que volen arrancar del governador la pena de mort al nostre Mestre. N'estic segur! Cal, doncs, que ens movem i fem alguna cosa per impedir-ho. (*Pausa*). Jo me'n vaig a casa de l'Andreu, on ens reunirem els deixebles del Mestre. Vols venir, tu?

187

PERE: No, no, jo em quedo! Si ens veiessin plegats, el perill seria més gran. Ves-te'n tu, Joan; en tot cas, jo et seguiré al darre-re; que et vegin sol. (*Pausa*). Tot el carrer és ple de soldats i de gentussa. Correm perill de mort i sembla con si no ens n'adonéssim... (*Pausa*).

JOAN: Tens tota la raó! (*Pausa*).

PERE: Joan, si sabbes jo on han dut el Mestre, potser encara faria alguna cosa. (*Pausa*). No ho sé! Potser cridaria amb veu alta el dret a la seva llibertat, la seva innocència, la seva bondat! (*Pausa*). Recordaria a tothom els miracles que feu. (*Pausa*). ¿Com és possible que hagin oblidat tot això i molt més? (*Pau-sa*). Jesús, Mestre meu estimat, jo us salvaré o moriré amb Vós!!

TELÓ

PROCÉS DE JESÚS A LA CASA DE CAIFÀS

En escena, a la dreta, l'atri de la casa de CAIFÀS

ZAQUEU: Gran sacerdot! Hem vingut per fonamentar bé l'acusació contra Jesús de Natzaret, que doni motius per condemnar-lo a mort.

CAIFÀS: Espero que Annàs, que l'està interrogant, trobi greus motius.

ZAQUEU: Encara que ell els trobi, no n'hi ha prou amb la seva acusació. Vós presidiu el tribunal amb els escribes i ancians reunits en consell.

CAIFÀS: Motius per condemnar-lo a mort, dius tu?

ZAQUEU: Sí, causes legals suficients, vull dir.

Entra Issacar en escena

CAIFÀS: Bah! Les causes legals sobren; la consciència destorba per aquest cas, no serveix! Dit d'una altra manera: Convé i és necessari que un home mori per salvar a un poble... *(Pausa)*.

ISSACAR: Annàs us envia Jesús de Natzaret perquè sigui jutjat conforme la llei de Moisès.

CAIFÀS: I què opina el savi i prudent Annàs?

ISSACAR: Que sigui condemnat a mort.

CAIFÀS: I els testimonis?

ISSACAR: Els testimonis esperen que els doneu permís per entrar aquí.

ZAQUEU fa entrar JESÚS i a d'altres; entre ells l'apòstol PERE, i també una DONA o criada qualsevol que es fixa en l'apòstol i li diu:

DONA: Per ventura, tu no ets deixeble de Jesús de Natzaret?

PERE: Jo...? No, no ho sóc pas!

DONA: Ben cert que tu eres amb ell; tu també ets galileu, se't coneix per la veu.

PERE: Dona, no sé el que dius. Jo no sóc galileu ni conec per a
res a aquest home.

Se sent cantar un gall

TELÓ

CAIFÀS: Queda constituït el tribunal d'ancians per jutjar el reu Jesús de Natzaret, acusat d'anar contra la fe i els bons costums del poble d'Israel. *(Pausa)*. Que entrin el reu i els testimonis. *Zaqueu entra amb Jesús, mentre que Issacar ho fa amb els testimonis.*

Quina acusació porteu contra aquest home?

TESTIMONI 1: La llei que ens va donar Moisès de santificar el dis-sabte, aquest l'ha trencar a Siloè treballant amb fang.

TESTIMONI 2: No una vegada, no; moltes vegades ha vulnerat la nostra llei.

TESTIMONI 1: El poble inculte el segueix proclamant-lo Messies, i ell s'ho creu de veritat i ho ensenya als altres. Convenç la gent amb una nècia i altiva xerrameca.

CAIFÀS: *(mana callar)* No dius res contra l'acusació que et fan? *(Pausa)*

TESTIMONI 1: No pot, perquè és un mentider. La veritat és més clara que la llum del sol; no es pot apagar! *(Rumors d'aprovació)*

CAIFÀS: Ets davant del tribunal del teu poble, raça i religió. Digueu-nos, doncs -i et conjuro en nom de Déu viu- si tu ets el seu Fill Únic!

JESÚS: Tu ho has dit, Jo sóc!

ANCIANS I ESCRIBES: Ha blasfemat! Que sigui crucificat!

CAIFÀS: Sí, sí, que sigui crucificat! *(Pausa)*. Entregueu-lo als romans i que siguin ells qui el crucifiquin!

Tots se'n van, i PERE queda sol. Novament canta el gall...

PERE: *(Plorant)* Vós vàreu dir que abans que cantés el gall pel matí, jo us negaria tres vegades... i s'ha complert... *(Pausa)*, Perdó, Senyor, perdó!!

TELÓ

JESÚS DAVANT DE PILAT

Pretori de la residència de Ponç PILAT. En escena, PILAT, MALCUS, i remor de gent.

MALCUS: Senyor, els sacerdots i escribes jueus demanen que els rebeu. Porten agafat Jesús de Natzaret, un home que es creu i diu que és rei dels jueus.

PILAT: I què és aquest remor de gent que se sent?

MALCUS: És la multitud que omple la plaça, complint instruccions del gran sacerdot, Caifàs, que m'encarrega que la rebeu aquí per celebrar la Pasqua.

PILAT: Mesquins, hipòcrites, legalistes exagerats / Tenen por de contaminar-se! *(Pausa)* Digueu-los que poden passar...

MALCUS surt i al poc temps torna a entrar. El segueixen CAIFÀS, ISSACAR, ZAQUEU i uns quants escribes.

191

MALCUS: Aquí teniu el summe pontífex Caifàs i el gran sacerdot Annàs.

CAIFÀS: Salve, senyor governador!

ANNÀS: Salve!

PILAT: Què voleu?

CAIFÀS: Us portem un reu, un criminal perillós, per tal que el jutgeu. Són tantes i tant greus les seves culpes que mereix la pena de mort...

PILAT: De qui es tracta?

ANNÀS: De Jesús de Natzaret.

PILAT: De Natzaret? És jueu i vosaltres mateixos el podeu jutjar!
(Pausa)

ISSACAR: És reu de mort! Nosaltres ja l'hem jutjat, utilitzant tots els procediments legals. Han declarat innombrables testimonis, que han presentat proves dels seus delictes.

CAIFÀS: Per aquesta raó us el portem!

PILAT: Deuen ser molt importants els fets que atribuïu a aquest home, però no entenc perquè essent jueu voleu que el jutgi Roma... (*A Malcus*) Que entri Jesús de Natzaret... A un romà mai no el convencerà un jueu. Preneu-lo vosaltres i jutgeu-lo segons la vostra llei...

ISSACAR: A nosaltres no ens és lícit condemnar a mort a ningú!

CAIFÀS: Nosaltres l'hem trobat i el jutgem subversiu: predica al poble que no ha de pagar el tribut al Cèsar; els ha dit que destruirà el temple en tres dies; es fa passar per rei ell mateix... Si vós, Pons Pilat, governador per voluntat de Roma, no condemneu a mort a aquest home, us acusarem a l'emperador d'haver estat feble i poruc... (*Pausa*)

PILAT: (*adreçant-se a Jesús*) Ets tu Fill de Déu?

JESÚS: Preguntes això per tu mateix, o t'ho han dit uns altres de mi?

PILAT: És que jo sóc jueu? La teva nació i el teus caps religiosos t'han lliurat al governador de Roma. Què has fet?

JESÚS: Complir la voluntat del qui m'ha enviat...

PILAT: Però tu ets Rei?

JESÚS: Sí, jo sóc Rei, però el meu regne no és d'aquest món; si ho fos, els meus homes m'haurien defensat perquè no caigués en mans dels jueus, però el meu regnat no és pas d'aquí... (*Pausa*) Jo he vingut a la terra per donar testimoni de la veritat; tot aquell que és de la veritat escolta la meua paraula...

PILAT: I... què és la veritat? (*Adreçant-se a CAIFÀS li diu:*) Jo no trobo cap delictes en aquest home... (*Pausa*) Escolteu-ho tots! És temps de Pasqua i com tots els anys posaré en llibertat a un condemnat a mort. Voleu que aquest any lliuri a Jesús de Natzaret?

CAIFÀS: No! Ha de morir! Pregunteu-ho al poble que està a la plaça!

PILAT: A qui voleu lliure, a Jesús de Natzaret o al lladre i facinerós Barrabàs?

POBLE: Volem que condemneu a Jesús, i allibereu a Barrabàs!

PILAT: I de Jesús, anomenat Crist, què n'haig de fer?

POBLE: Crucifiqueu-lo, crucifiqueu-lo!! (*Pausa*)

PILAT: He escoltat la veu del poble... Que quedi lliure Barrabàs; i a Jesús que l'assotin els meus soldats (*Pausa*) Després...

CAIFÀS: Que sigui crucificat...

POBLE: Crucifiqueu-lo, crucifiqueu-lo!!

Es fa fosc, i se sent us fragments de la “Passió segons sant Mateu” de J. S. Bach. Es acabat es torna fer de dia i apareix Jesús vilment assotat.

PILAT: Veu aquí l'home!! (*assenyalant a Crist*)

CAIFÀS I POBLE: Crucifiqueu-lo, crucifiqueu-lo!! (*Pausa*)

PILAT: Jo no trobo cap causa per fer-ho... No vull ser responsable d'aquesta mort. (*Pausa*) Vosaltres mateixos! (*Pausa*) Jo me'n rento les mans...

Entra en escena un criat amb una palangana d'aigua. PILAT es rento les mans i s'eixuga amb una tovallola...

193

TELÓ

JESÚS AL PALAU D'HERODES

Residència d'HERODES Antipes a Jerusalem. HERODES es delecta veient una dansa de belles donzelles. En escena, HERODES, ballarines, concubines, guàrdies i privats. Entre JESÚS, CAIFÀS, ISSACAR, ZAUQUEU i botxins.

HERODES: Aquest és Jesús de Natzaret? Em plau molt veure'l i us agraeixo l'atenció de portar-me'l. Feu arribar també el meu agraïment al governador, Ponç Pilat.

ISSACAR: Senyor, sereu servit.

HERODES: I tu Jesús, apropa't més... més! (*Pausa*) No tinguis por per la majestat de la meva presència. ¿És cert que ets profeta i de les teves mans neix el do de fer miracles? Jo, t'imaginava —no sé— més poderós... (*Pausa*) M'han explicat tantes coses rares de tu...

CAIFÀS: Obres del dimoni!

ISSACAR: Tot és mentida, és un farsant!

CAIFÀS: Un hipòcrita, pretén ser el Messies!

ISSACAR: Revolta la gent amb la seva paraula, i vol fer creure el que no és.

HERODES: Li preguntaré jo mateix (*Pausa*) Vull saber la veritat. Tenia ganes de conèixer-lo i parlar amb ell (*Pausa*)

ISSACAR: El governador Ponç Pilat l'ha jutjat i condemnat.

CAIFÀS: I per ser galileu, vol que vós, rei dels jueus, signeu la sentència de mort.

HERODES: Ja ho veus, Jesús! Jo sóc el teu rei, i tinc el poder sobre la teva vida o de la teva mort. Demostra'm el poder que diuen que tens tu. (*Pausa*)

ISSACAR: Ni en fa cas!

HERODES: Parla, Jesús, digues alguna cosa! Si tot això són calúmnies, podries demanar clemència.

CAIFÀS: Ja veieu com no contesta. Amb el silenci us menysprea!

HERODES: Fa cara d'un pobre home!

CAIFÀS: És perillós, no en dubteu! (*Pausa*)

ZAQUEU: És diu rei, i es considera fill de Déu! És un blasfem!

HERODES: Emporteu-vos aquest visionari, i deixeu-me a mi tranquil!

CAIFÀS: Signeu la sentència!

TOTS: Sentència de mort!

HERODES: No! Jo d'aquest bonifaci me'n ric! Em dol que vagi pel món —ell que es considera rei— tan brut i apedaçat. Porteu una túnica de porpra i de lli blanc. Vestiu-lo i feu-li totes les burles d'homenatge que vulgueu...

Entra un servent amb la túnica plegada i vesteix a JESÚS, mentre els altres fan veure que l'adoren...

TELÓ

LA MORT DE JUDES

En escena ANNÀS i CAIFÀS. Entren ISSACAR i ZAQUEU mostrant el pergami de la sentència.

CAIFÀS: Havíem d'aconseguir que en l'anunci de la sentència no és digui que Jesús és el nostre rei, sinó que és ell que ho pretén...

ISSACAR: Tampoc està ben dit que Jesús de Natzaret, rei dels jueus, ha sigut condemnat a mort per poder i voluntat de Roma. Sembla com si l'emperador sigui l'únic que mana el poble de Déu, i això no és veritat.

CAIFÀS: Li heu advertit a Ponç Pilat aquestes errades?

ISSACAR: I tant! però ell, orgullós, ens ha contestat: "El que és escrit, escrit està..." i no ha volgut canviar res... (*Pausa*)

SERVENT: Senyor, un home escabellat i esparracat demana veure-us.

CAIFÀS: Qui és? Què vol?

196

SERVENT: No ho sé; sembla un deixeble de Jesús. És un tocat del bolet o que té por...

CAIFÀS: Digues-li que ara no el puc rebre.

ANNÀS: I perquè no? Sempre és interessant conèixer un home guillat o poruc...

CAIFÀS: I si és boig del tot?

ANNÀS: Encara més bé, perquè els boigs actuen sense raons ni demanar explicacions. (*Pausa*)

JUDES: No puc esperar més! M'heu d'escoltat! Jo no us vaig entregar Jesús perquè el matéssiu. Heu de fer els possibles perquè no es compleixi la sentència. Heu de salvar la seva vida! Tot allò altre no importa...

CAIFÀS: Ja no és possible! Roma l'ha jutjat i condemnat.

ISSACAR: S'ha merescut la mort. N'és culpable!

JUDES: Però jo he pecat greument, venent la sang del just!

ANNÀS: Què ens importa això. Ja t'espavilaràs! És el teu problema!

JUDES: Encara hi ha temps de salvar-li la vida! No vull els vostres diners. Preneu les monedes, i torneu-me el Mestre!

ISSACAR: Estàs boig! Són monedes de plata i or! Bona paga per l'engalipador que ens has venut!

JUDES: Calleu, calleu! Aquí teniu el preu de la meva traïció. (*llença la bossa del diner a terra*).

ISSACAR: Cull les monedes! Són teves, Judes, agafa-les!

JUDES: Jo no vull aquests diners. Aquestes monedes cremen i cremen, cremen i cremen! (*Pausa*)

ZAQUEU: I ara, ¿què hem de fer nosaltres amb aquest dineral?

ANNÀS: No el podem posar pas al tresor del temple, ja que és preu de sang... (*Pausa, i se'n van tots menys Judes*)

JUDES: Plata, or, monedes, pupil·les vidrioses de cadàvers al sol! I com brillen i cremen! (*Pausa*)... He venut Jesús. Sí, i què? Trenta monedes, trenta fuetades a la pobresa que ell m'ensenyava. (*Pausa*) Ara sóc ric, i lliure!! Sóc un ximple! (*Pausa*) Jesús, a mi m'adoren, i a Vós us escupen a la cara. Em mofo i renego dels vostres ensenyaments... (*Pausa*) Jo no sóc el Messies! Jo sóc el traïdor que us han lliurat a la tortura i a la mort per trenta monedes! (*Pausa*) De les ombres i de Jesús m'escapo... (*Es posa la soga al coll i diu*) Diables de l'infern, a vosaltres m'ofereixo: Salveu-me la vida...! (*I es penja...*)

TELÓ

CASA DE MARIA I CARRER DE L'AMARGURA

En escena, MARIA, la Mare de Déu. Se sent de lluny l'eco dels tambors dels soldats i cada vegada més a prop, com si s'atansés la comitiva que porta JESÚS al Calvari.

MARIA:

*Poder-te acompanyar
era el meu afany.
Amb tu caminar
i compartir el pa.*

*Estaré al teu costat
cada moment.
No t'apartis de mi
ni en el turment... (Pausa)*

198

JOAN *entra corrent i frisos. Darrere d'ell MARIA MAGDALENA, Marta i Llätzer*

JOAN: *Maria, han condemnat Jesús, el vostre Fill! L'han condemnat a morir a la creu, com un lladre que per robar matés, i del crim fes bandera. Les paraules del traïdor s'han ofegat en un mar de covardia, sota el pes de l'odi i la mentida. (Pausa) Si sabéssiu, Maria, si sabéssiu (Pausa) Vós ho sabeu, perquè set dolors tindreu clavats, com les espases d'acer dins les vostres entranyes...*

MAGDALENA: *Se sent una remor de gent embogida que crida contra el nostre Mestre! (Pausa)*

JOAN: *Sí l'han condemnat! Han condemnat a Jesús el nostre Mestre, el nostre Salvador!*

MAGDALENA: *Però els qui creien en Ell, què ?*

JOAN: *Ja són plomes que l'huracà arrossega. El qui va ser llum, ja només és fang. I ara tots correm espantats, amb la por que*

algú ens assenyali com els homes que seguien Jesús, com els homes que Ell estimava... (Pausa).

MAGDALENA: Maria, Senyora! Per pietat no espereu Jesús, el vostre Fill! Us destrossaria el cor només veure'l.

MARIA: *(com tornant en si)* Què li han fet al meu Fill?

MAGDALENA: Són pitjors que xacals! *(Pausa)* És horrible! Sota el pes de la creu, el cos tan estimat de Jesús no és res més que un munt de carn ensagnada. Els seus ulls són dos bocins de cel enterbolits per les llàgrimes. I els seus llavis? Els seus llavis destrossats pel fuet encara es mouen perdonant els seus botxins. És terrible Maria, Senyora, el que han fet al Mestre.

MARIA: Pobre Fill meu!

MAGDALENA: Senyora s'apropen tots! *(Pausa).*

JOAN: Sí, aparteu-vos, Maria, que no vegi sofrir el vostre Fill els qui Ell estima!

MARIA: El dolor de no veure'l augmentaria el meu sofriment. Per caritat, deixeu-me! *(Pausa).*

JOAN: Ja són tots aquí!

MAGDALENA: Perdoneu-me, Senyora, però jo vull seguir les petjades del meu Mestre! *(Surt en recerca de Jesús, i al seu darrera ho fan Llàtzer i Marta)*

MARIA:

*Tu viuràs amb mi els meus afany,
I seràs carn viva de la meva glòria,
Sofriràs una a una les meves penes,
Seràs als meus peus a dalt, al Gòlgota.
Sóc la teva esclava, Senyor. Estic disposada... (Pausa).*

El ressò dels tambors ha anat creixent fins aquest moment. Comencen a entrar els soldats, la gent del poble i tots els altres

TELÓ

CALVARI

Estant clavant JESÚS a la creu. Els dos lladres, GESTES i DIMAS, ja estan lligats.

ZAQUEU: Et volies morir pel camí? Doncs no! Hauria estat una llàstima que ens haguessis privat d'un final tan agradable! *(Pausa).*

AREU: La seva carn tan blanca s'ha tenyit de vermell. Has guanyat amb el canvi, Natzarè!

ZAQUEU: Teniu raó, però és que el tracten com un veritable rei... A veure quan temps dures en la teva trona reial, rei dels jueus!

ISSACAR: A d'altres va salvar i a ell mateix no pot... *(Pausa).*

JESÚS: Pare perdona'ls perquè no saben el que diuen ni el que fan!

ISSACAR: Escolta! Tu vas dir que destruiries el temple i en tres dies el tornaries a aixecar. A veure com et salves a tu mateix, ja que ets la resurrecció i la vida! *(Pausa)*

GESTES: Si tu ets el Crist, salva't a tu mateix i a nosaltres amb tu!

DIMAS: Senyor, quan vingueu com a rei, recordeu-vos de mi!

JESÚS: T'asseguro que avui seràs en mi al paradís! *(Pausa).*

ISSACAR: Al paradís? Bona companyia t'han buscat per morir, galileu!

ZAQUEU: Si baixes de la creu, creurem en tu... *(Pausa).*

Gran enrenou. Entren en escena Maria MAGDALENA, JOAN, Marta i Llätzer

MARIA: Fill meu, no vulguis estalviar-me aquesta nova espasa en el meu cor, que és una soledat immensa. *(Pausa).*

JESÚS: Mare, aquí teniu el vostre fill; Joan, aquí tens la teva mare!

JOAN: Us estimo, Senyor!

MARIA: Que es faci la teva voluntat! *(Pausa).*

ISSACAR: Dones i un deixeble! Veus aquí de tot el que queda de les multuts que seguien Jesús!

JESÚS: Déu meu, perquè m'heu abandonat! *(Pausa)*. Tinc set!

ISSACAR: Sí, beu Natzarè, que aquesta és el millor vi de Jericó... *(Pausa)*.

Crec que ja podem marxar; això s'està acabant... *(Pausa)*.

CAIFÀS: Sí, anem-nos-en aviat perquè no veieu uns nuvolats negres que cobreixen el cel com un mal presagi?

ZAQUEU: Tens por? De qui? De Jesús? Va home, què pot fer ara ell? Ni que tingues tractes amb el dimoni! *(Pausa)*.

ISSACAR: Això és l'únic que podria ser... Jo mai vaig creure que aquest home fos Fill de Déu!

JESÚS: Tot està consumat...

MARIA: Fill meu!

MAGDALENA: Senyor meu!

JOAN: Jesús, Salvador Nostre!

JESÚS: Pare! A les vostres mans encomano el meu esperit...! *(Pausa)*.

201

Jesús mor a la creu. Se sent l'estrèpit de llamps i trons i un fort temporal... Tota la gent del poble cau a terra curulla de temor...

TELÓ

CASA DE PILAT

Palau de Ponç Pilat. En escena hi ha PILAT intranquil per haver autoritzat la mort de Jesús.

PILAT: Ja haurà mort el rei dels jueus? (*Pausa*). Es va esberlar el cel en aires de presagi i la terra va tremolar com la inquieta pell d'aquesta mà meva que, oblidant el gest de perdó, va signar la pena de mort de Jesús, reclamada pel poble indolent. (*Pausa*). Potser sigui la seva mort el final dels meus dubtes i temors... I no vull oblidar que jo sóc romà. (*Entra consternada Claudia, l'esposa de Pilat*).

CLAUDIA: Jesús ha mort...! Ho diu la gent pel carrer. Tots plegats tenen l'aspecte de xacals... Criden i amaguen la por que tenen amb les seves veus.

PILAT: Calla, dona, calla! (*Pausa*). Ha mort Jesús! Un home que demanava bastonades i patiments i deia que morir és viure. (*Pausa*). No ho entenc... Ara, allà al seu regne, de ben segur que deu tenir els seus vassalls, esclaus humils que el serveixen i estimen... No et sembla Clàudia?

202

CLAUDIA: Tu creus en ell o no?

PILAT: Jo no sóc jueu, dona! Són ells que varen demanar la seva mort!

CLAUDIA: Però tu la vares signar! (*Pausa*).

PILAT: Jo només vaig permetre lliurar de la presa als gossos, quan no hi havia res a fer per salvar-lo. Prou! (*Pausa*). No m'importa aquest home, ni m'importen els jueus, i encara menys un regne fet només de paraula...

Entra en escena Malcus, que havia plorat la mort de Jesús al Calvari

MALCUS: Salve, senyor governador!

CLAUDIA: (*amb ansietat*) Jesús ha mort?

MALCUS: (*adreçant-se a Pilat*) Senyor?

PILAT: Parla d'una vegada!

MALCUS: S'ha complert la sentència!

CLAUDIA: Però... i Jesús?

PILAT: (*amb aires de triomf*) Jo sabia que Jesús de Natzaret era un visionari qualsevol...

MALCUS: Jo, senyor, en canvi, crec que Ell és Déu i que el seu regne és de veritat el cel.

PILAT: Calla, estúpid, calla! No deies abans que aquest home havia mort?

MALCUS: Sí, però ell després de mort ha tornat a la vida... Mai no havia vist sofrir tant un home que després de perdonar els seus botxins i morir crucificat, fos amo del destí del món...

PILAT: I què vols dir amb això. Per ventura t'ha convençut?

MALCUS: La seva mort m'ha convençut, senyor! La seva actitud d'assumir el dolor quan podia esborrar-lo només amb un gest...
Us sembla poc tot això?

203

PILAT: No crec en un Déu tou que mor tranquil·lament! Si més no, perquè no intentar confondre els jueus? (*Pausa*).

MALCUS: Ell volia convèncer-los!

PILAT: I el van clavar a la creu!!

CLAUDIA: Jo crec fermament el que Ell deia...!

PILAT: Tu no saps res d'això!

MALCUS: Jo sí, senyor! És ben veritat: aquest home era Fill de Déu!!

Tancament del teló lateral i música del davallament de Jesús de la creu...

TELÓ

FINAL DE L'OBRA

Sumari

Pròleg	3
Introducció	9
Clara d'Assís, història d'un amor	15
Joan XXIII, el Papa bo	35
Francesc Castelló i Aleu, visqué estimant i morí perdonant	73
El Carmel de Lleida	115
Marieta d'un blau al front.....	151
La passió de Jesús	175

COL·LECCIÓ QUADERNS IREL

Directors: Manel Mercadé i Cándido Sánchez

1. MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA
(exhaurit)

La sal de la Terra. Estudiants cristians en la Universitat i la societat.

2. M. CARME AGUSTÍ I BARRI (exhaurit)
El Pessebre: Icona de la recerca humana. Una resposta a la crisi religiosa actual.

3. AMADEU BONET I BOLDÚ
Vers un laïcat col·laborador de Déu en la creació.

4. MANUEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA
L'aposta de la fe.

5. RAMON PRAT I PONS (exhaurit)
Ser cristià avui. Una experiència.

6. JESÚS GARCÍA
Presó i reinserció. Realitat o utopia?

7. AGUSTÍ BORRELL
Jesús de Natzaret. A la recerca d'una biografia.

8. JORDI FONT
El fet religiós, vehicle de salut i vehicle de malaltia?

9. FRANCESC GAMISSANS, o. f. m.
Chesterton, la persona i el pensament.

10. ANTONIETA MATEUS I GORGUES
Humanisme i religió.

11 i 12. JOSEP MARTÍ CRISTÒFOL
Lectura metafísica-teològica de la poesia d'en Màrius Torres.

13. FRANCESC GAMISANS, o. f. m.
El papa Joan XXIII, paradigma de bonat i pau.

14. CARLES SIÓ I ROCA
Progressem èticament?

15. JOAN JESÚS MORAL
Fenomenologia i discerniment.

16. DIVERSOS AUTORS

40è aniversari del Concili Ecumènic Vaticà II. Balanç i prospectiva.

17. JOAQUÍN RECASENS MURILLO, franciscà
Creació i ecologia. Festa divina, compromís humà.

18. M. CARME AGUSTÍ I BARRI
Autoconeixement i experiència de la bonat de Déu: la pregària.

19/20. N. M. FARRÉ I BARRIL
Les religions de Lleida: creure en la diversitat.

21. RAMON PRAT I PONS
L'IREL, un espai creient d'humanització.

22. AMADEU BONET, MARTA TREPAT, JOAN VIÑAS I JOAN PIRIS
Un altre món és possible.

23. ROSER SABANÉS I FERNÁNDEZ
Els concilis de la província eclesiàstica tarraconense celebrats a Lleida (546-1460).

24. CARLES SANMARTÍN SISÓ
Situació de pobresa i exclusió a Lleida.

25. JOAQUÍN RECASENS MURILLO, franciscà
Creació i ecologia II. Sense compromís no hi ha festa.

26, 27 i 28. CARLES M. SIÓ ROCA
Valor(s) i educació: formació personal i transformació social.

29 i 30. DD.AA.
Maria de Natzaret, referent humà i cristià per al nostre temps.

31 i 32. MONS. JOAN PIRIS, MONS. SEBASTIÀ TALTAVULL, MANUEL LLADONOSA, CARME AGUSTÍ
Entre tots i per al bé de tothom.

33. JOSEP MARTÍ I CRISTÒFOL

Incredulitat i experiència de Déu.

34. PEPITA CAMPS VIOLA

Eclesiologia de les cartes pastorals de mons. Joan Piris, bisbe de Lleida. Reflexió teològica pastoral.

35. RAMON M. REIG MASSANA

Fe i estètica, avui. La necessitat humana de plenitud.

36. DD. AA.

Bastint ponts entre la fe i la cultura.

37 i 38. JOSEP MARTÍ I CRISTÒFOL

Humanisme cristià. Filosofia i poètica.

39. JOAN ORDI I FERNÁNDEZ

Pensar i creure. Idees per al debat.

40. LAUREANO SÁNCHEZ CASTILLO

La formación de animadores de comunidad.

41. JOAN J. BUSQUETA RIU, NÚRIA PREIXENS VIDAL

Retaule de textos per a la història de l'església de Lleida: la restauració del bisbat (1149-1203).

42 i 43. FRANCESC GAMISSANS I ANGLADA, o. f. m.

Teatre

Institut de Recerca i Estudis Religiosos de Lleida. IREL.

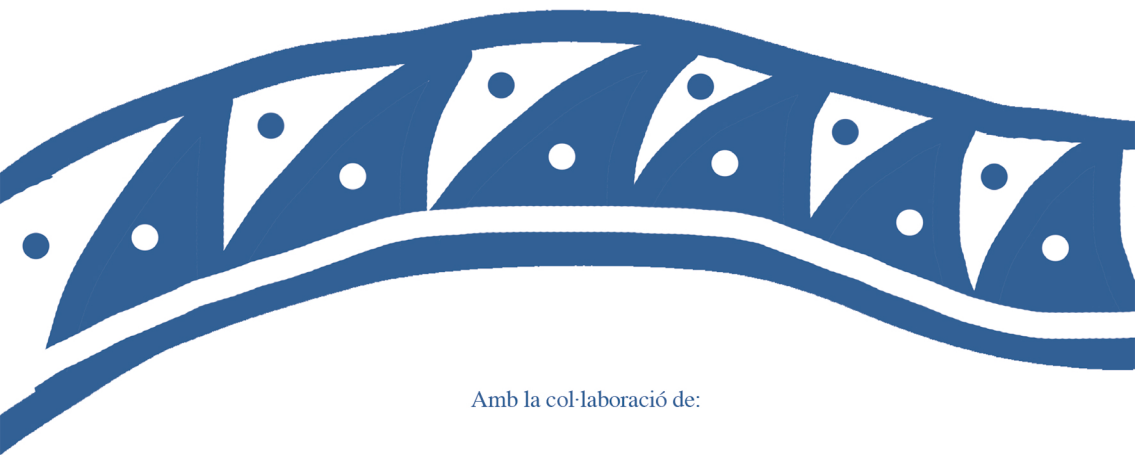
Canonge Brugulat, 22

Tel. 973 28 15 38

25003 Lleida

www.irellleida.com

irellleida@gmail.com

Amb la col·laboració de:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida